

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO

Wrocław, dnia 16 lutego 2022 r.

Poz. 828

UCHWAŁA NR XLVI/311/2022 RADY MIEJSKIEJ W LEŚNEJ

z dnia 25 stycznia 2022 r.

w sprawie przyjęcia Programu Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Leśna na lata 2022 - 2025

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1372 ze zm.) oraz art. 87 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 710 ze zm.) Rada Miejska w Leśnej uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Programu Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Leśna na lata 2022 – 2025, zaopiniowany pozytywnie przez Dolnośląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków we Wrocławiu Delegatura w Jeleniej Górze, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Leśnej.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Dolnośląskiego.

Przewodnicząca Rady:
Małgorzata Borysiewicz

Załącznik do uchwały nr XLVI/311/2022
Rady Miejskiej w Leśnej
z dnia 25 stycznia 2022 r.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

Leśna, 2021 r.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025**Spis treści**

1. Wstęp	4
2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami --	5
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce	6
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	15
4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	15
4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i regionu	17
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	22
5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych miasta i gminy Leśna)	22
5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy	32
5.2.1. Charakterystyka gminy Leśna	32
5.2.2. Zarys historii obszaru Gminy	39
5.2.3. Krajobraz kulturowy	55
5.2.3. Zestawienie obiektów z terenu gminy wpisanych do Rejestru Zabytków Województwa Dolnośląskiego	90
5.2.4. Gminna Ewidencja Zabytków	99
5.2.5. Zabytki ruchome	106
5.2.6. Strefy ochrony konserwatorskiej	106
5.2.7. Dziedzictwo niematerialne	107
6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń ---	109
7. Założenia programowe	112
7.1. Cele szczegółowe i działania Programu Opieki Nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Leśna na lata 2022-2025	112
7. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami	120

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

8. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami -----	120
10. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami -----	124
11. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków -----	131
Spis tabel -----	132
Spis rysunków -----	132

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025**1. Wstęp**

Zgodnie z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. 2021 poz. 710 z późn. zm.) gmina ma obowiązek sporządzić gminny program opieki nad zabytkami. Program ten jest dokumentem polityki administracyjnej w zakresie podejmowanych działań dotyczących inicjowania, wspierania

i koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania

i promowania dziedzictwa kulturowego. Działania te określone są w odniesieniu do całej gminy, jako jednostki podziału administracyjnego. Dotyczą nie tylko właścicieli i użytkowników obszarów i obiektów zabytkowych, ale również wszystkich mieszkańców. Głównym beneficjentem realizacji programu jest społeczność lokalna, a rolą programu jest wzbudzenie w lokalnej społeczności świadomości wspólnoty kulturowej poprzez uświadamianie mieszkańcom znaczenia lokalnych wartości kulturowych.

Program określa kierunki działań w zakresie opieki nad zabytkami: wskazuje konieczne do wykonania zadania i sugeruje sposoby ich realizacji poprzez określenie podstawowych działań organizacyjnych, finansowych, promocyjnych i ochronnych. Istotnym celem programu jest dążenie do osiągnięcia odczuwalnej i akceptowanej społecznie poprawy w zakresie stanu zachowania i utrzymania obiektów zabytkowych znajdujących się na terenie gminy. Aby program mógł być w pełni realizowany, ważne jest zaangażowanie mieszkańców w opiekę nad zabytkami, za które odpowiedzialne będą władze gminy.

Program powinien pomóc w aktywnym zarządzaniu zasobem stanowiącym dziedzictwo kulturowe gminy. Współpraca środowisk samorządowych, konserwatorskich i lokalnych przy realizacji programu przynieść powinna wszystkim stronom wymierne korzyści: zachowanie dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń, polepszenie stanu obiektów zabytkowych, zwiększenie atrakcyjności przestrzeni publicznych, ostatecznie prowadząc do wzrostu rozwoju społeczno-gospodarczego.

Gminny program opieki nad zabytkami jest opracowywany na 4 lata. Co 2 lata Burmistrz sporządza sprawozdanie z realizacji programu, które przedstawia Radzie Miejskiej. Kolejne sporządzane programy opieki powinny uwzględniać pojawiające się nowe uwarunkowania prawne i administracyjne, zmieniające się warunki społeczne, gospodarcze i kulturowe, nowe kryteria oceny i aktualny stan zachowania zasobu kulturowego oraz prowadzone okresowo oceny efektów wdrażania obowiązującego programu.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

Przedmiotowy Program stanowi Aktualizację Programu Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Leśna na lata 2018-2021.

2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Podstawą prawną opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami są przepisy wynikające

z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. 2021 poz. 710 z późn. zm.). Zapis w ustawie mówi jasno, że zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami.

Program ma na celu, w szczególności:

- 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- 2) uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego, dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Wojewódzki, powiatowy i gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje odpowiednio sejmik województwa, rada powiatu i rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków. Następnie program jest ogłaszany w wojewódzkim dzienniku urzędowym. Z realizacji programu zarząd województwa, powiatu i gminy (burmistrz, prezydent miasta) sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia się odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy. Sprawozdanie z realizacji wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami jest przekazywane Generalnemu Konserwatorowi Zabytków i właściwemu

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków, w celu jego wykorzystania przy opracowywaniu, aktualizacji i realizacji krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

Podstawę prawną sporządzenia gminnego programu opieki nad zabytkami stanowią trzy poniższe ustawy:

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r., Nr 78, poz. 483 z późn. zm.)

Ustawa zasadnicza stanowi fundament systemu ochrony dziedzictwa narodowego w Polsce (art. 5), stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury (art. 6 ust. 1), wskazuje, że ochrona środowiska (w tym zabytków) jest konstytucyjnym obowiązkiem państwa i każdego obywatela (art. 86).

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2021 r. poz. 710 z późn. zm.)

Ustawa jest kluczowym aktem prawnym w dziedzinie ochrony zabytków. Definiuje ona m.in. pojęcie zabytku, reguluje zasady ochrony i opieki nad zabytkami, określa: formy ochrony, kompetencje organów ochrony zabytków, obowiązki właściciela lub posiadacza zabytku, formy finansowania opieki nad zabytkami, zasady prowadzenia badań przy zabytkach, etc.

Ustawa definiuje pojęcia ochrony i opieki nad zabytkami:

Ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwale zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie,
- udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków,
- zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków,
- kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków,
- przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę,
- uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

Opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- naukowego badania i dokumentowania zabytku,
- prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku,
- zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie,
- korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości,
- popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury (art. 5).

Formami ochrony zabytków są:

- wpis do rejestru zabytków,
- wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa,
- uznanie za pomnik historii,
- utworzenie parku kulturowego,
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, decyzjach o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzjach o warunkach zabudowy, decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzjach o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Wpis do rejestru zabytków

Podstawą wpisu do rejestru zabytków jest decyzja administracyjna wydana przez wojewódzkiego konserwatora zabytków. Z wnioskiem o taki wpis może występować właściciel zabytku oraz użytkownik wieczysty gruntu, na którym znajduje się zabytek. Także wojewódzki konserwator zabytków ma prawo wszczęcia postępowania z urzędu w sprawie wpisania zabytku nieruchomego do rejestru zabytków.

Do rejestru można wpisać także otoczenie, nazwę geograficzną, historyczną i tradycyjną zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków. Wojewódzki konserwator zabytków może wpisać także do rejestru historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025Lista Skarbów Dziedzictwa

Listę Skarbów Dziedzictwa prowadzi minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Na ww. listę wpisuje się zabytek ruchomy o szczególnej wartości dla dziedzictwa kulturowego zaliczany do jednej z następujących kategorii:

- 1) zabytków archeologicznych, które mają więcej niż 100 lat, wchodzą w skład zbiorów archeologicznych lub zostały pozyskane w wyniku badań archeologicznych lub przypadkowych odkryć,
- 2) elementów stanowiących integralną część zabytków architektury, wystroju wnętrz, pomników, posągów i dzieł rzemiosła artystycznego, które mają więcej niż 100 lat,
- 3) wykonanych ręcznie dowolną techniką i na dowolnym materiale dzieł malarstwa, nieobjętych kategoriami wskazanymi w pkt 4 i 5, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 150 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 4) wykonanych ręcznie na dowolnym materiale akwareli, gwaszy i pasteli, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 30 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 5) mozaik, nieobjętych kategoriami wskazanymi w pkt 1 i 2, oraz rysunków wykonanych ręcznie przy użyciu dowolnej techniki i na dowolnym materiale, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 6) oryginalnych dzieł grafiki i matryc do ich wykonania oraz oryginalnych plakatów, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 7) oryginalnych rzeźb, posągów lub ich kopii wykonanych tą samą techniką co oryginał, nieobjętych kategorią wskazaną w pkt 1, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 8) fotografii, filmów oraz ich negatywów, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 9) pojedynczych lub znajdujących się w zbiorach inkunabułów i manuskryptów oraz map i partytur muzycznych, liczących więcej niż 50 lat, które nie są własnością ich twórców,
- 10) pojedynczych lub znajdujących się w zbiorach książek, które mają więcej niż 100 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro,
- 11) map drukowanych, które mają więcej niż 200 lat,
- 12) środków transportu, które mają więcej niż 75 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro,
- 13) innych kategorii, niewymienionych w pkt 1-12, obejmujących zabytki, które mają więcej niż 50 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

- na podstawie decyzji wydanej przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, z urzędu albo na wniosek właściciela zabytku ruchomego.

Pomnik Historii

Terminem tym określa się zabytek nieruchomy o szczególnych wartościach materialnych i niematerialnych oraz znaczeniu dla dziedzictwa kulturowego naszego kraju. Rangę pomnika historii podkreśla fakt, że jest on ustanawiany przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej specjalnym rozporządzeniem na wniosek Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. W treści prezydenckiego rozporządzenia wyszczególnia się cechy danego zabytku świadczące o jego najwyższej wartości, określa się precyzyjnie jego granice i zamieszcza schematyczną mapkę obiektu. Na listę Pomników Historii mogą zostać wpisane obiekty architektoniczne, krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne lub ruralistyczne, zabytki techniki, obiekty budownictwa obronnego, parki i ogrody, cmentarze, miejsca pamięci najważniejszych wydarzeń lub postaci historycznych oraz stanowiska archeologiczne.

Park kulturowy

Park Kulturowy jest tworzony w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Podstawą jego utworzenia jest uchwała rady gminy, którą podejmuje się po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Formę ochrony stanowi także gminna ewidencja zabytków, w której powinny być ujęte:

- zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków,
- inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków,
- inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków. (art. 22. ust. 5).

Ustawa określa także obowiązki oraz kompetencje samorządu terytorialnego w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Do obowiązków gminy należy w szczególności:

- prowadzenie gminnej ewidencji zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy (art. 22. ust. 4),
- sporządzanie (na okres 4 lat) gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 87),

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

- uwzględnianie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej (art. 18 i 19),
- sporządzanie gminnego planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych opracowywanego zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r.

Istotne dla prowadzonych przez gminę zadań są zapisy w art. 19 ustawy:

W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, w szczególności ochronę:

- zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru i ich otoczenia,
- innych zabytków nieruchomości, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków,
- parków kulturowych.

W przypadku, gdy gmina posiada gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się w studium i planie.

Nowelizacja ustawy z dnia 22 czerwca 2017 roku wprowadziła zapis, mający na celu ochronę obiektów zabytkowych, co do których zostało wszczęte postępowanie w sprawie wpisu do rejestru zabytków nieruchomości, ale decyzja nie jest jeszcze ostateczna: *„od dnia wszczęcia postępowania w sprawie wpisu zabytku do rejestru do dnia, w którym decyzja w tej sprawie stanie się ostateczna, przy zabytku, którego dotyczy postępowanie, zabrania się prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych i podejmowania innych działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku”*. Zakaz ten dotyczy również robót budowlanych objętych pozwoleniem na budowę albo zgłoszeniem, a także działań określonych w innej decyzji pozwalającej na ich prowadzenie. (Art. 10 a).

W ramach nowelizacji ustawy samorządy wszystkich szczebli otrzymały możliwość udzielania dotacji na prace przy zabytkach nie tylko wpisanych do rejestru zabytków, lecz również znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków. (Art. 81 ust.1).

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

Zgodnie z zapisami znowelizowanej ustawy wprowadzone zostały administracyjne kary pieniężne:

Właściciel lub posiadacz zabytku wpisanego na Listę Skarbów Dziedzictwa albo wpisanego do rejestru lub innego zabytku znajdującego się w wojewódzkiej ewidencji zabytków, który nie powiadomił odpowiednio ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego albo wojewódzkiego konserwatora zabytków o:

- 1) uszkodzeniu, zniszczeniu, zaginięciu lub kradzieży zabytku, nie później niż w terminie 14 dni od dnia powzięcia wiadomości o wystąpieniu zdarzenia,*
 - 2) zagrożeniu dla zabytku, nie później niż w terminie 14 dni od dnia powzięcia wiadomości o wystąpieniu zagrożenia,*
 - 3) zmianie miejsca przechowania zabytku ruchomego, w terminie miesiąca od dnia nastąpienia tej zmiany,*
 - 4) zmianach dotyczących stanu prawnego zabytku, nie później niż w terminie miesiąca od dnia ich wystąpienia lub powzięcia o nich wiadomości*
- podlega karze pieniężnej w wysokości od 500 do 2000 zł.*

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2021 r. poz. 1372)

Zapis w ustawie informuje, że zaspokajanie potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne gminy obejmują zagadnienia związane z ochroną zabytków jak i opieką nad zabytkami (art. 7 ust.1, pkt 9).

Dodatkowe uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zawierają m.in.:

Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. z 2020 r. poz. 741 z późn. zm.)

Ustawa precyzuje, co powinno być uwzględniane podczas sporządzania studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, a także ustaleniach lokalizacji inwestycji celu publicznego. W planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym należy uwzględnić wymagania dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, a także dóbr kultury współczesnej.

Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane (Dz. U. z 2020 r. poz. 1333 z późn. zm.)

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

Ustawa normuje działalność obejmującą sprawy projektowania, budowy, utrzymania i rozbiórki obiektów budowlanych oraz określa zasady działania organów administracji publicznej w tych dziedzinach. Przepisy ustawy nie naruszają przepisów odrębnych, między innymi o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami - w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków, obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego oraz w odniesieniu do obiektów w gminnej ewidencji zabytków.

W kontekście ochrony zabytków istotnym przepisem prawa budowlanego jest możliwość skorzystania z odstępstw od sprecyzowanych w ustawie przepisów techniczno-budowlanych, dotyczących projektowania, budowania, użytkowania i utrzymywania obiektów budowlanych. Odstępstwo można uzyskać przed wydaniem pozwolenia na budowę lub decyzji o zmianie sposobu użytkowania obiektu. Organ wydający pozwolenie na budowę występuje w tej sprawie do ministra, który ustanowił przepisy techniczno-budowlane (art. 9). Należy też zwrócić uwagę, że w myśl prawa budowlanego, budowy i roboty budowlane niewymagające pozwolenia na budowę, jeżeli są wykonywane przy obiekcie budowlanym wpisanym do rejestru zabytków wymagają pozwolenia na budowę, a jeżeli są wykonywane na obszarze wpisanym do rejestru zabytków - wymagają zgłoszenia, przy czym do wniosku o pozwolenie na budowę oraz do zgłoszenia należy dołączyć pozwolenie wojewódzkiego konserwatora zabytków wydane na podstawie przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (art. 29 ust. 4). Natomiast pozwolenie na rozbiórkę obiektu budowlanego wpisanego do rejestru zabytków może być wydane po uzyskaniu decyzji Generalnego Konserwatora Zabytków o skreśleniu tego obiektu z rejestru zabytków (art. 39 ust. 2).

W odniesieniu do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje organ administracji architektoniczno-budowlanej w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków (art. 39 ust. 3). Ponadto umieszczanie tablic i urządzeń reklamowych na obiektach wpisanych do rejestru zabytków wymaga pozwolenia na budowę (art. 29 ust. 2 pkt 6), a instalowanie krat na obiektach wpisanych do rejestru zabytków wymaga zgłoszenia (art. 30 ust. 1 pkt 3a).

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2020 r. poz. 1219 z późn. zm.)

Ustawa wskazuje, że ochrona środowiska polega na zachowaniu wartości kulturowych. Dodatkowo ustanawia, iż prognoza oddziaływania na środowisko, sporządzana przy okazji opracowywania: polityk, strategii, planów lub programów powinna: określać, analizować i oceniać przewidywane, znaczące oddziaływanie na środowisko, a także zabytki.

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. z 2020 r. poz. 1098)

Ustawa określa m. in. procedury dotyczące wycinki i pielęgnacji drzew na terenach objętych prawną ochroną konserwatorską. Wojewódzki konserwator zabytków wdaje zezwolenia na usunięcie drzew lub krzewów z terenów nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków.

Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2020 r. poz. 65 z późn. zm.)

Ustawa mówi, że jednym z celów publicznych jest opieka nad nieruchomościami stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz precyzuje, jakie działania wymagają pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2020 r. poz. 194 z późn. zm.)

W rozumieniu niniejszej ustawy działalność kulturalna polega na upowszechnianiu i ochronie kultury. Mecenat nad działalnością kulturalną sprawuje państwo i polega on na wspieraniu i promocji twórczości, edukacji i oświaty kulturalnej, działań i inicjatyw kulturalnych oraz opieki nad zabytkami. Ustawa określa, że sprawowanie opieki nad zabytkami jest jednym z podstawowych zadań instytucji kultury oraz, że prowadzenie działalności kulturalnej jest zadaniem własnym jednostek samorządu terytorialnego o charakterze obowiązkowym.

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz.U. z 2020 r. poz. 1057 z późn. zm.)

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

Ustawa stanowi, że gminy mogą wspierać działalność kulturalną związaną z ochroną zabytków i tradycji prowadzoną przez organizacje pozarządowe/stowarzyszenia.

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i w bibliotekach określają:

Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 2020 r. poz. 902)

Ustawa zawiera zapisy o przechowywaniu, zabezpieczaniu i udostępnianiu zabytków. Ustawa mówi, iż Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego określa, w drodze rozporządzenia, zakres, formy i sposób ewidencjonowania zabytków w muzeach.

Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2019 r. poz. 1479)

Biblioteki i ich zbiory stanowią dobro narodowe oraz służą zachowaniu dziedzictwa narodowego. Biblioteki organizują i zapewniają dostęp do zasobów dorobku nauki i kultury polskiej oraz światowej.

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy, które zawiera:

Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. z 2020 r. poz. 164 z późn. zm.)

Narodowy zasób archiwalny służy nauce, kulturze, gospodarce narodowej oraz potrzebom obywateli. Nadzór nad narodowym zasobem archiwalnym sprawuje minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego za pośrednictwem Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych.

Akty wykonawcze:

- Rozporządzenie Ministra Kultury z 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczonego na zabytkach nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. z 2004 roku Nr 30, poz. 259),
- Rozporządzenie Ministra Kultury z 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (Dz. U. z 2004 roku Nr 71, poz. 650),
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 kwietnia 2004 r. w sprawie organizacji wojewódzkich urzędów ochrony zabytków (Dz. U. z 2004 roku Nr 75, poz. 706),
- Rozporządzenie Ministra Kultury z 27 kwietnia 2004 r. w sprawie Polskiego Komitetu Doradczego (Dz. U. z 2004 roku Nr 102, poz. 1066),
- Rozporządzenie Ministra Kultury z 10 maja 2004 r. w sprawie rzeczoznawców Ministra Kultury w zakresie opieki nad zabytkami (Dz.U. 2020 poz. 1901),

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

- Rozporządzenie Ministra Kultury z 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2004 roku Nr 212. poz. 2153),
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 lutego 2011 r. w sprawie wzorów dokumentów oceny wskazującej czas powstania zabytku, wyceny zabytku oraz potwierdzenia wywozu zabytku na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2011 roku Nr 50, poz.256).
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę (Dz. U. z 2011 roku Nr 89, poz. 510),
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz.U. 2021 poz. 56),
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz.U. 2021 poz. 81).

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego**4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami**

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Leśna na lata 2022 - 2025 jest spójny ze strategicznymi celami państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Cele te wymienione są w dokumentach poniżej:

Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019-2022 (Uchwała Nr 82 Rady Ministrów z dnia 13 sierpnia 2019 r.)

Główny cel główny Programu 2019-2022 brzmi:

„Stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami”

Cel Programu będzie realizowany przez następujące cele szczegółowe i kierunki działań:

Cel szczegółowy 1: Optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

Kierunki działania:

1. Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym
2. Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie centralnym

Cel szczegółowy 2: Wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami

Kierunki działania:

1. Merytoryczne wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami.
2. Podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego.

Cel szczegółowy 3: Budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego

Kierunki działania:

1. Upowszechnienie wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego i jego wartości.
2. Tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami.

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030 (Uchwała Nr 155 Rady Ministrów z dnia 27 października 2020 r.)

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030 (SRKS) stanowi kontynuację i aktualizację przyjętej uchwałą nr 61 Rady Ministrów z dnia 26 marca 2013 r. Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020.

Diagnoza w zakresie objętym programowaniem strategicznym opiera się na trzech obszarach:

- obszar 1: współdziałanie - społeczeństwo obywatelskie,
- obszar 2: kultura - tożsamość i postawy obywatelskie,
- obszar 3: kreatywność - potencjał kulturowy i kreatywny.

W obszarze 2 kultura wskazano m.in. na zły stan zabytków oraz niewykorzystany potencjał szlaków kulturowych (tylko niespełna 1/3 obiektów zabytkowych figurujących w rejestrze krajowym nie wykazuje objawów zniszczenia). Jednocześnie wskazano także na rosnący potencjał muzeów w zakresie budowania kapitału społecznego, które zarówno w Polsce, jak i na świecie, odgrywają również coraz ważniejszą rolę w kształtowaniu świadomości historycznej i tożsamości narodowej.

Jako cel główny SRKS wskazała wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego Polaków.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

Cel główny SRKS realizowany będzie przez trzy cele szczegółowe:

- Cel szczegółowy 1. Zwiększenie zaangażowania obywateli w życie publiczne:
 - Usprawnienie mechanizmów wspierania i współpracy instytucji publicznych z obywatelami,
 - Rozwój i wzmacnianie zorganizowanych form aktywności obywatelskiej.
- Cel szczegółowy 2. Wzmacnianie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich:
 - Tworzenie warunków oraz budowanie kompetencji dla wzmacniania uczestnictwa w kulturze,
 - Ochrona dziedzictwa kulturowego oraz gromadzenie i zachowywanie dóbr kultury,
 - Digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury,
 - Umacnianie tożsamości i postaw obywatelskich przez kulturę,
 - Wzmacnianie promocji kultury polskiej za granicą.
- Cel szczegółowy 3. Zwiększenie wykorzystania potencjału kulturowego i kreatywnego dla rozwoju.
 - Wzrost udziału sektorów kreatywnych w rozwoju gospodarczym kraju,
 - Rozwój kompetencji zawodowych na potrzeby branż kreatywnych,
 - Wzmocnienie potencjału kreatywnego społeczeństwa.

4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i regionu

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Leśna na lata 2022-2025 wykazuje spójność zarówno z programami o charakterze wojewódzkim i regionalnym, a w szczególności z następującymi programami strategicznymi i ich celami:

Program opieki nad zabytkami województwa dolnośląskiego na lata 2021 - 2024 (Uchwała nr XXXIV/686/21 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 24 czerwca 2021 r.)

W Programie za cel strategiczny uznano zachowanie i zrównoważone wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego dla wzmacniania tożsamości Dolnego Śląska. Zgodnie z tym założeniem, dziedzictwo kulturowe jest zasobem umożliwiającym budowanie i utrwalanie wspólnej tożsamości mieszkańców regionu. Stanowi zarówno przedmiot ochrony, jak i znaczący potencjał, który może i powinien być wykorzystywany w rozwoju społecznym i gospodarczym województwa.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

Cele operacyjne, podporządkowane celowi strategicznemu, dotyczą dwóch obszarów działań:

Cel operacyjny 1: Zintegrowane zarządzanie zasobami dziedzictwa kulturowego obejmuje działania mające na celu poprawę stanu zachowania obiektów zabytkowych, w szczególności poprzez wspieranie zintegrowanych aktywności wielu podmiotów zaangażowanych w zarządzanie i opiekę nad nimi.

PRIORYTET 1: Wsparcie działań związanych z dokumentowaniem zabytków w województwie dolnośląskim.

- ✓ Działanie 1: Wsparcie dla opracowania dokumentacji konserwatorskiej, technicznej, architektonicznej dla obiektów zabytkowych wymagających podjęcia działań ratowniczych.
- ✓ Działanie 2: Wsparcie dla obiektów i zespołów zabytkowych ubiegających się o wpisanie na listę pomników historii, listę światowego dziedzictwa UNESCO oraz na tworzenie parków kulturowych.
- ✓ Działanie 3: Wytypowanie obiektów do nadania Znaku Dziedzictwa Europejskiego.
- ✓ Działanie 4: Prowadzenie i aktualizowanie zbiorów danych przestrzennych i zasobów cyfrowych dotyczących obiektów zabytkowych.

PRIORYTET 2: Wsparcie finansowe działań związanych z ratowaniem i użytkowaniem zabytków.

- ✓ Działanie 1: Poprawa stanu zachowania obiektów zabytkowych stanowiących mienie województwa i określenie możliwości ich wykorzystania dla realizacji zadań własnych samorządu województwa.
- ✓ Działanie 2: Dofinansowanie prac remontowo-konserwatorskich oraz konserwacji zabytków znajdujących się na terenie województwa.
- ✓ Działanie 3: Wspieranie działań związanych z zabezpieczaniem zabytków.
- ✓ Działanie 4: Wspieranie działań związanych z dostosowaniem obiektów dla potrzeb osób z niepełnosprawnościami.
- ✓ Działanie 5: Wspieranie poprawy efektywności energetycznej obiektów zabytkowych wraz z wymianą źródeł ciepła na zero- lub niskoemisyjne.

PRIORYTET 3: Budowanie i wzmocnienie współpracy podmiotów zaangażowanych w ochronę dziedzictwa kulturowego.

- ✓ Działanie 1: Stymulowanie opracowywania Gminnych Programów Opieki nad Zabytkami oraz Gminnych Ewidencji Zabytków w województwie dolnośląskim.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

- ✓ Działanie 2: Wspieranie współpracy międzyregionalnej i transgranicznej na rzecz ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego.
- ✓ Działanie 3: Wspieranie zintegrowanych działań służących ochronie dziedzictwa kulturowego, krajobrazu i wartości przyrodniczych.

Cel operacyjny 2: Wzmacnianie tożsamości i marki regionu poprzez zasoby dziedzictwa kulturowego obejmuje działania wzmacniające poczucie tożsamości mieszkańców regionu Dolnego Śląska i ich zaangażowania w opiekę nad zabytkami, a także promocję dziedzictwa kulturowego jako integralnej części marki regionu.

PRIORYTET 1: Kształtowanie tożsamości regionalnej przez działania edukacyjne i promocyjne.

- ✓ Działanie 1: Wspieranie programów i projektów edukacyjnych dotyczących dziedzictwa kulturowego.
- ✓ Działanie 2: Wspieranie programów i projektów promujących dziedzictwo kulturowe w powiązaniu z edukacją historyczną.

PRIORYTET 2: Wzmocnienie zaangażowania społecznego w zakresie opieki nad zabytkami.

- ✓ Działanie 1: Wsparcie merytoryczne i organizacyjne dla obecnych i potencjalnych właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych.
- ✓ Działanie 2: Wsparcie merytoryczne i organizacyjne dla inicjatyw społecznych związanych z opieką nad zabytkami.

PRIORYTET 3: Wzmacnianie marki regionu w oparciu o zasoby dziedzictwa kulturowego.

- ✓ Działanie 1: Promowanie i aktywny marketing dziedzictwa kulturowego województwa jako czynnika rozwoju gospodarczego Dolnego Śląska.
- ✓ Działanie 2: Wspieranie działań mających na celu wykorzystanie dziedzictwa kulturowego dla rozwoju sektora uzdrowiskowego i turystyki.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025***Aktualizacja Programu Rozwoju Turystyki dla Województwa Dolnośląskiego (Uchwała 2696/III/09 przez Zarząd Województwa Dolnośląskiego dnia 28 kwietnia 2009 r.)***

W Programie najważniejszą pozycję wśród turystycznych walorów krajoznawczych, o charakterze kulturowym, zajmują zabytki architektury i budownictwa. Turystyczna waloryzacja zabytków wyłoniła listę najcenniejszych obiektów zabytkowych województwa. Warunkiem zainteresowania turystycznego zabytkami archeologicznymi jest ich odpowiednie wyeksponowanie w terenie i przystosowanie dla potrzeb zwiedzających. Dotyczy to przede wszystkim stanowisk archeologicznych o własnej, czytelnej formie krajobrazowej.

Analiza grup walorów województwa dolnośląskiego pozwala stwierdzić, że: liczne tereny i obiekty zabytkowe, dają możliwość tworzenia i eksploatacji szlaków krajoznawczych i że istnieje możliwość tworzenia szlaków historycznych, edukacyjnych, wykorzystujących lokalizację rzadkich miejsc ważniejszych bitew oraz martyrologii z okresu II wojny światowej. Zwiększenie atrakcyjności zabytków ma odbywać się m.in. poprzez ożywienie zabytków cyklicznymi imprezami, odpowiednią infrastrukturą i kalendarzem imprez.

Mocnymi stronami rozwoju turystyki na Dolnym Śląsku są wysokie walory kulturowe łączące dorobek kultur: polskiej, czeskiej, austriackiej i niemieckiej oraz rozbudowana baza turystyczna, zwłaszcza w rejonach górskich i uzdrowiskowych. Program wskazuje także słabe strony rozwoju turystyki na Dolnym Śląsku, do których należą między innymi: zły stan zabytków oraz brak sprawnego regionalnego i lokalnego systemu informacji turystycznej.

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa dolnośląskiego 2030 (Uchwała nr XIX/482/20 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 16 czerwca 2020 r.)

W planie przenikają się trzy zasadnicze płaszczyzny. Wizja zagospodarowania przestrzennego województwa, która opisuje docelowy stan zagospodarowania przestrzennego w perspektywie 2030 roku, wyznaczając cztery cele, do których dążyć będzie Samorząd Województwa Dolnośląskiego.

Kolejną płaszczyznę tworzą uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego województwa, które stanowią ocenę (dokonaną w oparciu o obecną sytuację i dotychczasowe trendy, a także prognozowane zmiany) istniejących i przyszłych warunków wpływających na możliwość realizacji zaplanowanej wizji, nie stanowią części planu, ale zostały zawarte w odrębnym opracowaniu. Natomiast kierunki

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

polityki przestrzennego zagospodarowania województwa, które podporządkowane zostały realizacji czterech celów, ustalone zostały dla całego województwa w części D tekstu planu.

Gminy Leśna dotyczą postulaty kierowane do wszystkich gmin oraz zlokalizowanych w granicach Sudeckiego Obszaru Funkcjonalnego, ustalonego w planie:

- 1) Uwzględnianie założeń „Programu opieki nad zabytkami województwa dolnośląskiego” w gminnych programach opieki nad zabytkami w celu skoordynowania działań w sferze ochrony zabytków.
- 2) Wskazywanie w dokumentach planistycznych obiektów i obszarów, które powinny uzyskać ustawową formę ochrony zabytków (wpis do rejestru zabytków lub ujęcie wojewódzkiej ewidencji zabytków).
- 3) Realizacja regionalnych szlaków turystycznych oraz powiązanie ich z zasobami przyrodniczymi i kulturowymi gmin z wykorzystaniem systemów lokalnych szlaków
- 4) Realizacja funkcji turystycznych w ramach rewitalizacji obszarów zdegradowanych. turystycznych.
- 5) Dostosowanie rozwoju zaplecza turystyki i rekreacji do zmian klimatu poprzez:
 - a) realizację transportu zbiorowego w obszarach i ośrodkach o atrakcyjnych turystycznie zasobach przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych, jako standardu ich komunikacyjnej obsługi,
 - b) wykluczenie z realizacji infrastruktury sportów zimowych obszarów o niewystarczających zasobach wód, których eksploatacja dla wytwarzania sztucznego śniegu zagraża lokalnemu środowisku naturalnemu.

Strategia rozwoju województwa dolnośląskiego 2030 (Uchwała nr L/1790/18 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 20 września 2018 r.)

Strategia wytycza wizję przyszłościowego rozwoju regionu jako:

DOLNY ŚLĄSK 2030:

- ✓ regionem równomiernego rozwoju - regionem bez istotnych społecznych i gospodarczych dysproporcji, regionem wewnątrznie spójnym, regionem wyrównanych rozwojowych szans,
- ✓ regionem przyjaznym dla mieszkańców, przedsiębiorców, inwestorów, turystów i kuracjuszy, atrakcyjnym miejscem do życia, pracy, nauki i rekreacji,
- ✓ regionem nowoczesnym z kreatywną i innowacyjną regionalną społecznością oraz rozwiniętą sferą naukową i badawczo-rozwojową,

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

- ✓ regionem konkurencyjnym w scenerii krajowej i europejskiej z Wrocławiem jako silną metropolią oraz ośrodkami regionalnymi o znaczących przewagach konkurencyjnych.

Harmonijny rozwój regionu i wysoka jakość życia dolnośląskiej społeczności stanowi nadrzędny cel, któremu podporządkowane są cele strategiczne:

- 1) Efektywne wykorzystanie gospodarczego potencjału rejonu;
- 2) poprawa jakości i dostępności usług publicznych;
- 3) wzmocnienie regionalnego kapitału ludzkiego i społecznego;
- 4) odpowiedzialne wykorzystanie zasobów i ochrona walorów środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego
- 5) wzmocnienie przestrzennej spójności regionu.

W ramach celu strategicznego nr 4 wyznaczono przedsięwzięcia strategiczne:

4.5.1 Wsparcie przedsięwzięć służących rozwojowi kultury i dziedzictwa kulturowego w regionie.

4.5.2 Wspieranie i udostępnianie zintegrowanych działań służących ochronie dziedzictwa kulturowego i jego promocji.

4.5.3 Wsparcie zagospodarowywania i udostępnienia na cele turystyki lub kultury najważniejszych obiektów zabytkowych oraz miejsc historycznych o znaczeniu ponadregionalnym, które są spójne z przedmiotowym opracowaniem.

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego**5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych miasta i gminy Leśna)**

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Leśna na lata 2022-2025, jest zbieżny z dokumentami gminy o charakterze strategicznym i opracowaniami wyznaczającymi kierunki polityki przestrzennej Gminy oraz zawierającymi ustalenia dotyczące ochrony środowiska przyrodniczego, opisanymi poniżej:

Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Leśna na lata 2016-2023 (Uchwała Nr XXIV/165/201617 z dnia 5 sierpnia 2016 roku)

Rewitalizacja jest procesem wieloletnim, skoncentrowanym terytorialnie, inicjowanym i sterowanym przez jednostki samorządu terytorialnego, prowadzonym w ścisłej współpracy z lokalną społecznością i na jej rzecz.

Zdegradowany obszar wyznaczony w Programie obejmuje kilka rodzajów terenów w tym przemysłowe, głównie po Zakładach Przemysłu Jedwabniczego „Dolwis”,

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

tereny pokolejowe w tym dworzec kolejowy, jak również zabytkową zabudowę śródmiejską o charakterze usługowym oraz mieszkaniowym na terenie miasta Leśna. Drugi z wyznaczonych do rewitalizacji terenów to Pobiedna. W ramach prac nad opracowaniem diagnozy obszaru Pobiedna stwierdzono, iż miejscowość podobnie jak Leśna posiada dużą koncentrację obiektów zabytkowych ulegających powolnej degradacji w tym zasobów mieszkaniowych oraz obszaru przemysłowego głównie w odniesieniu do terenu po byłej Fabryce Tkanin Meblowych „Fatma”.

W dokumencie przedstawiono wizję stanu obszaru zdegradowanego w perspektywie do 2023 roku, która brzmi następująco:

- Wyznaczone obszary po przeprowadzeniu działań naprawczych stanowią tereny ożywione społecznie, gospodarczo oraz kulturowo przy zachowaniu zasad zrównoważonego rozwoju i unikalnych walorów przyrodniczych oraz turystycznych.
- Strefy objęte rewitalizacją podniosły swoją jakość i funkcjonalność przede wszystkim z punktu widzenia atrakcyjności osiedleńczej, gospodarczej, inwestycyjnej i turystycznej - w oparciu o wykorzystanie lokalnych zasobów i potencjałów.
- Tereny przemysłowe zostają efektywnie zagospodarowane, a w miejscach skutecznie zrewitalizowanych pojawiają się nowi mieszkańcy, inwestorzy oraz turyści.
- Prowadzone działania ożywiają przyjazną i zróżnicowaną przestrzeń publiczną, powstają nowe punkty usługowe, miejsca odpoczynku i aktywnego spędzania czasu - zaspokajające potrzeby użytkowników oraz tworzące nowe miejsca pracy.

Powyzsza wizja będzie realizowana na podstawie trzech przyjętych w dokumencie celów rewitalizacji:

1. Ożywienie gospodarcze i turystyczne obszarów o charakterze kryzysowym.
 2. Zwiększenie efektywności usług publicznych oraz wykorzystanie nowych form działań pomocowych na rzecz grup zmarginalizowanych.
 3. Przywrócenie pierwotnej jakości terenom przemysłowym i pokolejowym.
- Istotnym w kontekście rozważanej problematyki komplementarności jest cel 3, który obejmuje następujące kierunki działań: wykreowanie reprezentacyjnej przestrzeni publicznej integrującej mieszkańców, zachowującej dziedzictwo historyczne i kulturowe; poprawę atrakcyjności, wizerunku i estetyki okolic dworca PKP; rozwój nowych funkcji kulturalnych i społecznych przy wykorzystaniu terenów i obiektów PKP; zagospodarowanie terenów przemysłowych; rozwijanie zagospodarowanych

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

terenów zielonych; modernizacja i zachowanie zdewaloryzowanych układów urbanistycznych.

Obecnie dla trzech miejscowości w Gminie Leśna ustanowiono historyczne układy urbanistyczne objęte ochroną prawną oraz ochroną konserwatorską: układ urbanistyczny miasta Leśna, układ urbanistyczny historycznego ośrodka miasta Pobiedna oraz układ urbanistyczny Starego Miasta w Złotnikach Lubańskich. Zatem przewidziane do realizacji działania odbywające się w strefie ochrony konserwatorskiej wymagają porozumienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

W dokumencie wyodrębniono dwie listy. Lista A wskazuje na najważniejsze założenia związane z rewitalizacją zdegradowanych obszarów. Działania obejmują m.in.: remont, przebudowę, rozbudowę, adaptację, wyposażenie istniejących zdegradowanych budynków, obiektów, zagospodarowanie terenów i przestrzeni (np. monitoring miejski lub dostosowanie przestrzeni do potrzeb osób niepełnosprawnych) - w celu przywrócenia lub nadania im nowych funkcji społecznych, kulturalnych, gospodarczych, edukacyjnych lub rekreacyjnych oraz remont, odnowę części wspólnych wielorodzinnych budynków mieszkalnych i inwestycję w tzw. drogi lokalne (gminne i powiatowe) wraz z infrastrukturą towarzyszącą.

Lista B dotyczy działań w ramach RPO WD, w których możliwe jest uzyskanie preferencji za realizację projektu rewitalizacyjnego.

Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Leśna (Uchwała Nr XII/64/2015 Rady Miejskiej w Leśnej w dniu 28 sierpnia 2015 roku)

Nadrzędną ideą opracowania dokumentu jest zapewnienie optymalnych warunków życia mieszkańcom Gminy w myśl zasad zrównoważonego rozwoju oraz kształtowania ładu przestrzennego i wysokiej jakości funkcjonalno-estetycznej otoczenia. Studium zawiera ustalenia, które powinny być uwzględnione przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, które z kolei są ważnym instrumentem prawnym chroniącym dziedzictwo kulturowe.

W dokumencie określono podstawowy cel rozwoju przestrzennego Gminy, jakim jest uzyskanie takiej struktury funkcjonalno-przestrzennej, która w harmonijny i zrównoważony sposób wykorzysta walory przyrodnicze i kulturowe oraz własne zasoby dla potrzeb rozwoju oraz poprawy warunków życia mieszkańców. Na realizację w. w. celu składają się następujące działania:

- ochrona wartości przyrodniczych krajobrazowych i kulturowych,
- ochrona wartości kulturowych oraz obiektów dziedzictwa kulturowego,

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

- harmonizowanie struktury przestrzennej Gminy i racjonalne wykorzystanie jej zasobów dla poprawy warunków zamieszkiwania, pracy i wypoczynku,
- wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich,
- dalszy rozwój funkcji turystycznej,
- rozwój wyspecjalizowanych typów produkcji rolniczej,
- aktywizację gospodarczą i rozwój przedsiębiorczości lokalnej,
- rozwój sieci i urządzeń infrastruktury technicznej.

W studium przewidziano następujące funkcje Gminy Leśna:

- funkcja rekreacyjno- turystyczna (w związku z atrakcyjnymi terenami leśnymi, wodnymi i cennymi przyrodniczo oraz dogodnymi połączeniami komunikacyjnymi z regionem),
- funkcja mieszkaniowa, w oparciu o istniejące i planowane zainwestowanie,
- funkcja rolnicza, uwzględniająca także działalność agroturystyczną,
- funkcja usługowo - produkcyjna,
- funkcjami miasta: funkcja mieszkalna i usługowa.

W odniesieniu do ochrony dziedzictwa kulturowego Studium zakłada kształtowanie harmonijnego, współczesnego krajobrazu kulturowego z uwzględnieniem uwarunkowań i tradycji historycznych oraz regionalnych, a na obszarach krajobrazu zdegradowanego rewaloryzację tych terenów. Ponadto dokument obejmuje ochroną następujące zasoby dziedzictwa kulturowego:

- wskazane stanowiska archeologiczne,
- zabytki wpisane do rejestru zabytków,
- zabytki będące w ewidencji konserwatorskiej,
- tereny o cennych walorach kulturowo - krajobrazowych, dla których określono strefy ochrony konserwatorskiej, dla których obowiązują wymogi konserwatorskie.

Zgodnie z przyjętymi regulacjami w Studium na terenie Gminy Leśna wyznaczono następujące strefy ochrony konserwatorskiej: strefa "A" ścisłej ochrony konserwatorskiej, strefa „B” ochrony konserwatorskiej, strefa "W" ochrony archeologicznej strefa „OW” obserwacji archeologicznej. W każdej z powyżej wymienionych stref funkcjonują określone wymogi konserwatorskie.

strefa „A” ścisłej ochrony konserwatorskiej, w której obowiązują następujące wymogi konserwatorskie:

- należy zachować historyczny układ przestrzenny: rozplanowanie dróg, ulic, placów, linie zabudowy, kompozycje wnętrz urbanistycznych i kompozycje zieleni oraz poszczególne elementy tego układu: zabudowę (z wyłączeniem obiektów kolidujących) i zieleni, nawierzchnie ulic, placów i chodników, ciek i zbiorniki wodne, instalacje wodne i inne historyczne obiekty techniczne.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

- należy konserwować zachowane elementy układu przestrzennego.
- poszczególne obiekty o wartościach zabytkowych należy utrzymywać we właściwym stanie technicznym. Obiekty zniszczone lub zaniedbane należy poddać restauracji i modernizacji technicznej z dostosowaniem obecnej lub projektowanej funkcji do wartości obiektu.
- należy dążyć do odtworzenia zniszczonych elementów zespołu. W niektórych przypadkach zaleca się zaznaczenie śladów nieistniejących fragmentów historycznej kompozycji przestrzennej.
- należy dostosować nową zabudowę do historycznej kompozycji przestrzennej w zakresie sytuacji, skali i bryły oraz nawiązać formami współczesnymi do lokalnej tradycji architektonicznej. Nowa zabudowa nie może dominować nad zabudową historyczną.
- obiekty dysharmonizujące należy usunąć lub pozostawić do śmierci technicznej. Dopuszcza się przekształcenie ich, zgodnie z zaleceniami podanymi dla nowej zabudowy. Analogicznie należy postępować w stosunku do innych elementów zniekształcających założenie historyczne. Obiekty tymczasowe należy likwidować.
- obowiązuje zakaz lokalizacji konstrukcji wieżowych (np. związanych z urządzeniami przekaźnikowymi telekomunikacji), lokalizacji masztów, dużych urządzeń technicznych, kolidujących z krajobrazem kulturowym.
- należy podtrzymać funkcje historyczne utrwalone oraz dostosować funkcje współczesne do wartości zabytkowych zespołu i jego poszczególnych obiektów, a funkcje uciążliwe i degradujące wyeliminować.
- w przypadku inwestycji nowych należy preferować te z nich, które stanowią rozszerzenie lub uzupełnienie już istniejących form zainwestowania terenu, przy założeniu maksymalnego zachowania i utrwalania istniejących już relacji oraz pod warunkiem, iż nie kolidują one z historycznym charakterem obiektu.
- określa się wymóg nawiązania gabarytami nowej zabudowy i sposobów kształtowania bryły do miejscowej tradycji architektonicznej, a w szczególności technologii budowania, systemów budowania, stosowania gabarytów i proporcji stolarki okiennej i drzwiowej, stosowania materiałów naturalnych tj. drewna, kamienia tynków naturalnych i dachówki ceramicznej, dopuszcza się sztuczny łupek.
- zabrania się stosowania okładzin na elewacji z pcv, ocieplania z zewnątrz budynków konstrukcji drewnianej, szachulcowej, przysłupowej itp.
- zabrania się prowadzenia przewodów wentylacyjno-spalinowych po elewacji budynku.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

- zaleca się przystosowanie nowych budynków do wysokości budynków sąsiadujących.
- zakazuje się stosowania dachów o mijających się połaciach na wysokości kalenicy oraz dachów o asymetrycznym nachyleniu połaci.
- umieszczanie reklam lub innych tablic nie związanych bezpośrednio z danym obiektem i stanowiących na obiekcie lub obszarze element obcy, jest bezwzględnie zabronione. Dopuszczalne jest umiejscawianie tablic informacyjnych instytucji lub szyldów sklepów i zakładów w miejscach na to wyznaczonych, we właściwej nie agresywnej formie.

Strefa „B” ochrony konserwatorskiej, w której obowiązują następujące wymogi konserwatorskie:

- zaleca się zachowanie zasadniczych elementów historycznego rozplanowania, w tym przede wszystkim układu dróg, podziału działek i sposobu zagospodarowania działek.
- zaleca się restaurację i modernizację techniczną obiektów o wartościach kulturowych z dostosowaniem współczesnej funkcji do wartości obiektów.
- obiekty dysharmonizujące należy usunąć lub pozostawić do śmierci technicznej. Dopuszcza się przekształcenie ich, zgodnie z zaleceniami podanymi dla nowej zabudowy. Analogicznie należy postępować w stosunku do innych elementów zniekształcających założenie historyczne. Obiekty tymczasowe należy likwidować.
- obowiązuje zakaz lokalizacji konstrukcji wieżowych (np. związanych z urządzeniami przekaźnikowymi telekomunikacji), lokalizacji masztów, dużych urządzeń technicznych, kolidujących z krajobrazem kulturowym.
- zaleca się dostosowanie nowej zabudowy do historycznej kompozycji przestrzennej w zakresie skali, formy bryły i zastosowanych naturalnych materiałów, przy założeniu harmonijnego współistnienia elementów kompozycji historycznej i współczesnej.
- określa się konieczność stosowania tradycyjnych technik i materiałów przy remontach obiektów zabytkowych, zachowania jednolitej bryły, formy i elewacji budynków.
- określa się wymóg nawiązania gabarytami nowej zabudowy i sposobów kształtowania bryły do miejscowej tradycji architektonicznej, a w szczególności technologii budowania, systemów budowania, stosowania gabarytów i proporcji stolarki okiennej i drzwiowej, stosowania materiałów naturalnych tj. drewna, kamienia tynków naturalnych i dachówki ceramicznej, dopuszcza się sztuczny łupek.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

- zabrania się stosowania okładzin na elewacji z pcv, ocieplania z zewnątrz budynków konstrukcji drewnianej, szachulcowej, przystupowej itp.
- zabrania się prowadzenia przewodów wentylacyjno-spalinowych po elewacji budynku.
- zaleca się przystosowanie nowych budynków do wysokości budynków sąsiadujących.
- zakazuje się stosowania dachów o mijających się połaciach na wysokości kalenicy oraz dachów o asymetrycznym nachyleniu połaci.
- obszary objęte strefą podlegają rygorom konserwatorskim w zakresie utrzymania zasadniczych elementów struktury przestrzennej, utrzymania zasadniczej substancji zabytkowej.
- nowa zabudowa wprowadzona w obszar strefy winna współgrać z zabudową historyczną, zwłaszcza w zakresie skali, gabarytów.

Strefa ochrony historycznych układów urbanistycznych i ruralistycznych, w której obowiązują następujące wymogi konserwatorskie:

- zakaz sytuowania barier optycznych,
- ogólne zalecenia dotyczące nowej zabudowy oraz zagospodarowania terenu: wysokości zabudowy do 2 kondygnacji i operowanie drobną formą architektoniczna, dachy strome, kryte ceramicznie,
- zakaz umieszczania reklam lub innych tablic, niezwiązanych bezpośrednio z danym obiektem i stanowiących element obcy w tym obszarze.

Strefa "W" ochrony archeologicznej, w której obowiązują następujące wymogi:

- zakazana jest wszelka działalność budowlana, inwestycyjna nie związana bezpośrednio z konserwacją lub rewaloryzacją tego terenu,
- dopuszcza się jedynie prowadzenie prac: porządkowych, konserwacji zachowanych fragmentów zabytkowych w celu ich ekspozycji w terenie, przystosowania terenu do pełnienia funkcji muzealnych, rekreacyjnych, kultowych i innych.

Strefa „OW” obserwacji archeologicznej, w obrębie której, dla strefy i dla stanowisk archeologicznych obowiązuje prowadzenie badań archeologicznych na podstawie przepisów odrębnych.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

W obrębie chronionych stanowisk archeologicznych oraz w ich bezpośrednim sąsiedztwie obowiązują następujące wymogi konserwatorskie:

- w obrębie znajdujących się na terenie objętym opracowaniem planu chronionych stanowisk archeologicznych oraz w ich bezpośrednim sąsiedztwie wszelkie zamierzenia inwestycyjne wymagają przeprowadzenia ratowniczych badań archeologicznych, zgodnie z przepisami odrębnymi,
- należy wyłączyć spod ewentualnego zalesienia obszary stanowisk archeologicznych,
- określa się priorytet wymogów konserwatorskich oraz zakaz działań inwestycyjnych niezwiązanych bezpośrednio z rewaloryzacją zabytkowego terenu. Zamierzenia inwestycyjne związane z pracami ziemnymi wymagają przeprowadzenia badań archeologiczno - architektonicznych, zgodnie z przepisami odrębnymi.

Obiekty i obszary wpisane do rejestru zabytków objęte są wszelkimi rygorami prawnymi gdzie priorytet wymagań i ustaleń konserwatorskich jest wyższy nad względami wynikającymi z działalności inwestycyjnej. Zgodnie z polityką rozwoju przestrzennego przyjętą w Studium należy dążyć do pełnej rewaloryzacji zabytków. Rygory te obowiązują niezależnie od położenia budowli czy innego wpisanego do rejestru zabytków obiektu w poszczególnych strefach ochrony konserwatorskiej.

Do ewidencji zabytków - oprócz obszarów układów ruralistycznych poszczególnych wsi oraz obszaru urbanistycznego miasta Leśna - włączane są historyczne obszary, pojedyncze budynki lub ich zespoły, urządzenia techniki, trwale posadowione w danym miejscu, budowle odznaczające się bryłą oraz detalem architektonicznym charakterystycznym dla pewnego stylu lub lokalnego środowiska kulturowego, pełniące istotną rolę w historycznym układzie przestrzennym miejscowości (stanowią zamknięcie wnętrza urbanistycznego lub znaczący akcent architektoniczny, organizują przestrzennie narożnik itp.), i należące do najstarszych obiektów nadanym terenie.

Dla obiektów i obszarów ujętych w ewidencji zabytków, obowiązują następujące wymogi konserwatorskie:

- należy zachować ich bryłę, kształt i geometrię dachu oraz zastosowane tradycyjne materiały budowlane,
- należy utrzymać, a w przypadku zniszczenia odtworzyć historyczny detal architektoniczny,
- należy zachować kształt, rozmiary i rozmieszczenie otworów zgodne z historycznym wizerunkiem budynku,

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

- należy utrzymać - lub odtworzyć - oryginalną stolarkę okien i drzwi, w przypadku konieczności przebicia nowych otworów, należy je zharmonizować z zabytkową elewacją budynku,
- należy chronić zachowany układ i wystrój wewnątrz oraz dążyć do jego odtworzenia w tych przypadkach, gdy uległ niekorzystnym zmianom,
- należy stosować kolorystykę i materiały nawiązujące do tradycyjnych lokalnych rozwiązań, w tym ceramiczne lub tynkowe pokrycie ścian zewnętrznych,
- należy bezwzględnie dążyć do zachowania i wyeksponowania drewnianej konstrukcji przysłupowo -zrębowej i szkieletowej,
- zabrania się stosowania na elewacjach okładzin z PCV,
- zabrania się ocieplania z zewnątrz budynków o konstrukcji drewnianej, szkieletowej oraz budynków murowanych o bogatym wystroju architektonicznym,
- zabrania się prowadzenia przewodów wentylacyjno-spalinowych po elewacjach budynków zabytkowych,
- zaleca się restaurację i modernizację techniczną obiektów o wartościach kulturowych z dostosowaniem współczesnej funkcji do zabytkowej wartości obiektów.

Studium jako dokument o charakterze planistycznym jest niezwykle istotnym w kontekście wytyczenia założeń Programu. Przytoczone powyżej wymogi konserwatorskie powinny być bezwzględnie przestrzegane w przypadku realizacji wszelkich projektów związanych z działaniami remontowo-budowlanymi, szczególnie dotyczącymi obiektów wpisanych do wojewódzkiej ewidencji zabytków, gminnej ewidencji zabytków lub znajdujących się w wyznaczonych strefach ochrony konserwatorskiej.

Strategia Rozwoju Gminy Leśna na lata 2014-2025 (Uchwała Nr L/359/2014 Rady Miejskiej w Leśnej w dniu 28 sierpnia 2014 roku)

Zdefiniowana wizja w dokumencie określa Gminę Leśną jako gminę turystyczną i przedsiębiorczą, dążącą do wykorzystania potencjału przyrodniczo - krajobrazowego i kulturowego oraz potencjału swojego położenia, gdzie siłą napędową lokalnej gospodarki są kreatywni i przedsiębiorczy mieszkańcy. Ponadto Gmina to integrująca się ciągle wspólnota mieszkańców. Natomiast misją Gminy Leśna jest zwiększanie kapitału ludzkiego, wspieranie przedsiębiorczości, otwartości, serdeczności i zrównoważonego rozwoju. Inwestycja w kapitał ludzki jest gwarantem rozwoju

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

społeczno- gospodarczego i turystycznego Gminy Leśna. W dokumencie sprecyzowane

4 cele strategiczne:

- Gmina turystyczno-rekreacyjna.
- Gmina przedsiębiorcza.
- Gmina zintegrowana przestrzennie.
- Gmina zintegrowana społecznie.

Ze względu na zasoby przyrodniczo-krajobrazowe, kulturowe oraz położenie Gminy w bliskim sąsiedztwie Świeradowa Zdroju, w Strategii zdefiniowano główną funkcję Gminy jako funkcję turystyczną. By w pełni wykorzystać ten potencjał za niezbędne uznano kształtowania oferty turystycznej poprzez kreację i promocję produktów turystycznych i „marki turystycznej”, modernizację i rozbudowę infrastruktury turystycznej.

W ramach celu strategicznego „Gmina turystyczno-rekreacyjna” wyznaczono trzy cele operacyjne: budowa i zarządzanie marką turystyczną Gminy Leśna, budowa i rozwój produktów turystycznych, modernizacja i rozwój infrastruktury turystycznej. Zadania dotyczące zasobów dziedzictwa kulturowego przyporządkowane niniejszym celom obejmują m.in. rewitalizację dworca kolejowego w kierunku utworzenia centrum turystyczno-usługowego (produkty lokalne, usługi turystyczne i okółoturystyczne), stworzenie punktu informacji turystycznej i systemu elektronicznej informacji turystycznej i kulturalnej, rewitalizację sztolni na potrzeby turystyki. Obejmuje również szeroką współpracę w kierunku rozwoju i modernizacji infrastruktury turystycznej.

W ramach celu strategicznego „Gmina przedsiębiorcza” wyznaczono dwa cele operacyjne: wsparcie lokalnej przedsiębiorczości, oprawa atrakcyjności inwestowania. Działania obejmują integrację i wsparcie dla małych przedsiębiorstw, szczególnie branży turystycznej i około turystycznej, w tym utworzenie lokalnego Inkubatora przedsiębiorców a także promocję lokalnych przedsiębiorców.

W ramach celu strategicznego „Gmina zintegrowana przestrzennie” wyznaczono trzy cele operacyjne: rozbudowa i modernizacja infrastruktury technicznej oraz społecznej Gminy, poprawa funkcjonalności i estetyki przestrzeni publicznej, bezpieczna, ekologiczna i czysta Gmina. W kontekście działań z zakresu ochrony i zachowania zasobów dziedzictwa kulturowego podejmowane będą m.in. następujące działania: rewitalizacja dworca kolejowego w Leśnej, realizacja zadań zagospodarowania przestrzeni publicznej (projekty odnowy wsi, zagospodarowania nieużytków, poprawy estetyki krajobrazu, rewitalizacja założeń parkowych),

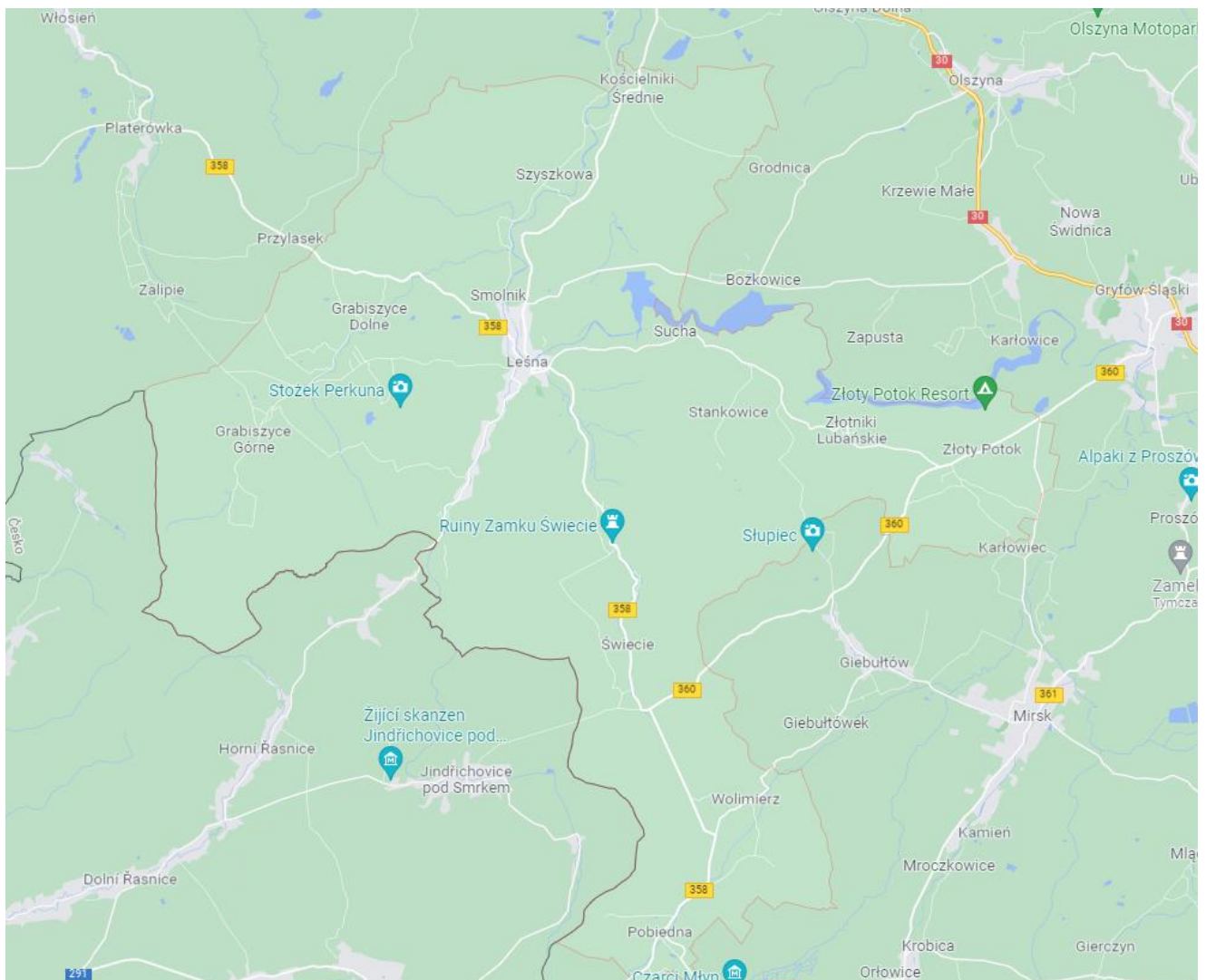
PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

promocja (konkursy na rewitalizacje) i wsparcie architektury regionalnej (domy przystępowe, Kultura Łużycka).

5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy**5.2.1. Charakterystyka gminy Leśna**

Gmina miejsko-wiejska Leśna położona jest w południowo-zachodniej części województwa dolnośląskiego i w południowej części powiatu lubańskiego.

Granice administracyjne gminy przedstawiono na poniższym rysunku.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025**Rysunek 1. Granice administracyjne gminy Leśna.**

Pod względem administracyjnym Leśna graniczy z innymi gminami powiatu lubańskiego (Platerówka, Lubań, Olszyna, Świeradów - Zdrój), gminami powiatu lwóweckiego (Gryfów Śląski, Mirsk) oraz Czechami.

Położenie gminy na tle powiatu lubańskiego przedstawiono na poniższym rysunku.

Rysunek 2. Położenie gminy Leśna na tle powiatu lubańskiego.

Cechą charakterystyczną gminy Leśna jest jej nadgraniczne położenie w południowo-zachodniej części województwa dolnośląskiego, przy granicy Rzeczypospolitej Polski i Republiki Czeskiej. Leśna jest jedną z siedmiu gmin powiatu lubańskiego i wraz z

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

nim należy do podregionu jeleniogórskiego. Gminę tworzy miasto Leśna oraz 14 sołectw: Bartoszkówka, Grabiszycy, Kościelnik Górne, Kościelniki Średnie, Miłoszów, Pobiedna, Smolnik, Stankowice, Szyszkowa, Świecie, Wolimierz, Zacisze, Złotniki Lubańskie i Złoty Potok.

Zasoby przyrodnicze

Na obszarze gminy występują obszary cenne pod względem przyrodniczym. Należą do nich następujące tereny:

- Las Miłoszowski i Góra Dobrzyca,
- Kompleks Leśny i Dolina Potoku Bruśnik,
- Przełomowy odcinek Kwisy,
- Wąwóz Kwisy k. Złotnik Lubańskich,
- Stożki wulkaniczne,
- Łąki k. Pobiednej,
- Dolina Grabiszówki,
- Las Bukowy na Górze Liściastej.

Obszary prawnie chronione**Pomniki przyrody**

Na terenie Gminy Leśna znajduje się 15 pomników przyrody, z czego 13 przyrody ożywionej i 2 nieożywionej.

Pomniki przyrody ożywionej to drzewa i pnącza, które wyróżniają się z otoczenia ciekawą formą, rozmiarami czy wiekiem. Najwięcej z nich - pięć znajduje się na terenie parku przy Miejsko-Gminnym Przedszkolu im. Kubusia Puchatka w Leśnej, kolejne trzy znajdują się na terenie wokół Zamku Czocha. Po jednym pomniku przyrody można znaleźć przy drodze gminnej prowadzącej z rynku Leśnej w stronę granicy państwa, przy drodze powiatowej pomiędzy Leśną a Stankowicami oraz przy drodze powiatowej w Szyszkowej. Kolejny pomnik przyrody znajduje się na terenie parku przy byłym żłobku nieistniejących już ZPJ Dolwis oraz na terenie zieleni przy byłym Gimnazjum w Leśnej.

Dwa obiekty są pomnikami przyrody nieożywionej. Są nimi wulkaniczne stożki zbudowane ze skały bazaltowej, położonej na południowy zachód od Leśnej, na terenie obrębów wiejskich: Smolnik [Stożek Perkuna] i Miłoszów [Stożek Światowida], w odległości ok. 800 m od siebie.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025**Obszar chronionego krajobrazu**

Uchwałą NR XXXVII/339/93 Rady Miejskiej Gminy Leśna z dnia 29 czerwca 1993 r. utworzony został obszar chronionego krajobrazu obejmujący najbliższe otoczenie najcenniejszych pod względem krajobrazowym i przyrodniczym terenów Kwisy w rejonie miasta Leśna i wsi Stankowice, Złotniki Lubańskie i Złoty Potok.

Obszary Natura 2000

Na terenie Gminy Leśna znajdują się dwa obszary Natura 2000 - Sztolnie w Leśnej (PLH020013) oraz Łąki Gór i Pogórza Izerskiego (PLH020102). Obszar Natura 2000 Sztolnie w Leśnej składa się z dwóch oddzielnych części. Pierwsza o powierzchni 10,84 ha położona jest na obszarze leśnym, na południowy wschód od miejscowości Leśna. Druga zajmuje powierzchnię 19,38 ha na wschodnim krańcu miasta, na prawym brzegu rzeki Kwisy i obejmuje tereny leśne i rolnicze. W granicach Obszaru znajduje się dziewięć sztolni stanowiących jeden z najważniejszych kompleksów zimowisk wykorzystywanych przez nietoperze na terenie Dolnego Śląska oraz otaczający je las, którego część stanowią cenne siedliska leśne.

Obszar Natura 2000 Łąki Gór i Pogórza Izerskiego obejmuje najbardziej na zachód wysunięty fragment polskich Sudetów - podnóże Gór Izerskich. Obszar obejmuje półnaturalne górskie łąki i murawy użytkowane ekstensywnie, lasy i zadrzewienia śródpolne oraz tereny uprawne. Jest to jedyne stanowisko wszewłogi górskiej - atlantyckiego gatunku znanego w Polsce tylko z Sudetów Zachodnich. Obok wszewłogi występują tu cenne gatunki motyli np. Przeplatka aurinia - największe znane stanowisko w Polsce Południowo-Zachodniej oraz motyle dzienne z rodziny modraszkwatych - miejsce występowania ponad 2% populacji krajowej. Cały obszar zajmuje powierzchnię 6433,4 ha. Na terenie Gminy Leśna, w południowo wschodniej części miejscowości Wolimierz, znajduje się ok. 60 ha tego obszaru.

Turystyka

Obszar gminy Leśna należy do jednego z atrakcyjniejszych obszarów turystycznych województwa dolnośląskiego. Ten specyficzny i wyjątkowy charakter gmina zawdzięcza przede wszystkim swojemu naturalnemu położeniu, które pozwala na bezpośredni dostęp do lasów, gór oraz wody. Do infrastruktury turystycznej zaliczyć można m.in. szlaki turystyczne.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025**Szlaki turystyczne****Szlaki piesze**

Szlak żółty. Z Zawidowa przez Leśną do Gryfowa - 36 km.

Szlak rozpoczyna się na przystanku autobusowym w Zawidowie. Przez kilkaset metrów biegnie ze szlakiem niebieskim, następnie szlaki rozdzielają się. Żółty prowadzi do wsi Stary Zawidów, następnie skręca obok byłego klubu Rolnika i wiedzie drogami polnymi w kierunku wschodnim na górę Grodziszcz (429 m n.p.m.). Z góry szlak prowadzi do Grabiszyc mijając zabytkowy kościół wspina się na dawny wulkan Wysokiej Stróży (427 m n.p.m) i Kopki (400 m n.p.m.), gdzie pomiędzy bazaltowymi Skalami - Stożkami Perkuna i Światowida przechodzi na drugą stronę góry i prowadzi do Leśnej. Z rynku szlak biegnie w kierunku tamy na Kwisie. Po przekroczeniu rzeki szlak prowadzi wzdłuż Jeziora Leśniańskiego, wchodzi na szosę w kierunku Zamku Czocho, ponownie schodzi nad jezioro i biegnie obok elektrowni Tauron Energia, dociera do Jeziora Złotnickiego. Następnie prowadzi wzdłuż brzegów, przez mostek do Kartowic, biegnie aż do Gryfowa na polne drogi prowadząc prosto na wschód, osiąga Miedziane. Na szlaku mijamy ciekawe historycznie miejsca i obiekty m.in.: zabytkowy rynek w Leśnej, kościół św. Jana Chrzciciela w Leśnej, okopy Pandurów, Sztolnie, Zamek Czocho.

Szlak zielony. Z Lubania przez Leśną na Smrek - 40 km.

Rozpoczyna się przy przystanku Voyagera w Lubaniu, prowadzi w kierunku Kamiennej Góry, następnie wzdłuż dawnego poligonu osiąga kompleks Wielkiego Lasu Leśniańskiego na Wzgórzach Zalipiańskich. Szlak nie prowadzi głęboko w las, skręca do wsi Kościelniki, następnie wzdłuż drogi na lewym brzegu Kwisy szlak prowadzi do Leśnej mijając po drodze połączone ze sobą wsie (Kościelniki, Szyszkowa, Smolnik). Minusem jest ominięcie zabytków, które znajdują się na prawym brzegu rzeki. Z Leśnej szlak prowadzi poza miasto, trawersuje wzniesienie Gołębnik (305 m n.p.m.) do wsi Świecie. W jej połowie wspina się na wzgórze Kozub (392 m n.p.m.). Droga następnie prowadzi do przysiółka Wola Sokołowska, następnie szlak mija pałac w Pobiednej, centrum w Pobiednej i dociera do osady Gieraltówek. Tuż przy granicy szlak prowadzi na graniczne wzgórze, przekracza drogę w rejonie przejścia granicznego Czerniawa-Nové Město pod Smrkem i biegnie na Czerniawską Kopę (776 m n.p.m.) i na Smrek (1123 m n.p.m.) następnie biegnie w kierunku Świeradowa - Zdroju. Korzystając ze szlaku można dotrzeć do: późnoromańskiego kościoła NMP w Kościelnikach Średnich, pałacu w Kościelnikach Średnich, ruin zamku oraz Kościoła Serca Jezusowego w Świeciu, następnie do pałacu i ciekawego rynku w Pobiednej.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

Szlak czerwony. Z Czerniawy - Zdrój przez Złotniki Lubańskie do Biedrzychowic - 23 km.

Rozpoczyna się w Czerniawie - Zdrój prowadzi do Pobiednej następnie do Wolimierza. Ze zdziczałych łąk wolimierskich roztacza się panorama na Góry Izerskie, następnie mijając kościółek szlak wiedzie wąską drogą asfaltową w kierunku Mirska, dociera do Giebułtowa (przysiółek Augustów), i prowadzi w kierunku Czochoy nad Jezioro Złotnickie. Przekraczając tamę, znaki prowadzą stromym brzegiem akwenu do wioski Karlowice, następnie do Biedrzychowic. Wędrując szlakiem czerwonym warto zwiedzić: Klinikę Lalek w Wolimierzu, Zamek Czochoy, Tamę, Złotniki Lubańskie, Pałac w Biedrzychowicach.

Szlak niebieski. Z Leśnej prawym brzegiem jezior przez zamek Rajsko do ośrodka elektrowni Tauron Energia - 12 km.

Szlak wybiega z przystanku autobusowego w Leśnej, prowadzi do tamy zbiornika leśniańskiego, następnie biegnie przez teren ośrodka Czochoy - Camping w kierunku wsi Bożkowice wysokimi brzegami akwenu. Droga dociera na teren ośrodka Rajsko i wchodzi w mieszany las, mijając kamienne fundamenty nieistniejącego mostu oraz odbudowany zamek Rajsko. Szlak prowadzi wysokimi zalesionymi brzegami przełomu Kwisy i Jeziora Złotnickiego do tamy, ośrodka elektrowni Tauron Energia i do węzła szlaków.

Szlaki rowerowe

Szlak rowerowy: Zgorzelec - Leśna - Świeradów Zdrój - 16,5 km. Jadąc tym szlakiem możemy zwiedzić atrakcyjne miejsca i zabytki m.in.: Stożek Światowida, Stożek Perkuna, byłe Zakłady Przemysłu Jedwabniczego „Dolwis”, rynek w Leśnej, kościół parafialny p.w. św. Jana Chrzciciela, kościół p.w. Chrystusa Króla, Jezioro Leśniańskie.

„Szlakiem wygasłych wulkanów” - ścieżka dydaktyczna pieszo-rowerowa prowadzi m.in. peryferiami miasta Leśna, w kierunku parku na Kamiennej Górze.

Szlaki kajakowe

Szlak kajakowy na Kwisie. Szlak wynosi 110 km, w województwie dolnośląskim 92 km. Na szlaku znajdują się m.in. dwie elektrownie w Leśnej i w Złotnikach.

Tor slalomowy kajakarstwa górskiego na Kwisie. Umożliwia uprawianie kajakarstwa w mieście Leśnej, w której działa klub kajakarstwa górskiego.

Szlaki konne

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

Szlak „Konno po Pogórze Izerskim” - został urządzony na terenie całej Gminy. W poszczególnych miejscowościach znajdują się stadniny koni i jest możliwość przejazdu bryczkami.

Baza noclegowa

Rozwój turystyki wspomagany jest przez rozwój bazy noclegowej, gmina oferuje około 267 miejsc noclegowych w całorocznych i 277 w sezonowych ośrodkach wypoczynkowych i gospodarstwach agroturystycznych.

Wolimierz:

- Gospodarstwo agroturystyczne „Huskyfarm”
- Gospodarstwo agroturystyczne i pracownia „SZKLANA KUŹNIA”
- Agroturystyka "Przy stawach"
- Gospodarstwo agroturystyczne "ALCHEMIK"
- Agroturystyka Dom Pracy Twórczej
- Dom Gościnny-"PRZYDĘBIE"
- Dom Gościnny Przystępowy "EDUCARE"
- Chata na Borowinowej
- Pokoje „U Daniela”
- Gospodarstwo agroturystyczne "Agroprzylesie"
- Zagroda na Starej Skibie
- Gospodarstwo agroturystyczne "Czerwony dom"
- W Starym Ogrodzie
- Chata Trapera
- Domek do wynajęcia „Gosia”

Stankowice:

- Zamek Czocha
- Gospodarstwo agroturystyczne "Gościniec u Buckich"
- Gospodarstwo agroturystyczne "U Kruka"
- Pokoje gościnne "U Wicia"
- Stadnina Izery
- Klub Żeglarski „Izery”
- Gospodarstwo agroturystyczne
- Gospodarstwo agroturystyczne „Nad Strumykiem”
- Agroturystyka LENIUCHY24

Pobiedna:

- Agroturystyka "Dom pod Topolami"
- Dworek "Saraswati"

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025**Świecie:**

- Gospodarstwo eko-agroturystyczne "Bikówka"
- Gospodarstwo agroturystyczne agro-eko "U Elżbiety"

Miłoszów:

- Gospodarstwo eko-agroturystyczne „Farma pod Wulkanem”- Miłoszów
- Dom Na Leśnej Górze

Leśna:

- Hotel Leliwa
- Czocha HOTEL
- Czocha Camping
- Pokoje Gościnne - Dom przy Orlich Skałach

Złoty Potok:

- Gospodarstwo agroturystyczne Złoty Potok 21
- Agroturystyka "U Beatki"
- Złoty Potok Resort

Grabiszce:

- Gospodarstwo agroturystyczne "Powierzówka"
- Zielone Wzgórze
- Agroturystyka Lusatia Farm

Złotniki Lubańskie:

- Złoty Sen

Zacisze:

- Gospodarstwo agroturystyczne „Zacisze Izerskie”

5.2.2. Zarys historii obszaru Gminy***Historia miasta Leśna***

Początki miasta związane były najprawdopodobniej z grodem obronnym „Lesna” wybudowanym z inicjatywy króla czeskiego Wacława przed 1247 rokiem. Najdalej w XIV wieku lub pierwszej połowie XV wieku zamek utracił swoje militarne znaczenie i popadł w ruinę. Natomiast w pobliżu zamku zaczęła rozwijać się wieś, która przejęła nazwę po grodzie. Data nadania praw miejskich nie jest jednoznacznie określona. Powszechnie przyjmuje się datę zawarcia umowy pomiędzy księciem Henrykiem I Jaworskim z królem Czech Janem Luksemburczykiem tj. 3 maja 1329 roku. W dokumencie Leśna została nazwana miastem: Lesna oppidum forense. Ale należy także wziąć pod uwagę władców z rodu Askańczyków panujących na Łużycach w latach 1253-1319. Wówczas na zamku w Lesnej zamieszkali rycerze de Irekesleve. Jeden z nich, rycerz Hanko był obecny w 1246 roku w orszaku margrabiego Ottona. Pisał się „de Lesna”. Chociaż jest wymieniany wśród 11 największych wasali

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

górnoluzycznych, w źródłach brak jest potwierdzenia, iż on czy też jego synowie Jan i Burchard zwany Czarnym byli właścicielami Leśnej.

Po bezpotomnej śmierci Henryka I Jaworskiego w 1346 roku zakończył się okres panowania piastowskiego. Leśna wraz z całym okręgiem Kwisy przeszła we władanie królów czeskich. Pod koniec XIV wieku miasto najprawdopodobniej znajdowało się w rękach rodu Ůchtritz. Przed 1419 rokiem Leśna należała do rodu von Döbschitz. Ten staroluzyczny ród nabył także w XV wieku Miłoszów, Szyszkową, Srbską w Czechach oraz Smolnik, który stał się ich siedzibą. Leśna należała do Döbschitzów aż do 1785 roku.

Tragicznym okresem w dziejach miasta były lata 20 i 30- te XV wieku. W roku 1427 i 1431 mieszkańcy Leśnej doświadczyli inwazji husytów, a w 1432 roku Leśną nawiedziła powódź, która zniszczyła 48 domów mieszkalnych. Dzieła dopełnił pożar w 1434 roku niszcząc ocalałe domostwa po powodzi.

W 1515 roku Leśna uzyskała od króla czesko-węgierskiego Władysława Jagiellończyka prawa targowe. W XVI stuleciu miasto rozwijało się jako ośrodek rzemieślniczy. Zaczęły zawiązywać się pierwsze cechy. W 1578 roku powstał cech płócienników, następnie miasto uzyskało przywilej organizowania jednego jarmarku w roku. Drugi jarmark ustanowił w 1601 roku Jerzy von Döbschitz. Z jego inicjatywy zostały wprowadzone w 1606 roku nowe prawa i obowiązki dotyczące mieszczan. Zgodnie z tą regulacją tylko burmistrz, sędzia i rajcowie miejscy zostali zwolnieni z powinności pańszczyźnianej, natomiast pozostałych mieszkańców obowiązywała zależność pańszczyźniana wobec właściciela Leśnej. Ponadto rzemieślników z dóbr dotyczył nakaz mieszkania wyłącznie w mieście. Zakazano im osiedlać się w sąsiednich wsiach tj.: w Miłoszowie, w Smolniku, w Szyszkowej. Później zakaz ten został uchylony. Miasto otrzymało także monopolistyczne prawo na produkcję i handel piwem w obrębie latyfundium Döbschitzów. Na rozwój gospodarczy Leśnej wpływ miały także postanowienia dotyczące handlu. Jerzy von Döbschitz ustalił liczbę dziewięciu jatek jako maksymalną, natomiast płody rolne oraz inne towary sprzedawano wyłącznie w mieście - jeśli dwór ich nie potrzebował.

Lata wojny trzydziestoletniej (1618-1648) były szczególnie trudnym okresem dla miasteczka. Obce wojska dokonywały licznych grabieży, zniszczeń, szerzyły się epidemie, po ulicach grasowały bezkarnie stada wilków. Ze względu na brak murów obronnych miasto było łatwym celem nie tylko dla wilków, ale także dla rabujących wojsk. Wstępu do miasta broniły jedynie cztery bramy: Brama Świecka na ul. Sienkiewicza, Górna Brama (zwana także Łazienną) na ul. Kochanowskiego, Brama Kościelna na ul. Żeromskiego i Brama Kwiska stojąca od strony rzeki. W wyniku 60 grabieży straty mieszczan oszacowano na 80 tysięcy talarów. W 1643 roku wybuchła

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

w Leśnej epidemia dżumy. Większość mieszkańców uciekła z grodu. Pozostało tylko pięciu właścicieli domów.

Po podpisaniu pokoju westfalskiego szkody wojenne zaczęto likwidować. Nastąpił okres ożywienia gospodarczego. Był on możliwy dzięki przybyciu do miasta uchodźców religijnych z Czech, którzy byli zdolnymi rzemieślnikami w dziedzinie tkactwa i płóciennictwa. W 1652 roku tylko z księstwa frydlańskiego do Leśnej przybyło 135 osób. W 1657 roku osiedlili się także protestanci śląscy. Egzulanci wybudowali nad brzegiem Miłoszowskiego Potoku tzw. Nowe Miasto. Po 1648 roku nastąpił rozkwit miejscowego rzemiosła. Najwcześniej cechy utworzyli: szewcy (1523), kowale (1524), krawcy (1547), płóciennicy (1578), kuśnierze (1606), rzeźnicy (1621), piekarze (1626) i rusznikarze (1644). W 1650 roku założono zbiorowy cech skupiający: bednarzy, kołodziei i stolarzy. Następnie w 1652 roku powstaje cech sukienników. W późniejszym okresie cechy związały: powroźnicy (1684), farbiarze (1685), iglarze (1688), kapelusznicy (1693), postrzygacze sukna (1698), białoskórniczy i zamszownicy (1734). W XVIII wieku w mieście funkcjonowało 16 cechów rzemieślniczych. Największe dochody miasto osiągnęło w XVII - XVIII wieku dzięki handlowi płótnem. Uruchomiono: farbiarnie, bielarnie do bielenia płótna, garncarnie, folusz, browary, produkowano nawet piece kaflowe. Miasto przekształciło się w prężnie działający ośrodek produkcji oraz handlu płótnem. Miejscowe towary wysyłano do Hiszpanii, Portugalii, a nawet do Ameryki. Około 1800 roku nastąpił kres leśniańskiego sukiennictwa przyczyniły się do tego wojny: siedmioletnia 1756-1763 i napoleońskie 1806-1815, jak również pojawienie się w XIX wieku nowoczesnych maszyn. Przez Leśną wielokrotnie przemierzały się wojska cesarskie, pruskie. Wówczas miejscowość musiała im zapewnić żywność i kwaterunek, rekwizycje.

Warto jednak zauważyć, iż w okresie rozwoju gospodarczego powstawały budynki administracyjne oraz użyteczności publicznej. W 1678 roku działalność rozpoczęła apteka, a w 1776 roku zaczął funkcjonować szpital. Na terenie rynku w miejsce ratusza, który spłonął doszczętnie podczas pożaru miasta, wybudowano w 1699 roku nową, murowaną siedzibę władz miejskich. W 1800 roku powstał w mieście urząd skarbowy.

Pomimo rozwoju gospodarczego miasto nawiedzały klęski żywiołowe. Liczne powodzie spowodowane wylewami Kwisy i jej dopływami, Bruśnika i Miłoszowskiego Potoku niszczyły zabudowania mieszkalne i gospodarcze, mosty, kładki, etc. W XVIII i XIX stuleciu zanotowano najtragiczniejsze i najgroźniejsze wylewy w dorzeczu Kwisy. Powodzie te nazywano - śląskim potopem. Równie tragiczne żniwo zebrały pożary. W 1698 roku spaliła się niemal cała zabudowa miasta - 244 domostwa. Cztery lata później spłonęły ocalałe podczas ostatniego pożaru 24 domy. Mieszkańcy miasta

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

doświadczeni klęskami, zaczęli rezygnować z drewnianej zabudowy na rzecz murowanej. Początkowo na ten luksus mogli sobie pozwolić tylko bogaci kupcy handlujący płótnem, ale powtarzające się pożary wymusiły w końcu całkowitą przebudowę miasta.

Miejscowość na przełomie XVIII i XIX wieku kilkakrotnie zmieniała swoich właścicieli. W 1785 roku skończyło się wielowiekowe władanie rodu von Döbschitz. Ostatni potomek Otto Ferdynand sprzedał majątek Janowi Agustowi Stöltzer - zamożnemu leśniańskiemu kupcowi. Kolejnym właścicielem został Andrzej von Nitsche, który nabył miasto wraz ze Smolnikiem w 1805 roku. W 1820 roku tutejsze dobra przejęła Krystyna von Nitsche. Następnie w 1836 roku majątek leśniański przeszedł na własność kupca Ehrenfrieda Exnera. Ostatnim właścicielem miasta był w 1834 roku Fryderyk Edward Jung.

Na mocy postanowień kongresu wiedeńskiego w 1815 roku Leśna wraz z północną częścią Górnych Łuzyc została włączona do państwa pruskiego. W latach 1832-1833 zaczęto wprowadzać pruską ordynację miejską z 1808 roku, która dała mieszkańcom znaczący samorząd. Zgromadzenie deputowanych miejskich wybierało magistrat składający się z opłacanego burmistrza i podskarbiego miejskiego oraz czterech nieopłacanych rajców.

W latach 30-tych XIX wieku do Leśnej wkroczyła produkcja tkanin bawełnianych. W 1833 roku uruchomiono fabrykę katunu - rodzaj tkaniny bawełnianej, na stokach Strzelniczej Góry. Podczas produkcji zastosowano maszynę parową. Była jednakże nieekonomiczna ze względu na zbyt duże zużycie drewna. W 1839 roku w Baworowie powstał kolejny zakład bawełniany, w którym do produkcji wykorzystywano energię wodną. Zakłady zakończyły produkcję na przełomie lat 50 i 60-tych XIX wieku. W 1855 roku oddano do użytku przędzalnię wełny chesankowej - pierwszą w Niemczech oraz mechaniczną tkalnię. W 1888 roku zakłady przekształciły się w Spółkę Akcyjną Przędzalnia i Tkalnia „Concordia”. W okresie międzywojennym leśniańskie zakłady Concordia posiadały kilka filii: w Kościelnikach Średnich (1913), w Bogatynii (1917), w Biedrzychowicach koło Olszyny (1925), w Markocicach (1927). Założyciel imperium Samson Woller zmarł w 1900 roku. Był zasłużonym mieszkańcem Leśnej. Przyczynił się nie tylko do rozwoju gospodarczego miasta, ale wspierał także działalność edukacyjną. Zapiisał miastu w testamencie 50 000 marek na budowę szkoły, która powstała w latach 1905-1906.

W 1896 roku Leśna otrzymała połączenie kolejowe z Lubaniem, które w 1928 roku zelektryfikowano.

Równocześnie z rozwojem przemysłu nastąpiła rozbudowa miasta. Powstały nowoczesne budynki, instytucje. W 1854 roku wzniesiono nowy kościół parafialny, w

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

1887 roku wybudowano most kamienny na Kwisie. W okresie międzywojennym Leśna była znaną miejscowością turystyczną.

Podczas II wojny światowej w pobliżu Leśnej powstały filie obozu Gross Rosen. Przetrzymani tam więźniowie zmuszani byli do morderczej pracy przy kopaniu licznych sztolni. W 1943 roku Fabryka „Concordia” została przekształcona w fabrykę zbrojeniową „VDM Luftfahrtwerke”.

Po wojnie do miasta zaczęła stopniowo napływać ludność polska, chociaż jeszcze przez długi czas przeważającą liczbę stanowili mieszkańcy niemieccy. W 1945 roku Leśna utraciła prawa miejskie. Powstała wówczas Gmina Leśna obejmująca swym zasięgiem Baworowo, Miłoszów, Smolnik, Stankowice z Czochoą, Lechów.

W pierwszych latach powojennych zaczęto uruchamiać miejscowy przemysł. W pierwszej kolejności uruchomiono „Concordię”, która zmieniła nazwę na Dolnośląskie Zakłady Przemysłu Jedwabnego „Dolwis”. Integralną częścią fabryki pozostały początkowo jej filie w: Baworowej, Biedrzychowicach, Grabiszycach, Kościelnikach i Pobiednej. Fabryka w Pobiednej na przełomie 1945 i 1946 roku oddzieliła się od macierzystej i dała początek późniejszej „Fatmie”, natomiast tkalnia w Baworowej przekształciła się w fabrykę produkującą urządzenia włókiennicze. Zakład w Grabiszycach został zamknięty. Zakłady te były sukcesywnie modernizowane. Znalazło w nich zatrudnienie wielu mieszkańców Leśnej i okolic. Głównie ze względu na funkcjonowanie zakładów „Dolwis” Leśna otrzymała w 1962 roku ponownie prawa miejskie.

Zabudowa Leśnej powiększyła się w latach 50-tych XX wieku o nowe osiedle, wybudowane przy ulicy Pocztovej. W 1969 roku powstały nowe bloki przy ul. Świerczewskiego (obecnie E. Orzeszkowej). Stale powiększająca się liczba ludności w mieście przyczyniała się do budowy budynków użyteczności publicznej. W 1974 roku wybudowano Szkołę Zawodową.

Centralnym punktem miasta w tkance urbanistycznej wyznaczającym sieć ulic jest rynek. Najstarsze kamienice pochodzą z II poł. XVIII wieku. Jednakże zdecydowana większość powstała w II poł. XIX wieku. Pierwotnie centrum miasta zlokalizowane było w dorzeczu Kwisy i Miłoszowskiego Potoku w pobliżu kościoła Chrystusa Króla. W wyniku powodzi w I połowie XIV wieku rynek został przeniesiony w obecne miejsce.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025*Historia sołectw***Grabiszycy (Dolne, Górne, Średnie)**

Nazwa: Jerlachsheim (1346), Girlichszheim (1481), Girlichsheim (1482), Gyrlechheim (1493) lub Görlitzhain. W XVIII wieku miejscowość zapisywano Görlitzhayn, następnie Gerlachsheim (ok. 1945), a po wojnie Bartniki. Ostatnia nazwa zapewne wiązała się z przynależnością miejscowości do dystryktu sądowego miasta Görlitz (Zgorzelec).

Historyczny układ ruralistyczny: Grabiszycy to niezwykle długa wieś o układzie łańcuchowym, ciągnąca się wzdłuż potoku Grabiszówka - lewobrzeżnego dopływu Kwisy. Obecnie tworzą ją: Grabiszycy Dolne, Górne, Średnie.

Historia: Pierwsza wzmianka znajduje się w dokumencie z 1241 roku. Zapisywano ją wówczas „Nakuthi pozkaki” - zniekształcona nazwa słowiańska. W matrykule biskupstwa miśnieńskiego z 1346 roku wymieniono ją pod nazwą „Jerlachhaim”. Wieś prawdopodobnie należała do rycerzy von Gerlachsheim, lecz brak na to dokumentów źródłowych. Pierwsza wzmianka o nich pojawia się w 1248 roku, a dotyczy ona Sifridusa de Gerlachsheim. Ród ten na przełomie XIII i XIV wieku sprzedał dobra klasztorom w Marijnym Dole, Marijnej Hwężdzie. W 1345 roku właścicielem został Jon Elvil. W XIV wieku Grabiszycy Dolne i Średnie znalazły się w rękach rodu von Gersdorf. Natomiast Grabiszycy Górne należały do rodu von Rothenburg, a przed końcem XV wieku do rodu von Üchtritz.

Miejscowość należała do znanych w przeszłości rodów szlacheckich:

Grabiszycy Górne należały m.in. do rodów: von Raussendorf, von Klobloch, von Bischofsheim, von Loeben. Grabiszycy Średnie od Gersdorfów wykupił Fryderyk von Nostiz. Część majątku zakupił Döbschitz. Następnymi właścicielami zostali kolejno: von Schwanitz, von Miltitz, von Unwürde, von Penzig, von Gersdorf, von Üchtritz i von Brauchitsch. Grabiszycy Dolne należały do: von Schwanitz, von Klobloch, von Bischofsheim po raz kolejny do von Gersdorf, następnie majątek należał do; von Penzig, von Warsdorf, von Tempski i von Üchtritz.

Według historyków całe Grabiszycy były lennem czeskich panów z Frydlantu i Zawidowa. Po wojnie trzydziestoletniej większość posiadaczy wyzwołała się z zależności lennych. Jedynie pewien fragment Grabiszyc Dolnych zwany Czeskim Kątem lub Grabiszycy Dolne w Kącie nadal „przynależał” do państwa czeskiego. Czeską enklawę zlikwidowano w 1816 roku. Chociaż jeszcze przez 100 lat ta część wsi stanowiła odrębną jednostkę. Dopiero w 1923 roku Czeski Kąt włączono do Grabiszyc Dolnych.

Na terenie Grabiszyc po wojnie trzydziestoletniej osiedliła się duża liczba czeskich protestantów oraz Braci Czeskich. Największe ich skupisko znajdowało się w

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

Mojkowie - na północnym krańcu wsi. Początkowo stosunki Braci Czeskich układały się z dworem pomyślnie. Jednakże przywódca Braci Czeskich popadł w konflikt z miejscowym pastorem.

Ponadto ówczesny właściciel wsi Krzysztof Ernest von Gersdorf narzucił przybyszom obowiązek pańszczyzny. Wkrótce część osadników uciekła, a pozostałych Gersdorf wtrącił do więzienia. Po zapłaceniu określonej sumy pieniędzy zostali wypuszczeni. Następnie opuścili te tereny i osiedlili się m.in.: w Berlinie i Żytawie. Mojków z biegiem czasu uległ zniszczeniu. Był wielokrotnie plądrowany, później w znacznej mierze wyburzony. Pozostałością po Braciach Czeskich jest budowla sakralna - zbór Braci Czeskich.

Grabiszycy najbardziej ucierpiały podczas wojen śląskich. Do II poł. XVIII wieku przez wieś przechodziły na zmianę: to wojska pruskie, to wojska austriackie. Ludność musiała żywić obydwie armie. Ponadto miasto w okresie wojny było kilkakrotnie obciążane wysokimi kontrybucjami. Mieszkańcy Grabiszyc ponosili także ciężary podczas wojen napoleońskich. W zależności od tego jakie wojska stacjonowały lub przechodziły przez wieś, mieszkańcy musieli je zaopatrywać w żywność oraz służyć zakwaterowaniem.

Od końca XVIII wieku do XIX wieku ludność zajmowała się tkactwem chałupniczym. W Grabiszycach Średnich funkcjonował zakład produkujący chusteczki do nosa. Znana była również fabryka ręczników frotowych. We wsi pracowały 4 młyny wodne, warzono piwo oraz hodowano w założonej cieplarni nawet ananasy. W latach II wojny światowej we wsi umieszczono dwa oddziały robocze jeńców ze Stalagu VIII A w Zgorzelcu: Komando nr 567, Komando nr 583. Po wojnie na teren Grabiszyc przybyli wysiedleni mieszkańcy z południowo-wschodnich kresów Rzeczypospolitej w kilka lat później osiedlili się także uchodźcy greccy.

Kościelniki Średnie, Górne (Dolne - obecnie Gmina Lubań)

Nazwa: Steyenenkirche (1387), Mittel Steyenenkirche, Ober Steyenenkirche

Historyczny układ ruralistyczny: Wieś położona na Przedgórzu Izerskim w dolinie Kwisy leży na prawym jej brzegu. Ciągnie się południkowo po obu stronach szosy Lubań-Leśna. Nieregularna zabudowa tworzy trzy skupiska w pobliżu dawnych siedzib szlacheckich. Obecnie funkcjonuje zachowany od I poł. XVI wieku podział na Kościelniki: Dolne, Średnie i Górne. Do Gminy Leśna administracyjnie należą Kościelniki Górne oraz Kościelniki Średnie. Kościelniki Górne to najwyżej położona część wsi, zlokalizowana na południowym krańcu miejscowości, na skraju Wzniesień Radomskich. Zabudowa jest raczej nieliczna, skupiona wokół majątku. Najstarszą częścią wsi są Kościelniki Średnie.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

Historia: Wieś najprawdopodobniej istniała już w XIII wieku. Świadczy o tym najstarszy obiekt - bryła romańskiego kościoła NMP, obecnie pozostały tylko ruiny. Źródła pisane wymieniają parafię już w 1305 roku. Jest to spis dochodów biskupstwa wrocławskiego, następnie rejestr nuncjusza papieskiego Gallhardusa de Carceribus z 1335 roku wzmiankuje parafię jako ecclesia lapidea - kościół kamienny. Sama nazwa wsi zostaje po raz pierwszy wymieniona w nadaniu lennym księżnej świdnicko-jaworskiej Agnieszki.

W 1387 roku właścicielem posiadłości został Bernard von Üchtritz. Założył on w Kościelnikach Średnich siedzibę rodową. Majątek po ojcu odziedziczyli kolejno jego synowie Heinrich, a następnie Hans von Üchtritz. Potem jego trzech synowie: Nickel, Hans i Christoph, którzy byli współwłaścicielami posiadłości. W I poł. XVI wieku wieś została podzielona na trzy części: Kościelniki Górne, Kościelniki Dolne, Kościelniki Średnie. Kościelniki Górne pozostawały w rękach rodu von Üchtritz do 1587 roku. Majątek kupił od ostatniego potomka rodu Caspara - Hansa von Reibnitz. W 1601 roku nowym właścicielem majątku został Hartwig von Nostitz, który zapisał go w spadku swojemu synowi Heinrichowi Otto. Następnie posiadłość kupił Wigand von Gersdorf. W rękach rodu von Gersdorf Kościelniki Górne pozostawały do 1722 roku. Kolejnymi właścicielami majątku byli: Georg Abraham von Schweinitz (1737), Ernestus Gottlob Glasey (1748) - po jego śmierci spadkobierczynią została jego córka Magdalena Elisabeth (wyszła ona za mąż za Davida von Schwemmlera w 1787 roku), Rudolf Ferdynand von Gersdorf (1829), Ferdynand von Opitz (1846), Kretschmer, Friedrich Karl Alfred von Witzleben (1854-1855), Peter von Carnap (1886). Natomiast majątki w Kościelnikach Średnich i Dolnych nabył właściciel młyna Hahn.

Miłoszów

Nazwa: Hartmannsdorf (do 1945), Twardowo, Twardowa (po II wojnie światowej).

Historyczny układ ruralistyczny: Wieś łańcuchowa dawnego Okręgu Kwisy, leżąca na południe od Leśnej. Zabudowania usytuowane są po obu stronach drogi Leśna-Miłoszów.

Historia: Wieś została założona w XIII wieku przez kolonistów pochodzących prawdopodobnie z Turyngii lub Frankonii. W 1450 roku zarządcami wsi byli Hannos i Nickel von Kottwitz, którzy nazywali siebie „von Hartmannsdorf”. W pierwszej połowie XV stulecia wieś należała do rodu von Döbschitz. W okresie wojen śląskich, zwłaszcza w latach 1632-1643, Miłoszów był plądrowany przez rabujących żołnierzy cesarskich i szwedzkich.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

W II poł. XVII wieku rozwinęło się tkactwo chałupnicze. W XVII wieku miejscowość znana była ze szlifierni pereł słodkowodnych pozyskiwanych z okolicznych rzek i strumieni oraz ze szlifowania granatów. W 1898 roku w Miłoszowie uruchomiono fabrykę chusteczek. Jej założycielami byli znani już w Europie producenci chusteczek Bruno i Alfred Weinertowie z Lubania.

W czasie II wojny światowej na terenie Miłoszowa znajdowała się filia obozu Gross-Rosen. Więźniów wykorzystywano do pracy przy kopaniu podziemnych tuneli oraz w miejscowej fabryce. Na terenie wsi zachowały się zabudowania dawnej fabryki oraz dwa wejścia do sztolni zasypane zaraz po wojnie, oznaczone jako obiekty niespenetrowane.

Pobiedna

Nazwa: Przed 1945 r. Wigandsthal, nazwa Pobiedna ma swoje korzenie najprawdopodobniej od słowa: "Pobieda" - ros. zwycięstwo. Po wojnie nazwa miejscowości brzmiała Sokotów, stąd wzięta się forma przysiółku Pobiednej-Wola Sokotowska

Historyczny układ ruralistyczny: Wieś leży nad Łużycą i Granicznikiem u podnóża Gór Izerskich. Pobiedna składa się z dwóch części: południowej powstałej w II poł. XVII wieku jako miasteczko górnicze oraz północnej, starszej znanej jako Unięcice. Część „miejska” została wbudowana na dawnych gruntach Unięcic.

Historia: Po raz pierwszy Unięcice wzmiankowane są w 1346 roku w dokumencie zwanym „matrykułą kościelną” jako wieś lenna płacąca daninę biskupowi miśnieńskiemu. Chociaż na wcześniejsze istnienie miasteczka może wskazywać funkcjonowanie w XIII wieku tutejszego tzw. „czerwonego kościoła”. W tym okresie Unięcice były miejscem odpoczynku śląskich pielgrzymów zmierzających do sanktuarium maryjnego w Hejnicach. Od pielgrzymek, odbywających się przeważnie w maju, wieś nazywano: Mayfarthsdorf, Meffersdorf.

W XV wieku szerzył się proceder rozbójnictwa. Wieś leżąca w dzikiej i niedostępnej krainie była często napadana i grabiona. Wiek XVI to okres rozwoju wsi. W 1570 roku uruchomiono na terenie wsi kopalnię cyny. Wieś sukcesywnie rozrastała się. W 1605 roku, by pomieścić wiernych, rozbudowano kościół. Wówczas do parafii należały już sąsiednie wsie: Skiba oraz Jizerka.

Do 1592 roku wieś wchodziła w skład „państwa Świecie” należącego od XIV wieku do rodu von Üchtritz. „Państwo” rozciągało się prawie od samej Leśnej po Smrek w Górach Izerskich i obejmowało większość ziem w Okręgu Kwisy. Gdy zmarł Hans IV ostatni z rodu von Üchtritz, Unięcice wyodrębniły się jako samodzielne dominium i przypadły Üchtritzom z Osterholz w Starej Marchii w Brandenburgii. Jej pierwszy

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

przedstawiciel Hans von Üchtritz wybudował we wsi najstarszy dwór oraz browar. Za jego czasów Unięcice składały się z 22 gospodarstw kamiennych i 17 gospodarstw zagrodniczych, we wsi działały dwa młyny oraz dwa tartaki. Kolejnymi właścicielami majątku byli Hans Otto von Üchtritz, następnie jego kuzyn Krzysztof.

W okresie wojen śląskich wieś wraz z dworem poniosła znaczne straty. Liczne rabunki, napady okrutnego żołdactwa pozbawiały miejscową ludność mienia oraz życia. W 1638 roku majątek wskutek zadłużenia został przejęty przez wierzycieli zmarłego Krzysztofa Üchtritza. Do dalszego upadku majątku przyczynił się pożar dworu w 1651 roku oraz zamknięcie kopalni cyny.

Sytuację osady zmienił napływ protestantów. Powstały wówczas nowe przysiółki, a zadłużony majątek od wierzycieli wykupił Wigand von Gersdorf. W 1660 roku wybudował on nowy dwór, natomiast w pobliżu pałacu oraz kościoła założył osadę, która obecnie stanowi centrum Pobiednej. W 1666 roku powstają zabudowania wokół Starego Rynku. W rok później Unięcickie Miasteczko (Meffersdörfer Städtel) otrzymuje od elektora Jana Jerzego III prawa miejskie i górnicze oraz przywilej dwóch jarmarków w ciągu roku. W 1668 roku wybudowano ratusz i winiarnię, a w latach 1670-1671 rozpoczęto budowę Nowego Rynku. Miasto zaczęto nazywać, zgodnie z propozycją miejscowego proboszcza na cześć jego założyciela, Wigandstahl (Dolina Wiganda). Pod koniec XVII wieku miasto posiadało własny herb: sylwetka drzewa lipy, nad którą znajdowała się czapka z czaplami piórami. W 1815 roku prawa miejskie zostały unieważnione przez Prusaków.

Miasto miało wielu właścicieli. Następcą Wiganda von Gersdorf był jego syn Karol Feliks Ernest, który sprzedał majątek Krzysztofowi Gottlobowi von Gersdorf. Następni właściciele to Wolf Adolf von Gersdorf, Rudolf Ernest oraz Adolf Traugott von Gersdorf, Karol Henryk Adolf Traugott von Gersdorf, Wiktor Amadeusz von Hessen Rotenburg, Ernest von Seherr-Thoss, Gustaw Teodor von Saldern, Józef Robrecht z Berlina oraz jego spadkobiercy, następnie Otto Czarnowski, Krystian Hohenlohe-Oehringen. Ostatnim właścicielem był Max Hugo.

Wiek XVIII to czas rozwoju rzemiosł różnych - przede wszystkim tkactwa. Działały tutaj farbiarnie, folusze, bielarnie przędzy. W 1712 roku powstała papiernia, a w II połowie XVIII wieku kwitło szlifierstwo „granatów”- kolorowych szkiełek sprowadzanych z Czech i Wenecji. Również miejscowy browar, funkcjonujący do wybuchu I wojny światowej, produkował wyśmienite piwo. Choć w XIX wieku nastąpił regres rzemiosła chałupniczego, nadal istniały dwa zakłady wytwarzające chusteczki, produkowany był także plusz. W okresie I wojny światowej zakład nie funkcjonował. Uruchomiony ponownie w latach 1918-1919. Podczas II wojny światowej w fabryce produkowano części do samolotów wojskowych, gdzie byli zatrudniani przymusowo

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

obywatele Polski pochodzenia żydowskiego. W 1945 roku fabryka wznowiła działalność, początkowo jako filia Dolwisu. W późniejszym okresie funkcjonuje już jako Fabryka Tkanin Meblowych „Fatma”, produkująca swe wyroby jeszcze do 1994 roku. W 2001 roku przejęła ją Lenta Pasmanteria S.A z Łodzi.

Smolnik

Nazwa: Wieś pojawia się pod nazwą: Schadenwalde (1427), Schadewalde (1460), Schadewald (1543) , Polesie (w okresie powojennym).

Historyczny układ ruralistyczny: Wieś położona nad Kwisą i Miłoszowskim Potokiem na obrzeżach Leśnej.

Historia: Wieś powstała najprawdopodobniej na przelomie XIII/XIV wieku. Należała ona m.in. do rodów: von Ehardt, von Döbschitz, von Hoberg, von Mannteufel, Stölzer, następnie należała do Andrzeja Nietzsche, Ottona Wilhelma von Zastrow, do baronów von Badenfeld, hrabiów von Marschall. Do II wojny światowej majątek był w rękach rodu von Zastrow.

Dawne Schadenwalde obejmowało kilka domostw umiejscowionych w sąsiedztwie dworu. Później zaczęły się rozwijać kolonie-dzielnice. Na północy, przy granicy z Szyszkową leżą Barcie i Rębiechów. Nieopodal kościoła leśniańskiego - Stare Miasto tzw. Alt Stadt-najstarsza część Leśnej. Po powodzi w 1432 roku i zmianie biegu Kwisy, miasteczko wybudowano w kierunku południowym, zaś Stare Miasto zostało wchłonięte przez Smolnik. Kolejna część Smolnika położona jest pomiędzy Miłoszowem a Leśną, tzw. Górny Smolnik (Ober Schadewalde) wraz z przysiółkiem Dwanaście Łanów. W latach 1802-1805 wybudowano Chałupską (Felderhäuser). Najdalej wysuniętym na zachód przysiółkiem był Jurków graniczący z Grabiszycami Górnymi.

W okresie wojny trzydziestoletniej wieś ucierpiała z powodu licznych napadów i rabunków, w latach 1650-1660 rozruchów chłopskich. Po wojnie na te tereny przybyli uchodźcy z Czech, którzy przyczynili się do rozwoju rzemiosła chałupniczego, szczególnie tkactwa. W 1883 roku berlińska firma Nauen, Löwe & Co. utworzyła w Smolniku fabrykę katunu, która dała początek późniejszym zakładom: „Concordia” i „Dolwis”. Warto również wspomnieć, iż we wsi znajdował się dwór otoczony fosą. Niewielki zameczek na wyspie został już wybudowany w XIII wieku. W XIX wieku za rządów hrabiów Marschall wyburzono cztery wieże narożne i dwór został przebudowany. Obecnie po dworze pozostały tylko ślady.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025**Stankowice**

Nazwa: Rengensdorf, Rengirsdorf. Pierwsza powojenna nazwa wsi - Rzeka.

Historyczny układ ruralistyczny: Wieś położona jest w Okręgu Kwisy, niedaleko Zalewu Leśniańskiego.

Historia: Wieś jest jedną z najstarszych wsi w regionie. Powstała najprawdopodobniej na przełomie XIII/XIV wieku. Niemal od początku swojego istnienia Stankowice były związane z właścicielami zamku Czocho i należały do: Nostitzów, Üchtritzów, do Henryka Renkera, od którego prawdopodobnie pochodzi nazwa Regensdorf.

Stankowice były wielokrotnie plądrowane. W XV wieku były obiektem husyckiej napaści. W okresie wojny trzydziestoletniej (1618-1648) na zmianę wojska cesarskie i szwedzkie dokonywały rabunków, podpałały okoliczne chaty, mieszkańcy wsi tracili życie.

W latach 1649-1689 doszło do strajku feudalnego. Chłopi obciążeni zwiększającą się zależnością pańszczyźnianą wypowiedzieli posłuszeństwo ówczesnemu dziedzicowi - Nostitzowi. Choć przywódcy strajku zostali ujęci, chłopi nadal prowadzili walkę z feudalnym panem na arenie sądowej. Walkę przegrali i zostali obciążeni kosztami. Potężny dług zapłacił kościół, a chłopi stali się jego dłużnikami. Jeszcze w 1819 roku płacili tzw.: „terminowe pieniądze” nie bardzo pamiętając z jakiego powodu to czynią.

Kolejną tragedią dla wsi była wojna siedmioletnia (1756-1763). Kwaterujące wojska lub przemieszczające się oddziały dokonywały rabunków, gwałtów oraz przymusowo wcielaty młodych mężczyzn do armii. Na terenie Stankowic stacjonowały różne oddziały min.: w 1759 roku żołnierze cesarscy z armii Leopolda von Dauna, w 1761 roku pruscy żołnierze von Zietena, von Stutterheima, oddziały piechoty saskiej i węgierskiej, wojska austriackie generała von Becka, w 1762/1763 roku huzarzy generała Luzińskiego, a podczas wojen napoleońskich w 1806 roku batalion pruski z twierdzy kłodzkiej, w 1813 roku sascy huzarzy, a w latach 1813-1815 rosyjscy dragoni Dawidowa.

Sucha/Czocho

Nazwa: Canchow (1329), Cachow (1337), Schochaw (1490), Schochauburg (1592), Zchocha (1732), Tzschocha (1821), od 1946 roku - Czocho. Nazwa ściśle związana jest z zamkiem.

Układ przestrzenny: Pierwotnie był to teren na którym znajduje się założenie zamkowe oraz folwarczne. W XIX wieku powstało kilka zabudowań mieszkalnych.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

Historia: (w dalszej części dokumentu)

Szyszkowa (Górna, Dolna)

Nazwa: Ortmannsdorff (1551) później Örtmannsdorf, po II wojnie światowej Brzeżany.

Historyczny układ ruralistyczny: Wieś łańcuchowa położona na Pogórzu Izerskim na wschodnich krańcach Wzgórz Zalipiańskich, na lewym brzegu Kwisy. Wieś dzieli się na Górną i Dolną. Zabudowania mieszkalno-gospodarcze znajdują się po obu stronach lokalnej drogi Kościelniki - Smolnik biegnącej równolegle do Kwisy. W Szyszkowej Górnej na niewielkim wzniesieniu znajduje się założenie pałacowe wraz z zabudowaniami folwarcznymi. Pałac w Szyszkowej Dolnej popadł w całkowitą ruinę.

Historia: Od poł. XV wieku miejscowość stanowiła własność rodu von Döbschitz. Najpierw oddzielona została Szyszkowa Dolna, którą w 1671 roku zakupił Henryk von Klackreuth. Na przestrzeni dziejów wielokrotnie zmieniała swoich właścicieli, m.in. była w rękach rodów: von Dieskau, von Mandelsloh, von Kittlitz, von Ziegler-Klipphausen, Stöltzer, von Gersdorf, von Blow. Natomiast Szyszkowa Górna należała do rodów: von Lüttichau, von Wobser, von Braun-Wartenberg, von Posadowsky, von Richthofen, von Gersdorf, von Zastrow, von Rex.

Wieś w pierwszych latach istnienia miała typowo rolniczy charakter, który przetrwał aż do lat 50-tych XVI wieku. Od 1558 roku liczniejszą grupę stanowią zamożni zagrodnicy. W XVII wieku po osiedleniu się w osadzie dużej liczby czeskich protestantów zanikają gospodarstwa kmieci, a rozwija się rzemiosło tkackie.

W 1668 roku Czesi uzyskali pozwolenie od elektora Jana Jerzego III na budowę zboru, który funkcjonował do 1779 roku, a w 1797 roku został wyburzony.

Po 1945 roku do Szyszkowej przybyła grupa wysiedleńców z okolic Lwowa, Czortkowa, Oszmiany.

Świecie

Nazwa: W najdawniejszych źródłach pisanych znajdujemy następujące nazwy: Sweta (1329), Zwet (1337), Swethe (1385), Swete (1398), Swethaw (1399) -. W XV wieku: Schwete (1414, 1459), Swette (1481), Swerten (1841). Później: Schweta (1570), Schwäta (1641), Schwerta (1740), Schwerdta (1817), a w 1935 roku pojawia się nazwa Schwertburg. Polscy osadnicy nazwali wieś Swartów.

Historyczny układ ruralistyczny: Jedna z najstarszych wsi łańcuchowych okręgu Kwisy. Leży w dolinie Bruśnika, na południe od Leśnej.

Historia: Do połowy XIV wieku wieś leżała przy ważnym szlaku handlowym łączącym Czechy ze Śląskiem. Droga ta straciła na swym znaczeniu na rzecz drogi Via Regia.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

Wieś Świecie wchodziła w skład rozległego, obejmującego ponad 1/3 okręgu Kwisy „państwa Świecie”, którego główny ośrodek stanowiła ww. wieś.

Rodem władającym dominium był ród von Üchtritz, który pojawił się wraz z księciem Henrykiem Jaworskim. Jednakże potwierdzona pierwsza informacja na temat przynależności „państwa” do Üchtritzów pochodzi z 1385 roku. Najstarszym znanym właścicielem majątku był Henryk von Üchtritz, który rządził prawdopodobnie razem ze swym bratem Hanosem rezydującym w „Lesinie”. Na przełomie XIV i XV wieku dobrami władał Poppe von Üchtritz. Ostatnim właścicielem dominium z rodu von Üchtritz był Hans IV, który zmarł 1592 roku. Po jego śmierci nastąpił rozpad „państwa” na trzy prowincje: Świecie, Unięcice (Pobiedna), Giebułtów. Üchtritzowie władali Dolnym Świeciem do 1638 roku, natomiast Górnym do 1690 roku. Wieś stała się znów całością za czasów panowania Ferdynanda von Loebena. W 1719 roku jego córka sprzedała Świecie Jakubowi Henrykowi Flemmingowi, ministrowi Augusta Mocnego. Z kolei Flemming sprzedał Świecie Janowi Kazimierzowi Rayskiemu. Następnie wieś należała m.in. do: Wolfa Adolfa von Gersdorf, Wiktora Amadeusza von Hessen-Rotenburg, Ernesta von Seherr-Thossa, Ernsta Gütschowa oraz do książąt Hohenlohe-Oehringen (Górne Świecie).

Po podpisaniu pokoju westfalskiego w 1648 roku przybyła do Świecia duża fala czeskich, a później śląskich emigrantów. Zaczęli budować i zakładać nowe przysiółki, kolonie m.in.: Troszczyń, Korzeniec, Chałupska. Dzięki osadnikom wioska przekształciła się w ośrodek tkactwa chałupniczego, które kwitło do XIX wieku. Oprócz tkaczy, wieś zamieszkiwali cieśle, stolarze, rzeźbiarze. Ponadto w Świeciu funkcjonował browar. Do końca XVI wieku był to jedyny browar w okręgu Kwisy. W pierwszej połowie XVII wieku w rejonie Świecia Górnego poszukiwano nawet cyny. W latach 1804-1805 Adolf Traugott von Gersdorf zainicjował wydobywanie torfu. Następnie uruchomił cegielnię opalaną torfem, jak również próbował także wytwarzać fajans. Po II wojnie światowej do Świecia przybyli osadnicy z Lubelszczyzny oraz ludność z terenów zabużańskich.

Zacisze

Nazwa: Przed 1945 rokiem - Zacisze (Hartha).

Historyczny układ ruralistyczny: Niewielka wieś wchodząca w skład tzw. Okręgu Kwisy położona na Pogórzu Izerskim.

Historia: Początki wsi są nie do końca zbadane. Prawdopodobnie osada powstała w średniowieczu. Wzmianki o Zaciszu pojawiają się w źródłach z XVI wieku w związku z jego przynależnością do państwa Czocho. W 1523 roku Zacisze odziedziczył Hans von Nostitz, a po podziale majątku w 1563 Abraham von Nostitz.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

Podczas wojny trzydziestoletniej wieś była plądrowana przez wojska szwedzkie, cesarskie i brandenburskie. W 1648 roku Zacisze obciążono dodatkowymi pracami na rzecz dworu. Nie mogąc się z tym pogodzić miejscowi chłopcy wytoczyli proces Krzysztofowi von Nostitz. Jednakże ich akcja, choć zakrojona na szerszą skalę, gdyż do buntu przyłączyli się mieszkańcy Zacisza, Stankowic i Wieży koło Gryfowa, nie przyniosłażądanego efektu. W konsekwencji po przegranej batalii w sądzie musieli zapłacić wysokie odszkodowanie. Dług spłacił za nich tutejszy proboszcz z Wieży. Mieszkańcy Zacisza jeszcze w XIX wieku płacili należność kościołowi.

W 1703 roku wieś kupił od Nostitzów ród von Üchtritz. W 1714 roku Jan Hartwig von Üchtritz sprzedał Zacisze swojemu zięciowi Karolowi Magnusowi von Üchtritz, następnie majątek objął Henryk Gottlob von Üchtritz, a w 1722 roku majątek przejęli Üchtritzowie z Wieży.

W okresie przynależności majątku do Üchtritzów we wsi wybudowano szkołę (1840), ponadto we wsi znajdowały się w niej 2 młyny, browar, 4 karczmy. Miejskowa ludność utrzymywała się głównie z tkactwa.

W latach 40 XIX wieku wieś stanowiła własność rodu von Bock. Od 1867 roku do II wojny światowej Zacisze należało do rodu von Zastrow.

Złoty Potok, Bartoszówka

Nazwa: Złoty Potok (Goldbach), Bartoszówka (Scholzendorf), Karłowiec (1939)

Historia: Wsie została wybudowana przez uchodźców czeskich w II poł. XVII lub I poł. XVIII wieku. Zanim przybyli uchodźcy z Czech, wioska składała się zaledwie z kilku domostw oraz młyna. W latach 50 XVII wieku w Złotym Potoku istniały płuczki złota. W 1938 roku Karłowiec wchłonął Złoty Potok oraz Bartoszówkę. Obecnie funkcjonują jako oddzielne sołectwa.

Wolimierz

Nazwa: Przed 1945 rokiem Volkersdorf. Nazwa pochodzi od tutejszego chłopca - Volkerta, który posiadał nad potokiem Łużyca rozległą łąkę

Historyczny układ ruralistyczny: Wieś położona jest u podnóża Gór Izerskich, o zabudowie nieregularnej, rozproszonej.

Historia: Jeszcze w roku zakończenia wojny trzydziestoletniej (1618-1648) na tym terenie rosła „dzika puszcza”. Wieś została założona w XVII wieku przez Grzegorza Meurera z Dolnego Śląska i należała do wielu właścicieli: Marcina Meurera, Daniela Loebena, Jakuba Henryka Flemminga, Jana Kazimierza Rayskiego oraz do rodów: von Gersorf, von Saldern, następnie do Otto Czarnowskiego i książąt Hohenlohe-Oehringen.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

Jej założenie należy łączyć z napływającymi uchodźcami religijnymi z Czech. W przypadku Wolimierza należy odnotować, iż pierwszymi jego mieszkańcami byli właśnie Czesi. Dopiero na przełomie XVII i XVIII wieku dotarli na te tereny śląscy ewangelicy z Bukowca, Jagniątkowa, Karpnik i Sobieszowa. Młyn wodny był pierwszym obiektem, który został wybudowany w 1653 roku, następnie powstała w 1659 roku wiejska karczma sądowa. W 1665 roku do wsi włączono Nowy Wolimierz (Neu Volkersdorf, zwany także Halerz), obecnie Wola Sokotowska.

Pobyt armii szwedzkiej obciążył wioskę wysokimi kontrybucjami. Dodatkowo przemarsze wojsk, codzienne kwatunki znacznie uszczupliły zasoby żywnościowe okolicznej ludności tak, iż nawet w okresie względnego spokoju mieszkańców trapił głód. Wówczas pomocy udzielił im dziedzic - Adolf Traugott von Gersdorf. Rozdawał żywność najbiedniejszym, ratując ich tym samym od śmierci głodowej.

W 1917 roku w Czechach zapanował wielki niedostatek żywności. Do Wolimierza przybywały tłumy w poszukiwaniu jedzenia. Wówczas Prusacy uszczelnili granicę polsko-czeską. W 1945 roku miejscowość nie ucierpiała od działań wojennych. Pierwsi polscy osadnicy przybyli z kresów wschodnich: województwa lwowskiego, stanisławowskiego, wołyńskiego, wileńskiego.

Złotniki Lubańskie

Nazwa: Nowe Miastko, Goldentraum (1677) lub Goldentrum. W XVII wieku znane były także inne zapisy: Golden-Traum (1714), Golttraum (1740), Gollentraum (1753), Goldentraun (1768). Polscy osadnicy używali nazwy: Złotniki, Złoty Sen.

Historyczny układ ruralistyczny: Wieś z cechami miasteczka położona jest nad rzeką Kwisa. Zabudowania otaczają pierścieniem centralnie wytyczony rynek założony na planie kwadratu z miejską studnią znajdującą się w jego północno-wschodnim narożniku. Cztery ulice mają swój początek w środku zabudowy otaczającej rynek.

Historia: Do powstania miejscowości przyczynił się najprawdopodobniej sen właściciela Czochoy - Krzysztofa von Nostitz, o drzewie ze złotymi liśćmi - stąd Golden Traum - Złoty Sen. W 1650 roku (w niektórych źródłach 1654 rok) von Nostitz rozpoczął eksploatację złóż złota w pobliżu dzisiejszej wsi. Po kilku latach zaniechano jego wydobycia z powodu wyczerpania się złóż. Jednakże na fali gorączki złota w 1677 roku miejscowość otrzymała prawa wolnego miasta górniczego. Początkowo otrzymała nazwę Neustädtel (Nowe Miastko) później nazwę Goldentraum (Złoty Sen). W XVII wieku był to jedyny przypadek lokacji miasta na surowym korzeniu, a więc od podstaw. Pierwszymi mieszkańcami Złotnik byli uchodźcy z Czech i Śląska oraz szwenkfeldyści. Gdy złoża złota uległy wyczerpaniu nastąpił upadek górnictwa. Pod koniec XVII wieku mieszkańcy zajmowali się rolnictwem, stolarstwem oraz

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

rzemiosłem chałupniczym - wyrobem płótna lnianego, katunu oraz sukna. W końcu I poł. XIX wieku w warsztatach dominowała wytwórczość z bawełny.

W 1815 roku tereny wschodnich Łuzyc zostały przyłączone do Prus, a same miasteczko straciło prawa miejskie.

Tragicznym w historii miasta był pożar w 1834 roku, który pochłonął niemalże całą zabudowę. W 1835 roku odbudowano większą część miejscowości. Powstał wówczas rynek 90 m x 90 m, otoczony jednopiętrowymi kamienicami. Drewniane domostwa zastąpiono murowanymi. W 1838 roku wybudowano nową szkołę.

W okresie międzywojennym Złotniki przekształciły się w miejscowość wypoczynkową, która z czasem stała się słynna w kraju i poza granicami. Miejscowość okrzyknięto „Perłą doliny Kwisy”. Swój urok zawdzięczała nie tylko malowniczymu położeniu niedaleko jeziora powstałego po wybudowaniu zapory na Kwisie, lecz również romantycznej historii związanej z poszukiwaczami złota.

Przed wojną istniały w Złotnikach znane domy zajezdne i gospody: „Zum Queistal”, „Seeschänke”, „Zum Grüner Baum”, czy też wybudowane w stylu skandynawskim schronisko „Jugendseehaus”.

5.2.3. Krajobraz kulturowy

Krajobraz kulturowy to świadectwo działalności mieszkańców danego regionu prowadzonej na przestrzeni wieków, dlatego najpełniej stanowi o jego tożsamości. Składa się z elementów przyrodniczych, ale przede wszystkim z wytworów i osiągnięć cywilizacyjnych człowieka. Są to zarówno pojedyncze obiekty i zespoły budowli, dzieła sztuki, elementy zagospodarowania przestrzeni, krajobrazy miejskie i wiejskie, kształtujące świadomość i tożsamość regionalną mieszkańców.

Dokonana analiza zasobów dziedzictwa kulturowego gminy Leśna uwzględnia zarys historyczny oraz architektoniczny obiektów zabytkowych. Jednakże w poruszanej problematyce najistotniejszym elementem specyfikacji jest określenie ich stanu zachowania, co pozwoli na wytyczenie właściwych działań w zakresie ich ochrony, zachowania oraz zagospodarowania. Wnioski płynące z dokonanych obserwacji pozwalają stwierdzić, iż dalszy brak reakcji ze strony, szczególnie prywatnych właścicieli obiektów zabytkowych, doprowadza do ciągłej degradacji, a w niektórych przypadkach do całkowitej degradacji obiektów zabytkowych.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

*Architektura sakralna***Kościół p.w. Chrystusa Króla w Leśnej**

Historia: Istnienie pierwszej chrześcijańskiej świątyni stojącej na miejscu obecnego kościoła potwierdza dokument z 1346 roku. W 1431 roku została spalona przez husytów. Jego odbudowa nastąpiła dość szybko, skoro kronika z 1432 roku podaje, iż świątynię zalaty wody Kwisy po wielki ołtarz. W 1529 roku przejmują go luteranie. W 1702 roku kościół spłonął wraz z okolicznymi zabudowaniami. Od 1703 roku rozpoczęto jego odbudowę, trwającą wiele lat. Choć kościół poświęcono w 1711 roku, jeszcze w 1719 roku trwała budowa wieży kościelnej. Budowniczym był Krystian Erbe - leśnianin. Jego dziełem jest sylweta kościoła, fasada, wieża i detal architektoniczny. W XIX i w XX wieku kościół był restaurowany.

Rysunek 3. Widok na Kościół p.w. Chrystusa Króla w Leśnej.

Architektura: Świątynia posiada ciekawe rozwiązanie architektoniczne z rzadko spotykanym dwunawowym i z trójprzęstowym korpusem. Prostokątne prezbiterium przechodzi w półkolistą absydę. Od strony zachodniej znajduje się kwadratowa wieża, zwieńczona sygnaturką. Wieża została przykryta hełmem z iglicą. Na ścianach zewnętrznych zachowały się kamienne epitafia i płyty nagrobne z XVI-XVIII wieku, należące m.in. do rodu von Döbschitz. W murze znajduje się krzyż pokutny wraz z aureolą.

Stan zachowania: Obserwuje się duże zawilgocenie na poziomie przyziemia, które jest spowodowane niewłaściwym odprowadzeniem wody z rynien. Brak izolacji pionowej i poziomej. Pod dachem orywnowanie jest niekompletne. Woda ingerując w tkankę murów generuje jego dalsze uszkodzenia. Tynk, pilastry oraz gzymsy wieży od strony południowo-zachodniej są uszkodzone. W bardzo złym stanie znajdują się zegary. Dodatkowo fragment murów otaczających kościół ulega ciągłej degradacji.

Zakres proponowanych prac: Wykonanie izolacji pionowej i poziomej, uzupełnienie orywnowania oraz wykonanie właściwego odprowadzenia wody, remont elewacji zewnętrznej. Renowacja fragmentów murów otaczających kościół.

W 2021 pozyskano dotacje na prace związane z remontem, wzmocnieniem konstrukcji ciesielskiej wieży wraz z pokryciem oraz remont sklepień.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025**Kościół p.w. św. Jana Chrzciciela w Leśnej**

Historia: Świątynia została wybudowana na dawnej Strzelniczej Górze w latach 1852-1853 z inicjatywy miejscowych katolików. Kościół remontowano w latach 1961-1962 oraz 1976-1978. Na elewacji zewnętrznej znajduje się tablica upamiętniająca ofiary Katynia, ufundowana przez parafian.

Architektura: Budowla jednonawowa z wielobocznym prezbiterium z wieżą założoną na planie kwadratu z ośmioboczną nastawą i iglicowym hełmem. Wyposażenie i wystrój kościoła głównie neogotyckie, pochodzące z XIX wieku.

Stan zachowania: kościół w dobrym stanie, zawilgocenia widoczne od strony północno-wschodniej. W tym miejscu obserwuje się rozwój mchów. Odpływy rynien wymagają dalszego odejścia.

Zakres proponowanych prac: Wykonanie izolacji pionowej i poziomej, właściwego odpływu wody z rynien oraz wyłożenie np. kostką granitową lub materiałem zgodnym z zaleceniami konserwatorskimi drogi komunikacyjnej wokół kościoła.

Rysunek 4. Widok na Kościół p.w. św. Jana Chrzciciela w Leśnej.

Mauzoleum rodu Wollerów wraz z otaczającym założeniem parkowym w Leśnej

Historia: Projektantem budowli był Karl Lüdecke. Neoklasycyzy rodowy obiekt wybudowano w 1881 roku dla jednej z najbogatszych rodzin w Leśnej. Wollerowie byli właścicielami fabryki „Concordia” (po wojnie - ZPJ „Dolwis”), którą zaczęli budować w latach pięćdziesiątych XIX wieku.

Architektura: Addytywna bryła założona na planie krzyża greckiego wpisanego centralnie w kwadrat, którego ramiona są półkoliście zamknięte w kierunku północnym,

Rysunek 5. Widok na Mauzoleum rodu Wollerów.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

zachodnim, południowym. U nasady występują ślepe arkadki, pięćosiowe, zamknięte półkole i wsparte na pilastrach. Z pierwotnego wystroju zachowały się fragmenty dekoracji malarskich.

Stan zachowania: Mauzoleum zostało zabezpieczone w 2016 roku. Wejścia i otwory okienne zamurowano, całość została otoczona siatką. Niestety obserwuje się akty wandalizmu, część ogrodzenia została uszkodzona. Obiekt wymaga całkowitej rewitalizacji. Uporządkowania wymaga również założenie parkowe wokół obiektu.

W celu przywrócenia walorów przyrodniczych przeprowadzono prace rewitalizacyjne parku w 2021 roku. Prace te realizuje Ludowo - Uczniowski Klub „Kwisa” Leśna.

Kościół parafialny św. Antoniego Padewskiego w Grabiszycach Średnich

Historia: Pierwsze wzmianki pochodzą z 1346 roku. Obecna budowla została wzniesiona w 1606 roku, o czym świadczy data na medalionie umieszczonym na ścianie zewnętrznej. Świątynia restaurowana w 1958 roku.

Architektura: Prostokątna budowla orientowana, murowana z jednonawowym niewyodrębnionym prezbiterium, nakryta dwuspadowym dachem z ośmioboczną sygnaturą i cebulastym hełmem. Od strony zachodniej znajduje się kwadratowa wieża. Na ścianach zewnętrznych umieszczone są płyty nagrobne von Nostitzów z XVII i XVIII wieku. Na uwagę zasługują stare nagrobki przy murze okalającym teren.

Rysunek 6. Widok na Kościół parafialny św. Antoniego Padewskiego w Grabiszycach Średnich.

Stan zachowania: Ogólny stan zachowania kościoła jest dobry. Natomiast widoczne są szczeliny pomiędzy krawędziami dachu, a rynnami szczególnie na wieży. Woda spływając bezpośrednio po elewacji wieży ingeruje w tkankę murów, powodując rozwój pleśni, mchów oraz zacieki. Ponadto utrzymująca się wilgoć doprowadza do znacznych ubytków w tynku, które następnie w wyniku działania czynników atmosferycznych podlegają dalszej degradacji. Należy również zwrócić uwagę na akt wandalizmu jakim jest kradzież fragmentów orynnowania zakrystii.

Zakres proponowanych prac: Uzupelnienie orynnowania, założenie odpowiednich fartuchów, prace remontowe na wieży, malowanie elewacji.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025**Zbór Braci Czeskich w Grabiszycach Średnich**

Rysunek 7. Widok na Zbór Braci w Grabiszycach Średnich.

Historia: Świątynia została wybudowana w 1733 roku. W latach powojennych służyła jako katolicka kaplica mszalna Matki Boskiej Różańcowej. Na uwagę zasługuje fakt, że jest to prawdopodobnie jedyna w polskiej części Łużyc Górnych świątynia husycka.

Architektura: Niewielka murowana budowla sakralna przykryta dwuspadowym drewnianym dachem zwieńczona pierwotnie więżą z sygnaturką. Obecnie wieża uległa zawaleniu.

Rysunek 8. Widok na wnętrze świątyni.

Stan zachowania: Budynek jest w bardzo złym stanie technicznym, grozi zawaleniem. Więźba dachowa, stropy w wyniku ciągłej ingerencji wody uległy całkowitej degradacji.

Zakres proponowanych prac: Budynek znajduje się w zasobach kościelnych. Należy wykonać dokumentację fotograficzną, historyczną, gdyż budynek jeśli nie zostanie odrestaurowany ulegnie zawaleniu.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

W listopadzie 2021 roku wydano pozwolenie na roboty budowlane związane z: odbudową więźby dachowej oraz wymianą pokrycia dachowego.

Kościół p.w. Podwyższenia św. Krzyża w Kościelnikach Średnich

Historia: Świątynia zbudowana z cegły licowanej w 1904 roku dla ewangelików, prawdopodobnie na miejscu starszego kościoła z poł. XVII wieku. Wewnątrz znajduje się polichromowana empora. W ścianie prezbiterium wmurowana tablica erekcyjna.

Architektura: Budowla neogotycka, orientowana, wewnątrz

z drewnianym sklepieniem beczkowym. Wyposażenie pochodzi z XX wieku, a obrazy z XVIII i XIX wieku. Do II wś. należała do ewangelików.

Stan zachowania: Kościół w dobrym stanie zachowania. Ukończono wymianę pokrycia dachowego, która była prowadzona etapami. Wykonano także wszelkie niezbędne elementy odwodnienia (obróbki, rynny, rynny spustowe) oraz instalację odgromową.

Rysunek 9. Widok na Kościół p.w. Podwyższenia św. Krzyża w Kościelnikach Średnich.

Kościół filialny pw. NMP w Kościelnikach Średnich

Kościół Najświętszej Marii Panny powstał najpewniej w pierwszej połowie XIII wieku, najwcześniej w drugiej ćwierci tamtego stulecia, a najpóźniej około jego połowy. Wzmiankowany był w źródłach pisanych po raz pierwszy w 1335 roku jako ecclesia lapidea - kościół kamienny.

Kościół powstał jako budowla orientowana, zbudowana z kamienia łamanego i z grubsza ociosanego piaskowca (wykorzystanego w ościeżach okien), składająca się z prostokątnej nawy o wymiarach 12,2 x 10,5 metra, czworobocznego, prawie kwadratowego prezbiterium o wymiarach 5,2 x 5 metrów i przylegającej do

Rysunek 10. Widok na Kościół filialny pw. NMP w Kościelnikach Średnich.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

niego od wschodu półkolistej absydą. Od zachodu prawdopodobnie w XV wieku dostawiona została wyniosła, czworoboczna w planie wieża.

Wewnątrz pierwotnie zarówno nawę jak i prezbiterium przykrywał drewniany strop. Około 1454 roku prezbiterium zostało zwieńczone sklepieniem gwiaździstym. Ościeża okienne apsydy wskazują na to, iż kościół posiadał pierwotnie staranną kamieniarkę dekoracyjną.

Kościół jest uznawany za jeden z cenniejszych zabytków regionu.

Stan zachowania: Kościół znajduje się w złym stanie. Ściany są zawilgocone, brak orywnownia, izolacji poziomej, pionowej, znaczne ubytki w tkance murów.

W ostatnich latach wyremontowano konstrukcję drewnianą i hełm, natomiast w roku 2021 odbudowano dach główny kościoła.

Zakres proponowanych prac: Kościół wymaga kontynuacji działań remontowych na zewnątrz jak i wewnątrz.

Kaplica Grota w Kościelnikach Górnych

Historia: Neoklasycystyczna kaplica została wybudowana na przełomie XIX i XX wieku jako mauzoleum rodziny von Carnap, ostatnich właścicieli wsi rezydujących w miejscowym pałacu. Nad wejściem do kaplicy umieszczono rodzinny herb oraz cytat z Biblii „Błogosławieni, którzy umierają w Panu”. Po II wojnie światowej krypta jak też i sama kaplica zostały zdewastowane. W 1961 roku kaplica została zaadaptowana na salkę katechetyczną i pełniła swoją funkcję do 1990 roku. Od tego roku zaczęto odprawiać msze. Wewnątrz kaplicy znajduje się obszerna krypta, w której spoczywają trzy cynowe trumny. W 2012 roku krypta została otwarta.

Rysunek 11. Widok na Kaplicę Grota w Kościelnikach Górnych.

Architektura: Świątynię o charakterze addytywnym wybudowano na planie kwadratu. Do bocznych elewacji przylegają półokrągłe apsydy przykryte stożkowatym dachem. Wejście do budowli znajduje się w przedsionku krytym dwuspadowym dachem. Całość budowli przykryta jest czterospadowym dachem. Elewacje wzbogaca detal architektoniczny m.in.: półokrągłe ślepe arkadki, fryz bogaty w detale roślinne, herb nad wejściem, czy też okrągłe okna z przeszklonymi witrażami.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

Stan zachowania: Obserwuje się zawilgocenie na poziomie przyziemia oraz brak właściwego odprowadzenia wody. W kwietniu 2020 roku wydano pozwolenie na remont dachu, elewacji i wykonania odwodnienia obiektu. Na dzień opracowania dokumentu wymieniono pokrycie dachowe.

Zakres proponowanych prac: Kontynuacja prac związana z wykonaniem odwodnienia kaplicy i innych prac remontowych.

Kościół ewangelicki wraz z cmentarzem w Pobiednej

Historia: Świątynia wybudowana w XVII wieku zapewne w miejscu wcześniejszego kościoła parafialnego wymienionego w 1346 roku. Swoją ostateczną formę otrzymała w trakcie przebudowy 1687-1692 roku. Wtedy wybudowano wieżę kościoła o wysokości ok. 50 metrów. Kościół pełnił funkcję kościoła granicznego. Przybywali do niego ślascy ewangelicy ze Świeradowa, Szklarskiej Poręby, Jeleniej Góry oraz Kowar. Przed 1945 rokiem w kościele znajdowały się trzy kryształowe żyrandole wykonane w latach 1731-1732. Jeden z nich był autorstwa Jana Krzysztofa Preußlera. Uwagę zwracały kamienne epitafia naturalnej wielkości umieszczone za ołtarzem: Wiganda von Gersdorfa i jego małżonki Katarzyny Magdaleny. Cennym zabytkiem była również ambona zdobiona figurami czterech Ewangelistów jak i bogata łoża z herbami Gersdorfów. W okresie powojennym kościół popadł w całkowitą ruinę. Część cennych obiektów stanowiących wyposażenie zaginęła. Do Muzeum Piastów Śląskich w Brzegu trafiło epitafium Heleny von Gersdorf.

Stan zachowania: Ruina znajduje się w bardzo złym stanie technicznym, szczególnie wieża, obserwuje się liczne pęknięcia w tkance murów. Sytuacja ta jest szczególnie niebezpieczna gdyż wieża zlokalizowana jest w bezpośrednim sąsiedztwie cmentarza odwiedzanego przez mieszkańców jak również licznych turystów. Warto zwrócić uwagę, iż na jej szczycie oraz na bocznych fragmentach ścian rosną drzewa. Logicznym jest założenie, iż korzenie będą rozsądzać tkankę murów. Luźne elementy mogą spadać w dół. Obiekt jest ogrodzony tylko drewnianą barierką od obszaru cmentarza.

Zakres proponowanych prac: Należy wykonać szczegółową ekspertyzę stanu technicznego obiektu oraz zabezpieczyć obiekt przed niepożądaną eksploracją tak aby wykluczyć możliwość tragicznego w skutkach zdarzenia. (np. wykonać ogrodzenie z siatki).

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025**Kościół filialny pw. MB Anielskiej w Stankowicach**

Kościół wzmiankowany w 1346 r., wzniesiony w latach 1606-11 lub 1617-24, w 1743 r. do istniejącego korpusu dostawiono kolejną część nawy. Jest to budowla prostokątna o wydłużonym korpusie z dwuspadowym dachem. Ponad kalenicą ośmioboczna sygnaturka, zwieńczoną cebulastym hełmem, w elewacjach portal i okna w ostrołukowych kamiennych opaskach. We wnętrzu zachowały się m.in. drewniany, polichromowany ołtarz z XVIII w., polichromowana ambona z XIX w., organy z początku XX w.

Rysunek 12. Widok na Kościół filialny pw. MB Anielskiej w Stankowicach.

W murach obwodowych płyta nagrobna z 1523 r. oraz dwa zespoły pomników nagrobnych i epitafiów z XVII-XVIII w.

Kościół po generalnym remoncie w bardzo dobrym stanie.

Kościół filialny pw. Najświętszego Serca P. Jezusa w Świeciu

Historia: Kościół wzmiankowany w 1346 r., przebudowany i powiększony w II poł. XVII w.

Architektura: Jest to budowla orientowana, z kwadratowym korpusem, płytkim prezbiterium o ściętych narożach, kruchtą od południa i piętrową dobudówką z zakrystią. Na kalenicy dwuspadowego dachu stoi drewniana, ośmioboczna sygnaturka z iglicowym hełmem, w elewacjach dwa rzędy okien. Wnętrze nawy nakrywa drewniany strop kasetonowy z 1718 r., z przestawieniami portretów 48 postaci biblijnych. Na parapetach empor temperowe obrazy z przedstawieniami wydarzeń nowotestamentalnych, ozdobne, oszklone łoże kolatorskie.

Rysunek 13. Widok na Kościół filialny pw. Najświętszego Serca P. Jezusa w Świeciu.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

Stan zachowania: Ściany elewacji zewnętrznej zawilgocone, szczególnie na poziomie przyziemia. Brak właściwego odprowadzenia wody deszczowej, która ingeruje w tkankę murów. Renowacji wymaga drewniana wieża oraz mur okalający świątynię.

Zakres proponowanych prac: Remont elewacji zewnętrznych oraz wieży, założenie izolacji pionowej i poziomej.

Kościół Wniebowzięcia NMP w Wolimierzu

Historia: Gdy zakładano Wolimierz jego mieszkańcy uczęszczali na nabożeństwa do Pobiednej, chociaż formalnie podlegali proboszczowi ze Świecia. Jednakże rozwój miejscowości sprawił, iż właściciel miejscowości Grzegorz Meurer poparł dążenia mieszkańców wsi do posiadania własnej świątyni i w 1663 roku wyjednał u elektora Jana Jerzego II zezwolenie na wzniesienie zboru. Wybudowano go już po przejściu miejscowości na własność rodziny

Rysunek 14. Widok na Kościół Wniebowzięcia NMP w Wolimierzu.

Loeben. Ofiarowali oni budulec, ołtarz i chrzcielnicę, a ponadto przekazali 400 talarów w gotówce. Resztę potrzebnych środków mieszkańcy wsi zdobyli sami. W 1668 roku kościół poświęcono, zaś w 1671 roku kaznodzieją w Wolimierzu został Jeremiasz Seibt, duchowny wypędzony z Sosnowki koło Karpacza. Wkrótce wolimierski zbor stał się miejscem pielgrzymek pozbawionych swobody kultu protestantów śląskich (Mirska, Rębiszowa, Sobieszowa i Piechowic). Wędrowki ewangelików zza Kwisy ustały w 1741 roku po przyłączeniu Śląska do Prus. W latach 60-tych XIX wieku pierwotnie drewniany zbor gruntownie przebudowano. Pod koniec I wojny światowej kościół utracił na rzecz armii niemieckiej dwa dzwony. Najstarszy z dzwonów pochodził z 1742 roku i był odlany w Zgorzelcu.

Architektura: Bryła kościoła orientowana, halowa, założona na planie wydłużonego prostokąta, z umiejscowionym od strony wschodniej prezbiterium. Od strony zachodniej wieża nakryta czterospadowym dachem.

Stan zachowania: Kościół w dobrym stanie technicznym, natomiast mur okalający świątynię ulega procesowi degradacji, obserwuje się liczne ubytki w tkance muru.

Zakres proponowanych prac: Remont muru otaczającego kościół.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025**Kościół p.w. Świętego Józefa w Złotnikach Lubańskich**

Historia: Kościół wybudowano w 1685 roku po uzyskaniu zezwolenia elektora saskiego Jana Jerzego III. W 1694 roku podlegał luterańskiemu duchownemu ze Stankowic, a od ok. 1700 roku złotnickiemu duchownemu. W 1834 roku pożar całkowicie zniszczył świątynię. Budowla została odbudowana w latach 1835-1839, a w 1845 roku dobudowano wieżę kościoła.

Architektura: Jednonawowa, halowa świątynia orientowana, z prezbiterium zakończonym absydą. Nawa nakryta dwuspadowym dachem. Od strony zachodniej znajduje się niewysoka kwadratowa wieża nakryta namiotowym daszkiem. Wystrój wnętrza pochodzi z lat odbudowy oraz drugiej połowy XX wieku. Pamiątki pierwotnego wyposażenia nie ocalały.

Rysunek 15. Widok na Kościół p.w. Świętego Józefa w Złotnikach Lubańskich.

Stan zachowania: Niewłaściwe odejście rynien oraz brak właściwego odprowadzenia wody powoduje jej ingerencję w fundamenty, a tym samym zawilgocenie przyziemia. Na wilgotnych płaszczyznach rozwijają się saprofity.

Zakres proponowanych prac: Prac remontowo - budowlanych wymaga elewacja zewnętrzna kościoła. Następnie należy założyć izolację pionową i poziomą oraz wykonać właściwe odprowadzenie deszczówki.

Zamki**Zamek Czocho**

Historia: Zamek Czocho należy do jednej z największych atrakcji turystycznych regionu. Na jego temat powstało wiele opracowań, zarówno o charakterze historiograficznym jak i pseudonaukowym. W zamku kręcone były sceny znanych filmów np: „Gdzie jest Generał”, „Wiedźmin” czy „Twierdza szyfrów”. Wielokrotnie wspomniany przy okazji rozmów o ukrytych skarbach czy tajnej szkole wywiadu.

Powstanie zamku datuje się na XIII wiek. Prawdopodobnie w tym miejscu znajdowała się niewielka osada. Najstarsza

Rysunek 16. Widok na Zamek Czocho.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

wzmianka związana z zamkiem znajduje się w dokumencie z 1329 roku, która dotyczy sprzedaży przez Henryka I Jaworskiego okręgu zgorzeleckiego królowi Czech Janowi Luksemburskiemu. Zamek miał wielu właścicieli, jako pierwszych udokumentowanych w 1389 roku wymienia się Wacława i Bernarda von Dohna (Donin), następnie Henryka Renkera, Hartunga von Klüxa. W 1453 roku właścicielem Czochoy był Kaspar von Nostitz. W 1703 roku zamek zakupił Johan Hartwig von Üchtritz, ostatnim właścicielem zamku był Ernst von Gütschow.

Najstarsze mury zamkowe wzniesiono w I ćw. XIV wieku (może nawet w k. XIII wieku). Przyjmuje się, że został wybudowany na planie wydłużonego czworoboku (trapezu). Składał się z kamiennej, zachowanej do dziś wieży obronnej położonej w południowo-zachodnim narożniku, budynku mieszkalnego (wieży mieszkalnej) w północnej części oraz dziedzińca otoczonych kamiennym murem obwodowym. W przedwojennych publikacjach podaje się, że budynek mieszkalny posiadał trzy piętra, szesnaście pokoi i trzy duże sale. Podczas wojen husyckich w 1431 roku zamek na krótko został zdobyty, po kilku miesiącach wrócił do prawowitego właściciela.

Po pożarze w XVI wieku zamek został przebudowany w stylu renesansowym. Te prace przypisuje się Johannowi von Nostitz. Wówczas do wieży mieszkalnej od południowej strony dobudowano nowy budynek pałacowy. Na portalu od strony dziedzińca wewnętrznego widnieje data 1557 rok. Pojawiły się nowe elementy w stylu renesansowym: sklepienia, portale, obramienia. Przebudowano także wnętrza wieży mieszkalnej. W 1570 roku przy wschodnim murze powstał kolejny budynek (w jednym z jego pomieszczeń poniżej poziomu dziedzińca zachodniego urządzono w 1649 roku kaplicę). Na początku XVII wieku za rządów Konrada von Nostitz przebudowano mury obronne: mur zewnętrzny od strony południowej z półokrągłą basztą oraz basteję dziobową w narożniku południowo-wschodnim. W III ćw. XVI wieku wzniesiono budynek bramny i prowadzący do niego niższy most. W 1640 roku powstał budynek w bezpośrednim sąsiedztwie wieży. W nim urządzono sień i przerzucono przez fosę drewnianą kładkę (obecnie most wysoki). Na terenie podzamcza urządzono ogród. Powstanie dekoracji sgraffitowej na budynkach gospodarczych przypisuje się Krzysztofowi von Nostitz.

W 1793 roku, gdy właścicielem zamku był Fryderyk August Krzysztof von Üchtritz wybuchł pożar, który zniszczył w całości dachy oraz częściowo wnętrza. Po pożarze dokonano przebudowy, szczegóły prac nie są znane. Fotografie z przełomu XIX/XX wieku pokazują, iż budynki zamkowe przykryto mansardowymi dachami. W latach 1910-1914 miała miejsce kolejna przebudowa, która zatara pierwotny charakter założenia. Ówczesny właściciel Ernst von Gütschow zlecił architektowi Bodo Ebhardtowi rekonstrukcję zamku według ryciny z 1703 roku. Jego koncepcja architektoniczna tylko w części uwzględniała historyczno-artystyczne realia

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

związane z lokalną tradycją budowlaną. W rezultacie powstała budowla eklektyczna, łącząca w sobie elementy architektury zastanej, konstruowanej w różnych okresach czasowych z elementami neostylowymi począwszy od neogotyku po barok.

Ernst von Gütschow był znanym kolekcjonerem sztuki. Na temat ukrytych na zamku skarbów krążą legendy trudne do zweryfikowania. Istnieją dowody, iż na zamku znajdowały się m.in. brązowe popiersia wszystkich carów Rosji, kilkaset ikon, kandelabry i nakrycia stołowe, które po II wojnie światowej zostały z zamku wywiezione.

Po wojnie zamek nie posiadał właściciela, chociaż formalnie pieczę nad zamkiem sprawowało Starostwo Powiatowe w Lubaniu. W 1952 roku zamek został przejęty przez wojsko, które dbało o należyty stan obiektu. W latach 50-tych na jego konserwację przeznaczono kwotę 2 mln ówczesnych złotych. Do 1996 roku znajdował się tutaj Wojskowy Dom Wypoczynkowy. We wrześniu 1996 roku przejęła go Wojskowa Agencja Mieszkaniowa. Obecnie Zamek pełni m.in. funkcje hotelowe.

Zamek znajduje się w dobrym stanie zachowania, właściciel prowadzi sukcesywnie prace remontowo-budowlane. W 2016 roku został przeprowadzony remont dachu. Planowane są prace związane z renowacją zamkowej wieży i zegara, wyremontowane zostaną także łazienki w hotelowych pokojach. Potem należy się spodziewać przebudowy całego podzamcza.

Ruiny Zamku we Świeciu

Rysunek 17. Widok na ruiny Zamku w Świeciu.

Pierwsze wzmianki dotyczące zamku pochodzą z dokumentu z 1329 roku, kiedy Henryk I Jaworski odstępuje ziemię zgorzelecką Janowi Luksemburskiemu. W dokumencie z 1385 roku jako właściciela wymienia się Henryka von Üchtriz. W 1527 roku na zamku wybuchł pożar. Największą stratą było spalenie się zamkowego archiwum wraz z cennymi dokumentami. Po pożarze zamek został przebudowany i

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

powiększony jego mury wzmocniono podczas wojny trzydziestoletniej (1618-1648). W 1638 roku zakończyło się władanie Üchtrizów. Później Świecie było w posiadaniu różnych rodzin arystokratycznych. Ostatnim był Ernst von Gütschow.

Zamek posiadał nieregularnie owalny kształt o długości ok. 27 m i szerokości 11 m. W skład założenia zamkowego wchodziły: wieża, budynek mieszkalny w części północno-zachodniej, kaplica i dziedziniec w części wschodniej. W czasach nowożytnych zbudowano we wschodniej części budynek mieszkalny. Całość umocniona była obwodowym murem obronnym, z bramą od strony zachodniej i fosą, a od południa przylegało do niego podzamcze. Materiałem budowlanym zamku był kamień gnejsowy, natomiast sklepienia wykonano w cegle.

Zamek znajduje się w rękach prywatnych. Obiekt w stanie odpowiednio zabezpieczonej ruiny.

Ruiny zamku w pobliżu Leśnej

W 1247 roku został założony prawdopodobnie obronny gród, choć nie jest on prawie wzmiankowany

w dokumentach. Na jego miejscu w XIV wieku wybudowano zamek. Znajdował się on na skalistym wzgórzu półtora kilometra na południowy wschód od rynku, przy drodze do Świecia. W okresie kiedy budowano zamek ziemie te należały do księstwa jaworskiego. Z dawnego zamku pozostały do dziś jedynie ślady umocnień oraz resztki fundamentów średniowiecznego założenia, o ile jego lokalizacja jest właściwa.

Zespoły pałacowe**Pałac w Baworowie (Leśna)**

Historia: Pałac wybudowany ok. 1800 roku w stylu neoklasycznym przez Hansa von Bissinga. Przebudowany został w 1850 roku.

Architektura: Budynek dwukondygnacyjny o narożach lekko zaokrąglonych. Dłuższa elewacja składa się z 13 osi, krótsza z 5 osi. Środek frontowej i ogrodowej elewacji akcentują 3-kondygnacyjne, 3-osiove ryzality, zwieńczone naczótkami. Elewacje

Rysunek 18. Widok na Pałac w Baworowie.

ożywiają kanelowane pilastry o bardzo uproszczonych głowicach (na narożach, na ryzalitach - między osiami, po dwa w środkowych partiach krótszych elewacji),

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

gzymsy i obramienia okien oraz trójkątne naczółki ponad łukowymi oknami na drugiej, reprezentacyjnej kondygnacji. Pałac nakrywał mansardowy, ceramiczny dach z lukarnami. We wnętrzu znajdowała się sklepiona klatka schodowa i pomieszczenia z pozostałościami dekoracji sztukatorskiej. Obecnie pałac jest w stanie ruiny. Po stronie północnej pałacu znajduje się park założony ok. 1800 roku.

Stan zachowania: Pałac znajduje się w bardzo złym stanie technicznym.

Zakres proponowanych prac: W grudniu 2021 roku wydano pozwolenie na prowadzenie robót budowlanych: Odbudowa z przebudową pałacu na zespół konferencyjno - hotelowo - rekreacyjny. Inwestor prywatny wnioskuje o dotację.

Obiekt jest objęty ochroną poprzez wpis do rejestru zabytków województwa dolnośląskiego.

Zespół pałacowo-parkowy w Grabiszycach Dolnych

Historia: Pałac powstał w II poł. XIX wieku. Właścicielami byli: w 1845 roku kupiec Heineze z Lubania, Karl Gottnef Klimt, Johann Hemel, w 1928 Artur Niebur. Po wojnie pałac przejął skarb państwa następnie oddał w użytkowanie PGR-owi w Smolniku.

W 1991 roku majątkiem zarządzała Agencja Rolna Skarbu Państwa. Obecnie obiekt stanowi własność prywatną. Park krajobrazowy powstał w II poł. XIX wieku w oparciu o naturalnie ukształtowany teren.

Rysunek 19. Widok na pałac w Grabiszycach Dolnych.

Architektura: Jest to budowla dwukondygnacyjna wybudowana na planie prostokąta, przykryta dachem mansardowym. Na uwagę zasługuje trzyosiowy portyk zwieńczony ażurową balustradą, fasady zakończone rodzajem blanków, pseudoryzaloty, kolumny dźwigające okazały portyk oraz okna o różnych wymiarach ujętych w profilowane opaski zwieńczone na wysokości pierwszego piętra trójkątymi naczółkami oraz ozdobione tzw. fartuszkami.

Stan zachowania: Elewacje pałacu są silnie zdewastowane. Obserwuje się liczne pęknięcia murów na poziomie parteru. Sytuację pogarsza brak fragmentów orynnowania oraz niewłaściwe odprowadzenie wody, która stale ingeruje w fundament oraz w ściany obiektu. Wykonano częściową izolację poziomą od południowo-zachodniej strony. Okna są niekompletne, zabezpieczone jedynie

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

deskami od wewnątrz. Budynek, choć posiada wymieniony dach, podlega ciągłej dewastacji.

Zakres proponowanych prac: Wykonanie izolacji poziomej oraz pionowej, remont elewacji zewnętrznej.

Obiekt jest objęty ochroną poprzez wpis do rejestru zabytków województwa dolnośląskiego.

Pałac z parkiem w Grabiszycach Średnich

Historia: Najstarszą budowlą w Grabiszycach jest wybudowany w 1760 roku przez rodzinę von Üchtritz pałac w stylu baroku i klasycyzmu z elementami eklektycznymi. Majątek w II poł. XIX wieku należał do Paula Rüdigera, natomiast w pałacu rezydował jego pełnomocnik Hoffmann. W tym czasie pałac został dwukrotnie przebudowany. Obecna forma pałacu to wynik gruntownej przebudowy z 1870 roku. Po

Rysunek 20. Widok na Pałac w Grabiszycach Średnich.

II wojnie światowej w 1948 roku w budynku utworzono Szkołę Podstawową im. Jana Brzechwy, która funkcjonowała do 2017 roku. Wokół pałacu rozciąga się rozległy park krajobrazowy założony w XIX wieku.

Stan zachowania: W złym stanie znajdują się elewacje zewnętrzne obiektu. Obserwuje się liczne ubytki w tkance murów, szczególnie od strony północno-wschodniej. Ubytki fragmentów rynien powodują ingerencję wody w fundament oraz w ściany obiektu, rozwijają się mchy oraz pleśń. Dotychczas obiekt był ogrzewany, gdyż pełnił funkcję szkoły. Brak ogrzewania może doprowadzić do degradacji obiektu.

Zakres proponowanych prac: W zakresie prac remontowo-budowlanych wykonanie izolacji poziomej oraz pionowej, remont elewacji zewnętrznej.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025**Zespół dworski z parkiem oraz z folwarkiem w Grabiszycach Górnych**

Historia: Pałac w stylu neoklasycystycznym zbudowano ok. 1830 roku. Wokół pałacu znajdował się rozległy park krajobrazowy. Majątek należał do rodzin: von Üchtritz, von Raussendorf (Rauffendorf), von Klobloch, von Bischofsheim, von Loeben, von Nostitz, von Warnsdorf, von Glad, von Löben, von Gersdorf, von Weisig. W 1917 roku należał do Richarda Legelera później do Waldemara Paula. Do 1945 roku jego właścicielem był Herman Tichgraber, a po wojnie zespół został przejęty przez PGR.

Rysunek 21. Widok na willę w Grabiszycach Górnych.

Obecny budynek powstał w latach 20-tych XIX wieku w formie późnoklasycystycznej willi. Obiekt znajduje się w rękach prywatnych.

Architektura: Budynek założono na planie prostokąta o proporcjach zbliżonych do kwadratu. Parterowy obiekt z użytkowym poddaszem został przykryty czterospadowym dachem. Frontowa ściana posiada środkowy ryzalit. Elewacja zwieńczona na wysokości nadbudowanego piętra trójkątnym przyczółkiem. Elewacja zachodnia wzbogacona głębokim ryzalitem. Od strony południowej znajduje się taras z zejściem do parku. Wejście główne do budynku poprzedzono schodami. Otwory okienne prostokątne w opaskach z gzymsami w nadprożach lub zamknięte łukiem pełnym.

Stan zachowania: Widoczne ubytki w tkance murów.

Zakres proponowanych prac: Remont elewacji zewnętrznej oraz dachu.

Zespół pałacowo- folwarczny z parkiem w Kościelnikach Górnych

Historia: Najstarsza część pałacu została wzniesiona w XVIII wieku. W 1876 roku dobudowano skrzydło oraz północną przybudówkę, zmieniono także wystrój elewacji. Proweniencją budowli są francuskie pałace barokowe z elementami włoskiego renesansu i antyku. Zespół składa się z trzech części: rezydencjonalnej z parkiem, folwarcznej oraz z ogrodów gospodarczych. Park

Rysunek 22. Widok na pałac w Kościelnikach Górnych.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

naturalistyczny o swobodnej kompozycji powstał w III ćw. XIX wieku. Obecnie obiekt znajduje się w rękach prywatnych.

Architektura: Dwuskrzydłowy obiekt z piętrowym użytkowym poddaszem, silnie wysuniętym ryzalitem wejściowym z tarasem u góry, nakryty dachem dwuspadowym z lukarnami. Elewację zewnętrzną zdobi boniowany parter, a także bogate nadproża okien. Uwagę przykuwa elewacja od strony ogrodu, z tarasem i attyką oraz dach z wieżyczkami i ozdobnymi kominami.

Stan zachowania: Obiekt znajduje się w złym stanie technicznym. Elewacje budynku ulegają ciągłej degradacji. Ubytki w orygowaniu powodują, iż woda stale ingeruje w tkankę murów. Widoczne są braki dużych ilości tynku. Do dalszej degradacji przyczynią się czynniki atmosferyczne.

Zakres proponowanych prac: Remont dachu, elewacji zewnętrznych, wykonanie właściwego orygowania oraz izolacji pionowej i poziomej budynku.

Dwór w Kościelnikach Średnich

Historia: Dwór pochodzi z XVI wieku. Przebudowany w II poł. XIX wieku. Za dworem park z pozostałościami barokowego ogrodu regularnego z XVIII wieku. Obecnie obiekt w 1/5 należy do Gminy, pozostałe części zostały wykupione i są w rękach prywatnych.

Architektura: Budowla osadzona na planie prostokąta, jednokondygnacyjna z poddaszem, okryta mansardowym dachem. Wejście znajduje się w wysuniętym centralnie ryzalicie

Rysunek 23. Widok na dwór w Kościelnikach Średnich.

zwieńczonym attyką zamkniętą trójkątnym naczółkiem, który dzieli bryłę na dwa skrzydła. Na uwagę zwraca detal architektoniczny w postaci boniowania, gzymsów, czy też okien o zróżnicowanych wymiarach. Natomiast od strony ogrodu wsparty na kolumnach balkon.

Stan zachowania: Elewacje zewnętrzne są zniszczone. Widoczne pęknięcia w tkance muru oraz liczne ubytki. Braki we fragmentach orygowania powodują, iż woda wnika w tkankę muru. Brak izolacji poziomej oraz pionowej. Budynek nie posiada kanalizacji, a niektóre mieszkania doprowadzonej wody pitnej. Jedno ze skrzydeł okryte jest dachem posiadającym ubytki dachówki, widoczne są prześwity. Woda,

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

śnieg dostają się na poddasze powodując rozwój grzybów i pleśni. Ponadto kominy znajdują się w niezadawalającym stanie.

Zakres proponowanych prac: Należy przeprowadzić badania techniczne kominów oraz dachu. Elewacja wymaga remontu oraz założenia izolacji poziomej i pionowej.

Zespół pałacowo-folwarczny z parkiem w Pobiednej

Historia: Pałac wzniesiony w 1767 roku z polecenia Adolfa Traugotta von Gersdorf w miejsce starego pochodzącego z 1660 roku. Autorem projektu był Konrad Gotthelf Rothe. Rezydencji nadano charakter późnobarokowy z elementami klasycyzmu. Choć pałac był siedzibą rodu to pełnił również funkcje naukowe. Pałac był przebudowywany w 1830 roku, w 4 ćw. XIX wieku,

Rysunek 24. Widok na Pałac w Pobiednej.

w 1962 roku oraz w 1984 roku. W 1982 roku na terenie obiektu został zaprószone pożar. Po pożarze ze względu na zły stan stropów podjęto prace remontowo-budowlane zabezpieczające dach. Obecnie obiekt jest w rękach prywatnych.

Architektura: Pałac na rzucie podkowy to trzyskrzydłowa, dwukondygnacyjna (wraz z użytkowym poddaszem) budowla okryta czterospadowymi dachami z lukarnami. W części elewacji centralnej (wschodniej) znajduje się ryzalit zwieńczony szczytem z mansardą pośrodku. Podobnie po przeciwnej stronie elewacja centralna posiada ryzalit zwieńczony szczytem. W elewacjach bocznych znajdują się ryzality poprzedzone schodami zabiegowymi. Okna prostokątne w kamiennych opaskach. Elewacje wzbogacone portalami.

W pobliżu pałacu znajduje się ogród francuski oraz folwark.

Stan zachowania: Elewacja zewnętrzna jest zawilgocona, obserwuje się duże ubytki w tynku. Okna zabezpieczone folią jak również schody.

Zakres proponowanych prac: Remont elewacji zewnętrznej, założenie izolacji pionowej oraz poziomej.

Zespół pałacowo-parkowy z folwarkiem w Szyszkowej Górnej

Historia: Pałac został wzniesiony już przed 1648 rokiem, gdyż z tego okresu pochodzi wzmianka o pożarze budowli. W II poł. XVII wieku najprawdopodobniej został

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

odbudowany. Obecny kształt otrzymał w II poł. XVIII wieku jako reprezentacyjna budowla w stylu barokowego założenia - entre cour et jardin. Na przełomie XIX/XX wieku dobudowano wschodnie skrzydło. Kolejna renowacja obiektu miała miejsce w 1926 roku, podczas której powstało piętro poddaszowe oraz dach mansardowy. Prace budowlane były także prowadzone wewnątrz pałacu. Do II wojny światowej obiekt pozostawał

Rysunek 25. Widok na Pałac w Szyszkiej Górnej.

w rękach rodu von Rex. Po wojnie pałac został przejęty przez Państwo Polskie, przekazany spółdzielni rolniczej, która z czasem przekształciła się w PGR. W latach 60 tych XX wieku w budynku mieściła się szkoła, potem mieszkania pracowników PGR-u oraz pomieszczenia biurowe. Obecnie budynkiem pałacu zarządza Gmina.

Architektura: Pierwotnie dwukondygnacyjny, podpiwniczony pałac z użytkowym poddaszem założono na planie litery C. Całość nakryto dachem mansardowym czterospadowym. Dwukondygnacyjne ryzality z mansardowymi, trzyspadowymi dachami dobudowano do bocznych fasad. Od strony ogrodu w jednokondygnacyjnej elewacji znajdował się portyk kolumnowy zwieńczony tarasem. Wejście do wnętrza budowli znajdowało się za portykiem w głębokim podcieniu. Elewacja ogrodowa zwieńczona była facjatą z trójkątnym szczytem. Cały budynek zwieńczono okrągłym belwederem w kalenicy dachu. Obecnie oprócz pierwotnej bryły pałacu część integralną stanowi dobudowane wschodnie skrzydło, stanowiące łącznik pomiędzy pałacem a oficyną mieszkalną. Skrzydło jest założone na planie prostokąta, dwukondygnacyjne z użytkowym poddaszem, przykryte trzyspadowym dachem. Do jego wschodniej części przylega jednokondygnacyjna przybudówka.

Stan zachowania: Orynowanie w dużym stopniu uzupełnione, w niektórych tylko miejscach niekompletne. Zdewastowana elewacja zewnętrzna wskazująca na duże porażenie wilgocią, pleśnią oraz mchami. W wielu miejscach brak tynku oraz fragmentów gzymsów. We wschodnim skrzydle położono dach, natomiast dach zachodniego skrzydła w niezadawalającym stanie technicznym. Brak izolacji poziomej oraz pionowej. W 2021 roku wykonano remont kolumn i sklepień wejścia tarasu do Pałacu.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

Zakres proponowanych prac: Remont dachu skrzydła zachodniego oraz elewacji zewnętrznej, założenie izolacji poziomej oraz pionowej. Remont klatki schodowej.

*Architektura mieszkalna***Kamienice mieszczańskie, wille**

Rysunek 26. Przykład kamienic mieszczańskich na terenie Leśnej - od lewej Ratusz w Leśnej, po prawej kamienica przy ul. Żeromskiego 2.

Architektura mieszkalna Gminy Leśna to budownictwo wyróżniające się kompleksowymi cechami architektonicznymi XVIII, XIX i XX wieku. W Leśnej, w Pobiednej czy w Złotnikach Lubańskich dominują murowane kamienice mieszczańskie oraz wille. Charakteryzują się bogatym detalem architektonicznym nawiązującym do baroku, neoklasycyzmu, secesji lub tworząc swoistą ich eklektyczną kompilację. W południowej części rynku w Leśnej znajdują się domy z charakterystycznymi sklepionymi podcieniami o układzie szczytowym.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

Rysunek 27. Widok na budownictwo zlokalizowane w Złotnikach Lubańskich - od lewej zdegradowany budynek Ratusza, od prawej kamienica zlokalizowana przy ul. Rynek 9 w Leśnej.

Stan zachowania: W kamienicach ujętych w Lokalnym Programie Rewitalizacji obserwuje się w większości zdegradowaną elewację zewnętrzną, niszczący dach, brak izolacji poziomej oraz pionowej. W bardzo złym stanie znajdują się obiekty w rękach prywatnych. Przykładem jest Ratusz w Złotnikach Lubańskich, który ulega ciągłej degradacji.

Zakres proponowanych prac: Prace remontowo-budowlane kamienic zostały wyszczególnione w LPR, dotyczą m.in. remontu dachu, elewacji, remontu klutek wewnętrznych.

Domy o konstrukcji szkieletowej, podcieniowe

O wyjątkowej specyfice architektonicznej Gminy Leśna decydują zachowane walory budownictwa szkieletowego. W tej technice elementy konstrukcyjne oddzielone są od wypełnienia wykonanego z mniej wytrzymałego materiału. W polach powstałych w wyniku skrzyżowania, zazwyczaj drewnianej konstrukcji ścian, stosowano różne wypełnienia, np. w postaci trzciny lub słomy zmieszanej z gliną. Wówczas powstawały domy w konstrukcji szachulcowej. Natomiast jeśli wypełnieniem była cegła - to taką wersję nazywano murem pruskim. W praktyce, zwłaszcza w wypadku otynkowania ścian, nie można rozróżnić szachulca od pruskiego muru. Dlatego często potocznie używa się tych nazw zamiennie. Duża koncentracja budynków wykonanych w tej technice znajduje się m.in. w Grabiszycach (Górnych, Średnich, Dolnych), w Smolniku, w Miłoszowie, w Wolimierzu.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

Rysunek 28. Przykład budownictwa o konstrukcji szkieletowej - budynek mieszkalny w Grabiszycach Dolnych 21.

Kolejnym oryginalnym rozwiązaniem jest zastosowanie tzw. przystupów - pionowych belek przylegających do ścian lub wolnostojących. Te elementy konstrukcyjne przejmowały ciężar z reguły dwuspadowego dachu pokrytego łupkiem, później dachówką. Powstałe wnęki zwieńczone belkami rozporowymi tzw. mieczami tworzyły rząd arkad, względnie arkadowe podcienia.

Stan zachowania: Większość budynków znajduje się w złym stanie technicznym, konstrukcje szkieletowe, przystupowe są zawilgocone. Obserwuje się duże ubytki w tkance murów. Problematycznym wydaje się również docieplanie budynków. Prywatni właściciele zazwyczaj nie odtwarzają (lub nie zaznaczają) pierwotnej konstrukcji szkieletowej.

Zabytki techniki

Do zasobów dziedzictwa kulturowego Gminy Leśna należą osiągnięcia myśli technicznej mające swoje odzwierciedlenie w obiektach o tym charakterze. Do wiodących i wyróżniających Gminę w regionie należą dwie zapory oraz zakłady „Dolwis” w Leśnej, Miłoszowie oraz w Pobiednej.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025**Zapora i elektrownia wodna na Kwisie**

Rysunek 29. Widok na zaporę i elektrownię wodną na Kwisie.

Historia: Budowa zapory rozpoczęła się 5 października 1901 roku. W uroczystościach położenia kamienia węgielnego pod tamę wzięli udział pruski minister rolnictwa Wiktor Podbielski i nadprezydent Śląska Herman von Hatzfeld. Większość zatrudnionych robotników pochodziła z Austrii oraz Włoch. Koszt inwestycji wyniósł 1 270 000 marek. Podczas samej budowy zużyto 32 tony dynamitu, 150 tys. worków cementu, 20 tys. m³ piasku, 2 400 m³ wapna oraz 360 ton stali zbrojeniowej. Należy zaznaczyć, iż przy budowie tego obiektu wiele osób straciło życie ze względu na niebezpieczne warunki pracy. Uroczystego otwarcia dokonano 5 lipca 1905 roku. Zaporę usytuowano u wylotu wąskiej przetłomowej doliny Kwisy powyżej Leśnej, na 97 km od ujścia Kwisy od Bobru. Ma 45 m wysokości, z czego 36 m ponad poziomem terenu. Długość ciężkiej zapory kamienno-betonowej w koronie wynosi 130 m, a szerokość 8 m, szerokość w stopie to 38 m. Spiętrza Jezioro Leśniańskie o całkowitej pojemności 15 mln m³. Rezerwa powodziowa wynosi 8 mln m³. Długość zbiornika wynosi 7 km, szerokość 1 km, a powierzchnia 140 ha. Korpus zapory w górnej części jest zwężony, dzięki czemu obiekt przyjmuje kształt zapory łukowej.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

Rysunek 30. Widok na Sztolnię obiegową (od lewej) oraz Domek zasuw dennych (po prawej).

Architektura: Stylowo budowla jest przykładem eklektyzmu, łączącego neoklasyczny detal architektoniczny (zwieńczenie korony fryzem arkadowym) z detalem neogotyckim (przy prawym przyczółku wieżyczka neogotycka). Zespół tworzą: dwa tzw. domki zasuw dennych (na poziomie korony zapory), dwa tzw. domki zasuw rurociągów turbinowych (poniżej zapory), dom mieszczący pierwotnie biuro dyrektora budowy obiektu - obecnie dom mieszkalny, budynek techniczny, dwie sztolnie obiegowe (L, P) wreszcie - budynek elektrowni.

Rysunek 31. Widok na budynek elektrowni Leśna (od lewej) oraz wnętrze elektrowni (po prawej).

Historia: Budynek elektrowni wodnej należy do najstarszych w Polsce. Został wzniesiony w latach 1905-1907. Pierwsze trzy turbozespoły oddano do eksploatacji w 1907 roku, a w rok później dwa następne. Wyposażenie elektrowni zachowało się do naszych czasów w bardzo dobrym stanie. Tworzą go 6 turbin typu Francis firmy J.M Voith z 1907 roku o łącznej mocy 2,61 MW oraz generatorów SSW z 1907 roku.

Stan zachowania: Zespół znajduje się w bardzo dobrym stanie technicznym. Jego właścicielem jest firma Tauron Ekoenergia.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

Zapora i elektrownia wodna na Jeziorze Złotnickim

Rysunek 32. Widok na zaporę (od lewej) i budynek elektrowni (od prawej) na Jeziorze Złotnickim.

Historia: Zapora złotnicka została wybudowana według projektu radcy budowlanego z Jeleniej Góry - Curta Bachmanna. Zlokalizowano ją na 103. km od ujścia Kwisy, koło Złotnik Lubańskich, powyżej Jeziora Leśniańskiego, również w przetomowym odcinku doliny. Wstępne prace przy budowie zapory rozpoczęto w 1919 roku. Budowa rozpoczęła się w trudnym powojennym ekonomicznie okresie. Dodatkowym utrudnieniem był brak fachowców włoskich, którzy pracowali przy budowie zapory koło Leśnej. Dlatego zatrudniono miejscowych robotników, około 325 osób. Surowiec pochodził z pobliskich kamieniołomów, natomiast cement sprowadzano aż z Opolą. Koszt inwestycji w 1924 roku wynosił 2,1 mln marek. Złotnicka tama ma 36 m wysokości, z czego 27,5 ponad poziomem terenu. Długość korony to 168 m, a jej szerokość 5 m. Szerokość zapory w stopie to 27 m. Jezioro Złotnickie jest nieco mniejsze od Leśniańskiego. Całkowita jego pojemność to 10,5 mln m³, rezerwa powodziowa 1,6 mln m³, powierzchnia 125 ha. Elektrownia u podnóża tamy była budowana od sierpnia 1922 roku do października 1924 roku. Zaopatrzone ją w trzy turbiny typu Francis firmy J.M Voith z 1921 roku o łącznej mocy 4,42 MW. Zespół składa się z zapory, elektrowni oraz budynku technicznego. Obecnym właścicielem jest firma Tauron Ekoenergia.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

Rysunek 33. Widok na tunele prowadzące nad zaporę złotnicką.

Nad zaporę prowadzi droga przez dwa wydrążone tunele w skale w 1924 roku. Przy tunelu od strony zapory po jego lewej stronie umieszczono figurę lwa. Obiekt pochodzi z Lwiej Góry w Rudawach Janowickich. Lew został odlany z żeliwa wg. projektu Raucha z Berlina. Wagę zwierzęcia szacuje się na 300 kg. Lew w 1965 roku został zrzucony ze skały i przeleżał u jej podnóża kilka lat - o tym świadczy ułamany kawałek ogona. Figura została wywieziona. Obecnie powróciła na swoje pierwotne miejsce. Kolejną ciekawostką jest cylindryczny bunkier, znajdujący się w lesie nad zaporą. Pochodzi najprawdopodobniej z okresu II wojny światowej lub został wybudowany wcześniej.

Stan zachowania: Zespół znajduje się w dobrym stanie technicznym. Ubytki obserwuje się w kamiennych siedziskach oraz słupkach wspierających ogrodzenie na koronie zapory.

Zakres proponowanych prac: Remont słupków oraz siedzisk na koronie zapory.

Zakłady Przemysłu Jedwabniczego „Dolwis” S. A.

Historia: Pierwsze zakłady włókiennicze zaczęły powstawać w latach 30-tych XIX wieku. W 1833 roku uruchomiono fabrykę katunu na zboczach Strzelniczej Góry,

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

którą kupił w 1855 roku Samson Woller. W latach 1858-1859, wzorując się na angielskich fabrykach włókienniczych, przy zakładzie powstaje farbiarnia i apretura. Początkowo przędzono wełnę czesankową, z której tkano płótno. W 1888 roku fabryka została przekształcona w Towarzystwo Akcyjne „Concordia”, które przystąpiło do szybkiego rozwoju potencjału produkcyjnego, przyłączając tkalnie w Głazowie (1913), następnie w Biedrzychowicach (1917), a później w Miłoszowie i Pobiednej. Od 1925 roku oprócz tkanin wełnianych i bawełnianych zaczęto produkować tkaniny ze sztucznego jedwabiu. Podczas wojny w halach Concordii powstała fabryka zbrojeniowa VDM produkująca części do niemieckich samolotów odrzutowych. W celu zamaskowania tej produkcji działały tylko dwie małe sale tkackie. Po wojnie 20 lipca 1945 roku nieczynna fabryka została przejęta przez zarząd państwowy jako Państwowe Zakłady „Concordia”. Przeprowadzono wówczas remonty, zainstalowano krosna oraz niezbędne maszyny. Zakład podjął swoją działalność stając się jednym z głównych miejsc zatrudnienia dla mieszkańców Leśnej.

W roku 1972 przedsiębiorstwo przyjęło nazwę Zakłady Przemysłu Jedwabniczego - Dolwis. W latach 90-tych fabrykę dotknął głęboki kryzys gospodarczy w branży. Spadło zatrudnienie oraz produkcja. W 1994 roku zakład zmienił formę prawną. Powstała Spółka Akcyjna i przedsiębiorstwo zostało sprywatyzowane. W 1996 roku oddano do eksploatacji oczyszczalnię ścieków. Zakład stał się „przyjaznym dla środowiska”. W 2011 roku sąd ogłosił upadłość Spółki. Obecnie większość budynków tworzących zakład znajduje się w zarządzie Gminy Leśna.

Archiwum Państwowe we Wrocławiu, Oddział w Lubaniu (obecnie w Bolesławcu), dzięki współpracy z syndykiem masy upadłościowej Zakładów Przemysłu Jedwabniczego „Dolwis” S.A. w Leśnej wzbogaciło o swoje zbiory materiały archiwalne, do których należą albumy z fotografiami, dokumentacja aktowa oraz katalogi z wzorami tkanin. Łącznie Archiwum pozyskało 13 jednostek archiwalnych. Pierwsza część materiałów archiwalnych pochodzi z lat 1901-1939 i została wytworzona w Concordia „Spinnerei und Weberei Marklissa” oraz „Concordia Spinnerei und Weberei Bunzlau”. Do zasobu archiwalnego trafiły: katalogi tkanin, opisy procesów technologicznych przy produkcji tkanin, instrukcje i schematy obsługi maszyn włókienniczych, fotografie maszyn oraz hal produkcyjnych. Druga część przekazanej dokumentacji dotyczy Zakładów Przemysłu Jedwabniczego „Dolwis” w Leśnej z lat 1945-1980. Są to dwie jednostki archiwalne w postaci albumów. Pierwsza z nich to księga honorowa Dolnośląskich Zakładów Przemysłu Jedwabniczego „Dolwis” z lat 1945-1980. Księga ta (to także historia zakładu), została założona w 1956 roku, ale opisy i fotografie sięgają 1945 roku, kończy się w 1980 roku (ostatnie

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

trzy wpisy w księdze są w języku rosyjskim). Drugą jednostką jest księga pamiątkowa Włókienniczej Szkoły Zawodowej przy DZPJ „Leśna” w Leśnej.

Stan zachowania: Głównym problemem jest wilgoć. Poprzez nieszczelne pokrycia dachowe woda dostaje się do wnętrza wielu pomieszczeń powodując rozwój grzybów i pleśni. Wnika również w tynki ścian wewnętrznych powodując ich liczne ubytki. Kolejnym problemem jest fakt, iż większość budynków jest niezagospodarowana, nie pełni zatem swoich funkcji. Brak ogrzewania pomieszczeń, przeprowadzania na bieżąco prac remontowo-budowlanych oraz ingerencja czynników atmosferycznych, przyczynia się do postępującej stale degradacji budynków tworzących Zakłady. Rozwiązaniem jest właściwa adaptacja obiektu oraz partycypacja inwestora z zewnątrz. Obecnie większość budynków jest niezagospodarowana.

Zakres proponowanych prac: Wykonanie dokumentacji architektoniczno-historycznej obiektu z wykorzystaniem materiałów znajdujących się w Archiwum w Bolestawcu.

Zakłady Przemysłu Jedwabniczego „Dolwis” w Miłoszowie

Historia: Fabryka powstała w 1889 roku jako jednooddziałowa, mechaniczna tkalnia bawełny. Jej założycielami byli znani już w Europie producenci chusteczek Bruno i Alfred Weinertowie z Lubania. Na początku XX wieku nosiła nazwę „J.G Weinert mit Sohn Mechanische Weberei”. Z czasem tkalnia została wykupiona przez spółkę akcyjną „Concordia” - Spinerei und Weberei AG Marklissa w Leśnej lecz funkcjonowała pod swoją dawną nazwą i stanowiła jeden z jej trzech oddziałów zlokalizowanych w Biedrzychowicach (dawna nazwa Kuźnic) oraz w Głazowie. Była to tkalnia mechaniczna sztucznego jedwabiu - „Knobloch” Mechanische Weberei. Zakład w Miłoszowie produkował jedwab spadochronowy. W 1944 roku fabrykę przejął niemiecki przemysł zbrojeniowy. Nazwa zakładu została zmieniona na „C. Ludwigsen K.G”. Bezpośrednio podlegała i pracowała na potrzeby lotnictwa firmy „H. Walter KG”. Przez wiele lat istniało przekonanie, iż produkowano pociski, później części do pocisków V-1, V-2. Następną teorią dotyczyła produkcji części do rakiet ziemia-powietrze, a dokładnie do pocisków „Enzian” o symbolach E-1, E-2, który był napędzany silnikiem raketowym Waltera. Najprawdopodobniejsza teza wskazuje na produkcje nowoczesnych silników HWK 109-509 dla potrzeb przeniesionej z Kolonii do Baworowa (Beerberg) sekcji Walter Werke. Po wojnie jesienią 1945 roku zakład uruchomił swoją produkcję i został włączony w struktury Państwowych Zakładów Jedwabniczo-Galanteryjnych w Leśnej. W latach 70-tych XX wieku przedsiębiorstwo przyjmuje nazwę Zakłady Przemysłu Jedwabniczego - Dolwis. Lata dziewięćdziesiąte przyniosły głęboki kryzys gospodarczy w branży. W 1994 roku zakład zmienił formę prawną. Powstała Spółka Akcyjna i przedsiębiorstwo zostało sprywatyzowane. Obiekt wydzierżawiono firmie, która prowadziła w

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

zakładach produkcję mebli tapicerowanych. Obecnym właścicielem od 2016 roku jest Gmina Leśna.

Stan zachowania: Ze względu na bardzo zły stan techniczny obiektu, będzie on podlegał rozbiórce. Wszelkie prace rozbiórkowe będą przeprowadzane na podstawie zgody wyrażonej przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Wszelkie elementy nośne - żeliwne kolumny znajdują się w bardzo dobrym stanie i zostaną one odpowiednio zabezpieczone.

Zakres proponowanych prac: Tablica upamiętniająca istnienie obiektu.

Fabryka Tkanin Meblowych „Fatma” (dawna) Fabryka Plusch

Rysunek 34. Widok na budynki fabryki Tkanin Meblowych „Fatma”.

Historia: W XIX wieku w Pobiednej funkcjonował niewielki zakład o nazwie „J.G.Schiller Pluschfabrik” produkujący plusz, który w 1896 roku został przez Gustawa Richtera przekształcony w fabrykę. Plusz był wykorzystywany w zabawkarstwie oraz meblarstwie. Podczas I wojny światowej zakład nie pracował. Został uruchomiony ponownie w latach 1918-1919. Podczas II wojny światowej w fabryce uruchomiono produkcję części do części samolotów wojskowych. Zatrudniano w niej obywateli polskich pochodzenia żydowskiego. Podczas wojny rozstrzelano 15 więźniów. W 1945 roku fabryka została ponownie uruchomiona. W późniejszych latach zakłady rozszerzyły swój asortyment i produkowano tkaniny pluszowe, futerkowe, żakardowe, jedwabne. W 2001 roku Fabryka „Fatma” została zamknięta i przejęta przez firmę Lenta Pasmateria S.A.

Stan zachowania: Obserwuje się duże zawilgocenie ścian obiektu. Ubytki w tkance murów, zarówno budynku administracyjnego, jak i tkalni. Obiekt ulega stałej degradacji.

Zakres proponowanych prac: Sporządzenie dokumentacji architektoniczno-historycznej.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025**Dworzec PKP w Leśnej**

Rysunek 35. Widok na budynek Dworca PKP w Leśnej.

Historia: Połączenie kolejowe pomiędzy Leśną a Lubaniem otwarto 15 maja 1896 roku. Trasa o długości 10,8 km należy do jednej z najbardziej malowniczych dróg. Jej powstanie może również wiązać się z faktem, iż w 1888 roku połączono trzy zakłady przędzy i tkanin w jeden zakład „Concordia” - największy w regionie. Trasa została w 1928 roku zelektryfikowana. Lata wojny skutkowały zmniejszeniem kursów w dni wolne od pracy. Po kapitulacji III Rzeszy przywrócono połączenie na linii Lubań-Leśna (zwanej jeszcze wtedy Leszną lub Lesznem) pozostawionym niemieckim taborem elektrycznym. Stan taki trwał do lipca 1945 roku, gdy w wyniku akcji demontażu trakcji elektrycznej i urządzeń towarzyszących przez sowieckie Trofiejnyje Uprawlenie na linię powróciły parowozy. Z uwagi na znaczną degradację funkcji turystycznej w strefie nadgranicznej, gdzie znalazła się Leśna, linia ponownie otrzymała status kolejki dojazdowej dla pracowników okolicznego przemysłu. Ilość połączeń utrzymywała się. Więcej pociągów kursowało w dni robocze, a latem (lata 70-te) uruchamiano dodatkowo jedną, lub dwie pary pociągów pospiesznych. Kryzys gospodarczy lat 80-tych XX wieku przełożył się na redukcję do minimum ilości kursów. W ostatnich rozkładach jazdy dla linii były dwie pary pociągów, lecz tylko jedna w dni wolne od pracy. Ostatecznie w kwietniu 1992 roku zdecydowano o zawieszeniu ruchu osobowego na linii. W 1995 roku odcinek przeznaczono do likwidacji. Budynek stacji został przejęty przez władze samorządowe. Od 2007 roku przywrócono na tej trasie ruch towarowy.

Architektura: Budynek stacji kolejowej w Leśnej powstał na początku XX wieku. Obiekt z czerwonej cegły osadzony został na planie prostokąta przykryty dachem dwuspadowym. Do budynku przylegają magazyny oraz budynek poczekalni o

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

drewnianej konstrukcji. Uwagę zwraca różnorodny detal architektoniczny w postaci prostokątnych, łukowato zakończonych okien oraz lukarn, jak również ciekawy snycerski detal drewniany.

Stan zachowania: Obiekt ulega stałej degradacji. Niekompletne orynowanie oraz nieszczelny dach powodują ingerencję czynników atmosferycznych w tkankę architektoniczną. Szczególnie porażone wilgocią są drewniane elementy konstrukcyjne - krokwie, więźba dachowa. Największe zniszczenia obserwuje się w drewnianym skrzydle budynku dworca oraz w części magazynowej, gdzie widoczne są spróchniałe elementy nośne dachu.

Zakres proponowanych prac: W roku 2021 została przedstawiona koncepcja modernizacji budynku dworca. Zakres prac jest uzależniony od pozyskania środków zewnętrznych.

Historyczne obiekty oraz miejsca

Filia obozu koncentracyjnego Gross-Rosen w Miłoszowie

Filia obozu koncentracyjnego Gross-Rosen w Hartmannsdorfie powstała w 1944 roku. Przyjmuje się, że pierwszy transport liczący 30 mężczyzn trafił do tej miejscowości 20 kwietnia 1944 roku. Budowę obozu rozpoczęli sami więźniowie. Komendantura wraz z załogą była zlokalizowana poza jego terenem. Więźniowie zostali podzieleni na dwie grupy. Jedna pracowała w samym zakładzie, druga drążyła tunele. Warunki w obozie były bardzo ciężkie panował głód, praca ponad siły, świerzb, plaga wszy. Wycieńczonych więźniów, nie nadających się do pracy likwidowano. Dowodem zbrodni była zbiorowa mogiła na terenie obozu. Zgodnie z relacją jednego ze świadków, na terenie obozu pochowano około 40-45 osób. Likwidacja obozu nastąpiła na początku lutego 1945 roku z powodu zbliżania się Armii Radzieckiej. Ewakuowanych więźniów prowadzono pieszo w kierunku południowo - zachodnim. Między Miłoszowem a Zittau (Żytawa) z wyczerpania i od kul strażników obozowych ginęli kolejni więźniowie. W marcu chorych więźniów znajdujących się jeszcze w obozie załadowano do wagonów i przewieziono do obozu w Zittau. Grupę, która ocalała z marszu śmierci skierowano do podobozu w Reichenau, resztę załadowano na wagony i wywieziono do Buchenwaldu, dokąd 13 marca 1945 roku dotarło zaledwie 399 więźniów. Budynki obozu w Hartmannsdorfie zostały zlikwidowane, najprawdopodobniej spalone przez samych Niemców. Z obozowych obiektów zostały zaledwie dwa betonowe zbiorniki przeciwpożarowe, transformator stojący na skraju obozowej łąki, fundamenty.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

W 1978 roku społeczeństwo miasta Leśna upamiętniło miejsca kaźni w Miłoszowie tablicą pamiątkową umieszczoną obok sztolni przy szosie w kierunku Świecia. Na uroczystość przybyli sami więźniowie jak również mieszkańcy. 7 maja 2016 roku z inicjatywy Stowarzyszenia „Zamek Czocho” odsłonięto w centrum Miłoszowa pomnik pamięci hitlerowskiego obozu koncentracyjnego Gross-Rosen Hartmannsdorf 1944-1945.

W uroczystości wzięli udział ostatni żyjący świadkowie. Pomnik znajduje się przy drodze głównej Leśna-Miłoszów w pobliżu byłej fabryki oraz obozu.

Wieża Cesarza Wilhelma

Historia: Wieżę zwaną Mon Plaisir - Moja Przyjemność wybudował w 1803-1804 roku Adolf Traugott von Gersdorf. Znana była w późniejszym okresie (XIX wiek) jako Kaiser - Wilhelm Turm (Wieża Cesarza Wilhelma). Zlokalizowana jest na wzgórzu o wysokości 535 m n.p.m. w Gieraltówku około 1,5 km od pałacu w Pobiednej. Jej projektodawcą był Fryderyk Wilhelm von Reden z Bukowca. Wieża pełniła funkcję obserwatorium astronomicznego i pracowni naukowej. Obiekt należał m.in. do: Victora Amadeusa von Hessen, Ernsta von Seherr-Thossa., następnym właścicielem wieży był ród von Saldern. Kolejny remont przeprowadził w 1885 roku Joseph Robrecht z Berlina.

Rysunek 36. Widok na Wieżę Cesarza Wilhelma.

Wieża w XIX wieku pełniła rolę atrakcji turystycznej. Z tarasu wędrowcy mogli zobaczyć miejsca położone kilkadziesiąt kilometrów od Pobiednej oraz najwyższe szczyty Gór Izerskich: Smrek (Die Tafelfichte 1124 m n.p.m.), Stóg Izerski (Heufuder 1105 m n.p.m.). Przy wieży powstała restauracja. Następny właściciel w latach 30-tych XIX wieku rozbudował restaurację o jedno piętro z poddaszem użytkowym, dostosowując obiekt do wzmożonego ruchu turystycznego. Obiekt po wojnie był w dobrym stanie technicznym, mógł pełnić dalej swoją funkcję. Jednakże bliskość granicy spowodowała, że ruch turystyczny zamarł. Następnie obiekt został rozkradzony i zrujnowany.

Stan zachowania: Ruina.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

Młyn w Szyszkowej Górnej

Rysunek 37. Widok na młyn w Szyszkowej Górnej.

Historia: Fundatorami młyna byli właściciele Szyszkowej von Döbschitz i von Nostitz. Nad portalem znajduje się kamienna tablica z inskrypcją i godłami rodziny. Młyn wodno-turbinowy został wybudowany nad Kwisą w 1702 roku. Wówczas właścicielem majątku był już ród von Mesenau. Najprawdopodobniej budowa młyna rozpoczęła się jeszcze w 1700 roku. Jego właściciel Karol Abraham von Döbschitz zawarł umowę z krewnymi ze Smolnika dotyczącą budowy młyna. Mieszkańcy Szyszkowej odtąd nie musieli mleć w Smolniku, lecz wyłącznie w nowym młynie. Młyn początkowo był dzierżawiony. W 1742 roku obiekt zakupił młynarz Dietrich, później znajdował się w posiadaniu miejscowych rodów: von Zastrow, von Rex.

Oprócz mielenia mąki w tutejszym młynie wypiekano chleb, bułki, a także prowadzono sprzedaż alkoholu. Przed II wojną światową młyn należał do Haina, obecnie znajduje się w rękach prywatnych.

Stan zachowania: Dobry.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

Kamienna Szubienica w Stankowicach**Rysunek 38. Widok na kamienną szubienicę.**

Historia: Obiekt zlokalizowany jest na wzgórzu 348 m n.p.m. niedaleko Stankowic i Złotnik Lubańskich, znany także pod nazwą Szubienica Stankowicka lub Czoszańska. Szubienica funkcjonowała już prawdopodobnie od I poł. XVI wieku, gdy ówczesny pan Czochoy Hans von Nostitz uzyskał pozwolenie od Ferdynanda Habsburga na sprawowanie sądownictwa w swoich dobrach. Miejsce na którym stoi szubienica posiada swoją mroczną historię. W 1617 roku łamano tu kołem Jerzego Proxa - kowala z zamku Czochoa za kradzież, w 1651 roku ścięto mieczem Krzysztofa Herbstena z Giebułtowa, który zabił Jakuba Neumanna, w 1707 i 1798 roku dokonano egzekucji na dwóch dzieciobójczyniach. Za kradzież wykonano wyrok na Janie Gottliebie Woltenbergu i Annie Feisert. Ostatni wyrok śmierci wykonano w 1756 roku. Podczas Wiosny Ludów okoliczni chłopi próbowali zniszczyć szubienicę. W 1909 roku w pobliżu szubienicy wykopano szczątki ludzkie, niektóre z nich zostały umieszczone w gospodzie „Pod Zielonym Drzewem” w Złotnikach.

Architektura: Pierwotnie szubienica była drewniana, później powstała murowana w kamieniu, w kształcie cylindra o średnicy ok. 6 m i wysokości 3,5 m. Podczas budowy ośrodka konferencyjno-wypoczynkowego „Złoty Sen” w latach 1971-1975 szubienica została przebudowana i otrzymała formę „średniowiecznego zameczka” zwanego także „basztą”. Rozebrano filary, nadbudowano dwie kondygnacje, zakończone blankami, a do głównego korpusu dodano mniejszą wieżę ze schodami oraz ganek na planie podkowy z tarasem. Pierwotny materiał kamienny stanowi integralną część „baszty”, odznacza się jako mur z ciemniejszych i mniej regularnie obrobionych kamieni. Obecnie znajduje się w rękach spółki Eltur-Global.

Stan zachowania: Dobry.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

Sztolnie

Obiekty powstały podczas II światowej. Wykopane zostały przez więźniów z obozu Gross Rosen. Miały one służyć przeniesieniu pod ziemię Zakładów „Walter”, które zajmowały się produkcją silników rakietowych. Budowy nie ukończono. Po wojnie, do lat 80-tych XX wieku, podziemne korytarze służyły jako baza saperów Łużyckiej Brygady Wojsk Ochrony Pogranicza do wysadzania niewypałów zwożonych z Dolnego Śląska. Obecnie znanych jest dziewięć sztolni. Sztolnie miały prawdopodobnie stanowić jeden kompleks, na co wskazują boczne odnogi od głównych korytarzy. Wejścia do trzech sztolni znajdują się przy zakładach „Baworowo S.A.” Kolejne sześć, zostało wydrążonych tuż za Leśną, przy drodze do Świecia i Pobiednej. Dwa wejścia do sztolni, widoczne z drogi - są zakratowane. Natomiast skręcając w lewo przed mostkiem na strumyku, widoczne są cztery następne wejścia do sztolni. Pierwszy jest zabezpieczony kratą, do kolejnych wejście utrudnia woda miejscami sięgająca kolan. Dwa wejścia do sztolni znajdują się również na terenie przyległym do byłej Fabryki „Dolwis” w Miłoszowie.

5.2.3. Zestawienie obiektów z terenu gminy wpisanych do Rejestru Zabytków Województwa Dolnośląskiego

Na terenie gminy Leśna znajdują się 93 obiekty nieruchome, wpisane do rejestru zabytków Są to jedne z najcenniejszych elementów krajobrazu kulturowego na terenie gminy.

Zostały przedstawione w poniższej tabeli, w podziale na miasto oraz część wiejską gminy Leśna.

Tabela 1. Zabytki nieruchome na terenie miasta Leśna wpisane do rejestru zabytków.

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Nr	Numer i data wpisu do Rejestru Zabytków	Data wpisu
1	Leśna	Układ urbanistyczny miasta Leśna			131/375	25.11.1956
2	Leśna	Kościół parafialny p.w.	Sienkiewicza		244/1485	25.01.1966

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Nr	Numer i data wpisu do Rejestru Zabytków	Data wpisu
		św. Jana Chrzciciela				
3	Leśna	zespół kościelny				
4	Leśna	Kościół d. ewangelicki p.w. Chrystusa Króla	Żeromskiego		A/1005	27.03.2007
5	Leśna	cmentarz poewangelicki	Żeromskiego		335/973/J	07.02.1989
6	Leśna	ratusz	Rynek		132/1486	25.01.1966
7	Leśna	pałac w zespole pałacowo-parkowym I	Baworowo	20	133/909/J	30.03.1988
8	Leśna	park w zespole pałacowo-parkowym I	Baworowo	20	245/704/J	10.11.1981
9	Leśna	park	Baworowo	20	246/703/J	10.11.1981
10	Leśna	dom mieszkalny	Kochanowski ego	1	247/1161/J	18.05.1994
11	Leśna	dom mieszkalny	Kochanowski ego	2	248/1162/J	27.05.1994
12	Leśna	dom mieszkalny	Kochanowski ego	6	249/1264/J	23.05.1996
13	Leśna	dom mieszkalny	Kochanowski ego	16	250/1494	25.01.1966
14	Leśna	dom mieszkalny	Kochanowski ego	18	251/1204/J	05.06.1995
15	Leśna	dom mieszkalny	Lubańska	1	252/1315/J	23.10.1997
16	Leśna	dom mieszkalny	Lubańska	2	253/1271/J	21.08.1996

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Nr	Numer i data wpisu do Rejestru Zabytków	Data wpisu
17	Leśna	dom mieszkalny	Rynek	1	320/1245/ J	29.11.1995
18	Leśna	dom mieszkalny	Rynek	4	321/1160/ J	17.05.1994
19	Leśna	dom mieszkalny	Rynek	8	322/1242/ J	08.12.1995
20	Leśna	dom mieszkalny	Rynek	9	323/1167/ J	10.06.1994
20	Leśna	dom mieszkalny	Rynek	13	254/1166/ J	08.06.1994
21	Leśna	dom mieszkalny	Rynek	13	254/1166/ J	08.06.1994
22	Leśna	dom mieszkalny	Rynek	14	255/1157/ J	06.04.1994
23	Leśna	dom mieszkalny	Rynek	15/1 6	256/1213/ J	27.06.1995
24	Leśna	dom mieszkalny	Sienkiewicza	1	257/1200/ J	22.05.1995
25	Leśna	dom mieszkalny	Sienkiewicza	2	258/1244/ J	28.11.1995
26	Leśna	dom mieszkalny	Sienkiewicza	6	324/1199/ J	17.05.1995
27	Leśna	dom mieszkalny	Sienkiewicza	8	325/1222/ J	21.07.1995
28	Leśna	dom mieszkalny	Sienkiewicza	14	326/1152/ J	14.12.1993
29	Leśna	dom mieszkalny	Sienkiewicza	16	327/1221/ J	02.08.1995
30	Leśna	dom mieszkalny	Sienkiewicza	17	328/1250/ J	29.12.1995
31	Leśna	dom mieszkalny	Szkolna	1	329/1272/ J	22.08.1996

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Nr	Numer i data wpisu do Rejestru Zabytków	Data wpisu
32	Leśna	dom mieszkalny	Szkolna	3	330/1262/J	20.05.1996
33	Leśna	dom mieszkalny	Żeromskiego	1	331/1220/J	31.07.1995
34	Leśna	dom mieszkalny	Żeromskiego	2	332/1246/J	12.12.1995
35	Leśna	dom mieszkalny	Żeromskiego	3	333/1198/J	27.04.1995
36	Leśna	dom mieszkalny, sklep mięsny z zapleczem	Żeromskiego	21	334/1325/J	23.12.1997
37	Leśna	Mauzoleum Wollerów	Działka nr. 238 AM2		A/5862	28.02.2013

Tabela 2. Zabytki nieruchome na terenie gminy Leśna wpisane do rejestru zabytków.

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Nr	Numer wpisu	Data wpisu
1.	Grabiszycy Dolne	Zespół pałacowo-parkowy		92	109/1339/J	27.07.1998
2.	Grabiszycy Dolne	pałac		92	109/1339/J	27.07.1998
3.	Grabiszycy Dolne	park		92	109/1339/J	27.07.1998
4.	Grabiszycy Dolne	dawna piekarnia, ob. dom mieszkalny		33	303/A/04	02.07.2004
5.	Grabiszycy Górne	Kościół parafialny pw. św. Antoniego		5	103/935	05.09.1961

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Nr	Numer wpisu	Data wpisu
6.	Grabiszycze Górne	Cmentarz przy kościele św. Antoniego		5	104/970/J	01.06.1989
7.	Grabiszycze Górne	Mur przykościelny		5	104/970/J	01.06.1989
8.	Grabiszycze Górne	Dwór		100 d	107/898/J	14.08.1987
9.	Grabiszycze Górne	Park dworski		110 d	108/889/J	16.02.1987
10.	Grabiszycze Średnie	Zbór Braci Czeskich, ob. kaplica pw. M.B. Różańcowej		(Mojków)	470/A/04	21.12.2004
11.	Grabiszycze Średnie	Pałac		14	105/955/J	27.12.1990
12.	Grabiszycze Średnie	Park		14	106/885/J	04.02.1987
13.	Kościelniki Górne	Pałac		20	112/897/J	14.08.1987
14.	Kościelniki Górne	Park krajobrazowy		20	113/707/J	10.11.1981
15.	Kościelniki Górne	kaplica mszalna, d. mauzoleum rodziny von Carnap			A/6124	26.02.2019
16.	Kościelniki Średnie	Kościół filialny pw. NMP			26/A/00/1-3	17.07.2000
17.	Kościelniki Średnie	cmentarz w zespole			26/A/00/1-3	17.07.2000
18.	Kościelniki Średnie	mur w zespole			26/A/00/1-3	17.07.2000
19.	Kościelniki Średnie	Kościół filialny, d. ewangelicki, pw. Podwyższenia Krzyża Św.			111/935/J	17.11.1988

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Nr	Numer wpisu	Data wpisu
20.	Kościelniki Średnie	Cmentarz przy kościele pw. Podwyższenia Krzyża Św.			111/935/J	17.11.1988
21.	Kościelniki Średnie	Cmentarz d. ewangelicki			110/1038/J	19.05.1990
22.	Kościelniki Średnie	Dwór		9	114/498/J	06.10.1977
23.	Kościelniki Średnie	Park dworski		9	115/706/J	10.11.1981
24.	Pobiedna	Kościół ewangelicki (ruina)	Nowomiejska		116/315	18.07.1956
25.	Pobiedna	Cmentarz d. ewangelicki	Nowomiejska		117/971/J	07.02.1979
26.	Pobiedna	Zespół pałacowo-folwarczny z parkiem	Dworcowa	15		
27.	Pobiedna	Pałac	Dworcowa	10	120/1495	25.01.1966
28.	Pobiedna	Park	Dworcowa	10	121/684/J	12.06.1981
29.	Pobiedna	Altana parkowa	Dworcowa	15	121/684/J	12.06.1981
30.	Pobiedna	dom mieszkalny	Rynek	9	118/1498	25.01.1966
31.	Pobiedna	Historyczny ośrodek miasta Pobiedna - układ urbanistyczny			119/513	01.12.1958
32.	Stankowice	Kościół filialny pw. MB Anielskiej			122/943	11.09.1961
33.	Sucha	Zamek Czocho			100/790	26.10.1960
34.	Sucha	Budynek mieszkalno-gospodarczy, ob. administracyjny			101/899/J	14.08.1987
35.	Sucha	Spichlerz			101/899/J	14.08.1987
36.	Sucha	Obora z częścią mieszkalną			101/899/J	14.08.1987

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Nr	Numer wpisu	Data wpisu
37.	Sucha	Oficina-wozownia			A/6189/1-5	08.01.2021
38.	Sucha	Budynek czeladny z dwoma spichlerzami			A/6189/1-5	08.01.2021
39.	Sucha	Stajnia			A/6189/1-5	08.01.2021
40.	Sucha	Wozownia ze stajnią, rzeźnią i cz. mieszkalną			A/6189/1-5	08.01.2021
41.	Sucha	mur z bramą i basztami			A/6189/1-5	08.01.2021
42.	Sucha	Park wokół zamku			102/893/J	27.02.1987
43.	Szyszkowa Górna	Pałac			123/1293/J	14.04.1997
44.	Szyszkowa Górna	Oficina przypałacowa (skrzydło wschodnie-stajnia z wozownią)			123/1293/J	14.04.1997
45.	Szyszkowa Górna	Park pałacowy			124/875/J	n12.09.1985
46.	Szyszkowa Górna	młyn wodny z wyposażeniem			125/927/J	08.02.1989
47.	Świecie	Kościół filialny pw. Najświętszego Serca P. Jezusa			128/945	13.09.1961
48.	Świecie	Cmentarz przy kościele pw. Najświętszego Serca P. Jezusa			129/943/J	07.02.1989
49.	Świecie	Zamek (ruina)			130/788	26.10.1960

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Nr	Numer wpisu	Data wpisu
50.	Świecie	Brama w murze			130/788	26.10.1960
51.	Świecie	Baszta zamkowa			130/788	26.10.1960
52.	Świecie	Park zamkowy			130/788	26.10.1960
53.	Wolimierz	Kościół filialny pw. Wniebowzięcia NMP			62/A/02	23.11.2001
54.	Wolimierz	Cmentarz d. ewangelicki			126/975/J	25.07.1989
55.	Złotniki Lubańskie	Stare Miasto - układ urbanistyczny			127/1945	17.05.1968
56.	Złotniki Lubańskie	Kościół pw. św. Józefa Oblubieńca, d. ewang.			A/6000	06.04.2016
57.	Złotniki Lubańskie	Ratusz			A/6008	20.05.2016

Stan obiektów ujętych w rejestrze zabytków jest zróżnicowany. Niektóre z wymienionych powyżej pozycji obecnie są w stanie głębokiej degradacji.

Zakres i formy ochrony oraz opieki nad zabytkami rejestrowymi przez ich właścicieli i użytkowników reguluje przede wszystkim ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz.U. z 2021 r. poz. 710 z późn. zm.) oraz akty wykonawcze do ustawy, w tym m.in. rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 27 lipca 2011 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych.

Obowiązek zgodnego z przepisami użytkowania i zarządzania obiektem zabytkowym spoczywa na jego właścicielu lub posiadaczu. Opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Niezależnie od ww. obowiązków użytkownik zabytku jest zobowiązany zawiadomić służby konserwatorskie o:

- 1) uszkodzeniu, zniszczeniu, zaginięciu lub kradzieży zabytku, niezwłocznie po powzięciu wiadomości o wystąpieniu zdarzenia;
- 2) zagrożeniu dla zabytku, niezwłocznie po powzięciu wiadomości o wystąpieniu zagrożenia;
- 3) zmianie miejsca przechowania zabytku ruchomego w terminie miesiąca od dnia nastąpienia tej zmiany;
- 4) zmianach dotyczących stanu prawnego zabytku, nie później niż w terminie miesiąca od dnia ich wystąpienia lub powzięcia o nich wiadomości.

Zgodnie z zapisami ustawy o ochronie zabytków, pozwolenia konserwatorskiego wymaga:

- prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru;
- wykonywanie robót budowlanych w otoczeniu zabytku;
- prowadzenie badań konserwatorskich zabytku wpisanego do rejestru;
- prowadzenie badań architektonicznych zabytku wpisanego do rejestru;
- prowadzenie badań archeologicznych;
- przemieszczanie zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru;
- trwałe przeniesienie zabytku ruchomego wpisanego do rejestru, z naruszeniem ustalonego tradycją wystroju wnętrza, w którym zabytek ten się znajduje;
- dokonywanie podziału zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru;
- zmiana przeznaczenia zabytku wpisanego do rejestru lub sposobu korzystania z tego zabytku;
- umieszczanie na zabytku wpisanym do rejestru urządzeń technicznych, tablic, reklam oraz napisów;
- podejmowanie innych działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku wpisanego do rejestru;

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

- poszukiwanie ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych, w tym zabytków archeologicznych, przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania.

Prace mające charakter bieżącej konserwacji, np. odświeżanie ścian we wnętrzu obiektu bez zmiany ich kolorystyki i wymiany tynków, miejscowa wymiana instalacji np. gniazd elektrycznych, kranów itp., wymiana powojennego wystroju wnętrz bez naruszania zabytkowej substancji obiektu, nie wymagają uzyskania pozwolenia konserwatorskiego, jedynie zgłoszenia właściwemu konserwatorowi.

Właściciel lub posiadacz zabytku może wystąpić do właściwego konserwatora zabytków o wydanie w formie pisemnej zaleceń konserwatorskich, pomocnych w przygotowaniu dokumentacji projektowej czy sformułowaniu zakresu planowanych prac. Zalecenia konserwatorskie mają na celu określenie sposobu korzystania z zabytku, jego zabezpieczenia i wykonania prac konserwatorskich, a także określenie zakresu dopuszczalnych zmian, które mogą być wprowadzone w tym zabytku.

5.2.4. Gminna Ewidencja Zabytków

Ewidencja zabytków, w brzmieniu ww. Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2021 r. poz. 710 ze zm.), art. 21, jest podstawą dla sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy.

Ewidencja zabytków jest uporządkowanym zbiorem opracowań, wykonywanym wg jednorodnych wzorców, stanowiącym podstawowe informacje o obiektach zabytkowych. Krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków prowadzi Generalny Konserwator Zabytków. Wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków. Natomiast gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy, objętych wojewódzką ewidencją zabytków prowadzi wójt (burmistrz, prezydent miasta) danej gminy.

Zabytki nieruchome

Za kryteria decydujące o wpisie obiektu do ewidencji przyjęto:

- czas powstania - nie później niż lata 50 XX w.;
- stopień zachowania walorów zabytkowych;
- funkcję obiektu i wpływ jego formy na ogólny charakter zabudowy miejscowości;
- wartość historyczną, artystyczną i naukową.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

W GEZ-ie znajdują się obiekty ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz obiekty posiadające wartość historyczną. GEZ w postaci kart adresowych obejmuje łącznie 943 obiekty.

Stan obiektów ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków jest zróżnicowany. Część obiektów mieszkalnych posiada wymienioną stolarkę drzwiową, okienną, pokrycie dachowe czy wykonaną nową elewację.

W celu przeprowadzenia prac remontowych, wymagających pozwolenia na budowę (przebudowa dachu, rozbudowa budynku) przy zabytku znajdującym się w Gminnej Ewidencji Zabytków należy wystąpić z wnioskiem do Starostwa Powiatowego w Lubaniu. Pozwolenie na budowę zostanie wydane po uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

W przypadku prac niewymagających pozwolenia na budowę, właściciel zabytku gminnego zgłasza prace do starostwa powiatowego, które zostają zaopiniowane przez wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Zabytki archeologiczne

Zabytki archeologiczne stanowią artefakty po zamieszkałych kulturach na terenie Dolnego Śląska. Najstarsze pochodzą z epoki kamienia i brązu. Na terenie Gminy Leśna skatalogowano 58 stanowisk archeologicznych

Tabela 3. Wykaz zabytków archeologicznych z terenu gminy Leśna.

L.p.	Nr stanowiska w miejscowości	Nr stanowiska na obszarze	Rodzaj stanowiska	Miejscowość	Chronologia i kultura	Nr obszaru AZP
1	1	94	osada	Bartoszkówka	późne średniowiecze	81-13
2	1	13	cmentarzysko	Grabiszycy	epoka brązu-halsztat	81-11
3	2	14	śląd osadnictwa	Grabiszycy	okres wpływów rzymskich	81-11
4	3	3	śląd osadnictwa	Grabiszycy	późne średniowiecze	81-11

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

L.p.	Nr stanowiska w miejscowości	Nr stanowiska na obszarze	Rodzaj stanowiska	Miejscowość	Chronologia i kultura	Nr obszaru AZP
5	4	1	śląd osadnictwa	Grabiszycy	późne średniowiecze	81-11
6	5	2	śląd osadnictwa	Grabiszycy	późne średniowiecze	81-11
7	6	3	kamień graniczny	Grabiszycy	poł. XIX w.	82-11
8	7	1	kamień graniczny	Grabiszycy	XVII w.	82-11
9	8	2	kamień graniczny	Grabiszycy	poł. XIX w.	82-11
10	9	4	śląd osadnictwa	Grabiszycy	późne średniowiecze	81-11
11	10	5	śląd osadnictwa	Grabiszycy	późne średniowiecze	81-11
12	1	10	śląd osadnictwa	Kościelniki Górne	późne średniowiecze	81-12
13	1	15	śląd osadnictwa	Kościelniki Średnie	późne średniowiecze	80-12
14	2	21	śląd osadnictwa	Kościelniki Średnie	późne średniowiecze	80-12
15	3	22	śląd osadnictwa	Kościelniki Średnie	późne średniowiecze	80-12
16	4	24	osada	Kościelniki Średnie	późne średniowiecze	80-12

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

L.p.	Nr stanowiska w miejscowości	Nr stanowiska na obszarze	Rodzaj stanowiska	Miejscowość	Chronologia i kultura	Nr obszaru AZP
17	1	1	grodzisko zamek	Leśna	późne średniowiecze	81-12
18	2	17	śląd osadnictwa	Leśna	wczesne średniowiecze	81-12
19	3	18	śląd osadnictwa	Leśna	wczesne średniowiecze	81-12
20	4	19	skarb	Leśna	okres wpływów rzymskich	81-12
21	5	20	śląd osadnictwa	Leśna	epoka kamienna	81-12
22	6	21	konstrukcje obronne	Leśna	średniowiecze	81-12
23	7	22	cmentarzysko	Leśna	nieokreślona	81-12
24	8	2	osada	Leśna	późne średniowiecze	81-12
25	9	3	śląd osadnictwa	Leśna	późne średniowiecze	81-12
26	19	4	osada	Leśna	późne średniowiecze	81-12
27	11	5	śląd osadnictwa	Leśna	późne średniowiecze	81-12
28	12	6	śląd osadnictwa	Leśna	późne średniowiecze	81-12

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

L.p.	Nr stanowiska w miejscowości	Nr stanowiska na obszarze	Rodzaj stanowiska	Miejscowość	Chronologia i kultura	Nr obszaru AZP
29	1	4	skarby	Miłoszów	okres rzymski	82-11
30	1	1	osada	Pobiedna	XIV-XV w.	83-12
31	2	2	osada	Pobiedna	XIV-XV w.	83-12
32	1	11	ślady osadnictwa	Smolnik	średniowiecze	81-11
33	2	12	konstrukcje obronne	Smolnik	średniowiecze	81-11
34	1	11	ślady osadnictwa	Stankowice	późne średniowiecze	81-12
35	2	12	osada	Stankowice	późne średniowiecze	81-12
36	3	15	szubienica	Stankowice	wczesne średniowiecze	81-12
37	4	16	Zamek Czocho	Stankowice	późne średniowiecze	81-12
38	5	26	ślady osadnictwa	Stankowice	neolit	81-12
39	1	31	ślady osadnictwa	Szyszkowa	epoka kamienia	80-12
40	2	32	ślady osadnictwa	Szyszkowa	średniowiecze	80-12
41	3	27	ślady osadnictwa	Szyszkowa	późne średniowiecze	80-12
42	4	25	osada	Szyszkowa	późne średniowiecze	80-12

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

L.p.	Nr stanowiska w miejscowości	Nr stanowiska na obszarze	Rodzaj stanowiska	Miejscowość	Chronologia i kultura	Nr obszaru AZP
43	5	23	śląd osadnictwa	Szyszkowa	późne średniowiecze	80-12
44	6	26	śląd osadnictwa	Szyszkowa	późne średniowiecze	80-12
45	1	1	zamek	Świecie	XIII-XVIII w.	82-12
46	2	5	śląd osadnictwa	Świecie	okres wpływów rzymskich	82-12
47	3	6	śląd osadnictwa	Świecie	okres wpływów rzymskich	82-12
48	4	7	nieokreślona	Świecie	średniowiecze	82-12
49	5	2	śląd osadnictwa	Świecie	późne średniowiecze	82-12
50	1	9	skarby	Wolimierz	okres wpływów rzymski	82-12
51	2	3	osada	Wolimierz	późne średniowiecze	83-12
52	1	92	śląd osadnictwa	Zacisze	późne średniowiecze	81-13
53	2	93	osada	Zacisze	późne średniowiecze	81-13
54	1	95	osada	Złoty Potok	późne średniowiecze	81-13

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

L.p.	Nr stanowiska w miejscowości	Nr stanowiska na obszarze	Rodzaj stanowiska	Miejscowość	Chronologia i kultura	Nr obszaru AZP
55	2	96	ślad osadnictwa	Złoty Potok	późne średniowiecze	81-13
56	3	97	osada	Złoty Potok	późne średniowiecze	81-13
57	4	98	osada	Złoty Potok	późne średniowiecze	81-13
58	5	99	osada	Złoty Potok	późne średniowiecze	81-13

Historyczne układy urbanistyczne i ruralistyczne wsi

Gminna ewidencja zabytków zawiera karty wraz z mapami, które określają granicę ww. układów. Na terenie gminy miejsko-wiejskiej Leśna znajdują się cztery historyczne układy urbanistyczne (łac. urbanus - miejski) objęte ochroną prawną. Odnoszą się one do założeń miejskich istniejących lub takich, które utraciły prawa miejskie (Leśna, Pobiedna, Złotniki Lubańskie). Układy ruralistycznych (łac. ruralis - wiejski) odnoszą się do założeń, w których zachowane zostały składniki naturalne i kulturowe wsi będące świadectwami jej historii i przemian. Na terenie Gminy występuje 12 historycznych układów ruralistycznych: Bartoszkówka, Grabiszycy, Kościelniki Górne, Kościelniki Średnie, Miłoszów, Pobiedna, Smolnik, Stankowice, Szyszkowa, Świecie, Wolimierz, Zacisze.

Wszelkie przedsięwzięcia mogące mieć wpływ na zewnętrzny wygląd układu powinny odbywać się zgodnie z wytycznymi konserwatorskimi. Dokumentami zawierającymi wskazania chroniące wartości zabytkowe historycznego układu urbanistycznego są miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025**5.2.5. Zabytki ruchome**

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami definiuje zabytek ruchomy, jako „rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będących dziełem człowieka lub związanych z jego działalnością i stanowiących świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową”.

Do zabytków ruchomych podlegających ochronie i opiece zalicza się dzieła sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, prezentujące minione kierunki artystyczne oraz inne obiekty niebędące w pełni dziełami sztuki (np. wytwory sztuki ludowej i rękodzieła, obiekty etnograficzne, instrumenty muzyczne, przedmioty zgromadzone w kolekcjach, numizmaty, pieczęcie, medale i ordery, militaria, pamiątki historyczne, przedmioty związane z wybitnymi osobistościami lub instytucjami). Ponadto, prócz obiektów wchodzących w skład wyposażenia budowli, także ich wystrój architektoniczny nazywany jest zabytkiem ruchomym (np. rzeźby, płaskorzeźby, malowidła ścienne, mozaiki, sztukaterie i detal architektoniczny: gzymsy, obramowania otworów okiennych i drzwiowych oraz rzeźby ogrodowe, fontanny, kapliczki i krzyże przydrożne, drogowskazy kamienne, nagrobki itp.).

Rejestr Zabytków Ruchomych prowadzony jest podobnie jak Rejestr Zabytków Nieruchomych przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Do rejestru wpisuje się zabytek ruchomy na podstawie decyzji wydanej przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na wniosek właściciela zabytku lub z obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę. Do rejestru zabytków nieruchomych nie wpisuje się obiektów znajdujących się w inwentarzu muzeum lub wchodzącego w skład narodowego zasobu bibliotecznego.

5.2.6. Strefy ochrony konserwatorskiej

Strefy ochrony konserwatorskiej zostały wyznaczone w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Leśna.

Strefę ścisłej ochrony konserwatorskiej „A” określono dla obszaru obejmującego historyczny, czytelny układ przestrzenny, wyróżniający się wartością i wysokim stopniem zachowania historycznie ukształtowanej struktury oraz wypełniony oryginalną i mało przekształconą zabudową historyczną. Strefa ochrony konserwatorskiej „A” została wyznaczona w miejscowościach: Leśna, Grabiszycie Dolne, Górne, Średnie, Kościelniki Górne i Średnie, Pobiedna, Stankowice, Szyszkowa, Świecie, Wolimierz oraz Złotniki Lubańskie.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

Strefę „B” ochrony konserwatorskiej - teren objęty pośrednią ochroną konserwatorską. Obszar obejmuje czytelne, lecz niedominujące historyczne zagospodarowanie, charakterystyczne w skali lokalnej; częściowo wypełniony oryginalną lub przekształconą zabudową historyczną z możliwymi ubytkami lub uzupełnieniami nową zabudową. Strefę „B” wyznaczono w miejscowościach: Leśna, Miłoszów, Pobiedna.

Strefa ochrony archeologicznej „W” obejmuje stanowiska archeologiczne wyeksponowane w terenie. Obiekt, dla którego wyznaczono strefę, wykluczony jest z wszelkiej działalności inwestycyjnej, która mogłaby naruszyć jego specyficzną formę. Przedsięwzięcia o charakterze rewaloryzacyjnym (odtworzenie pierwotnego kształtu), czy inne prace rekultywacyjne lub adaptacyjne podejmowane na obszarze stanowiska objętego ww. strefą powinny uzyskać akceptację służb konserwatorskich i być prowadzone pod ich ścisłym nadzorem, po wydaniu stosownego pozwolenia. Strefę „W” wyznaczono m.in. w Leśnej (grodzisko, Stare Miasto), Zamek Czocho w Stankowicach, średniowieczny zamek w Świeciu.

Strefa obserwacji archeologicznej „OW” wyznaczono dla wsi o wczesnej metryce historycznej czy intensywnego osadnictwa średniowiecznego. Strefa „OW” wyznaczono w sołectwach: Bartoszówka, Grabiszyce (Dolne, Górne, Średnie), Kościelniki (Górne, Średnie), Miłoszów, Pobiedna, Smolnik, Stankowice, Szyszkowa, Świecie, Wolimierz, Zacisze, Złotniki Lubańskie, Złoty Potok, Miasto Leśna.

5.2.7. Dziedzictwo niematerialne

Dziedzictwo niematerialne odgrywa istotną rolę w jednoczeniu i określaniu kulturowej tożsamości grup społecznych. Odzwierciedla jej oczekiwania, które są wyrażane m.in. w formie języka, literatury, muzyki, tańca, obyczajów, ubioru.

Na dużą uwagę oraz wsparcie ze strony jednostki samorządu terytorialnego zasługuje działalność lokalnych artystów. Nadają oni niepowtarzalny charakter Gminie oraz dynamizują przedsięwzięcia z zakresu popularyzacji dziedzictwa kulturowego. Przykładem takiej inicjatywy jest utworzenie Kooperatywy Izerskiej, zrzeszającej miejscowych twórców. Wizją Kooperatywy jest "Pogórze Izerskie różnorodne, gościnne oraz bogate kulturowo i gospodarczo. Mikroświat, rządzący się własnymi prawami, oparty na życzliwości, współpracy i umiejętności dzielenia się i godzenia swoich prywatnych interesów w imię lepszego jutra dla całego naszego otoczenia". Dla tych pasjonatów sztuka jest prawdziwym stylem życia. Czerpią oni inspirację z natury i piękna Pogórza Izerskiego, a powstałe dzieła dalekie są od komercji, są „zamkniętym talentem i energią płynącą z serc”. Do kooperatywy należy m.in. twórcy i artyści mieszkający na terenie Gminy Leśna:

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

- Stacja Wolimierz,
- Szklana Kuźnia w Wolimierzu, Magda Kuźniarz,
- Ceramika Artystyczna ze Świecia,
- Zespół Łużyczanki,
- Warsztat Wiesławy Dowchań z Wolimierza,
- Sitodruk na Tkaninach z Wolimierza, Konstancja Uniechowska,
- Atelier Wolimierz, Frank Knollman.

Do upowszechniania wiedzy i promocji związanej z dziedzictwem kulturowym przyczyniają się wszelkie utworzone w tym celu instytucje, inicjatywy oraz projekty. Budowanie świadomości korzystania z kultury jest dwubiegunowym procesem. Z jednej strony potrzebny jest organizator, a z drugiej strony odbiorca. Istotnym aspektem procesu jest zaangażowanie wszystkich warstw społecznych, niezależnie od statusu finansowego. W tym celu samorząd Gminy oraz pozostałe instytucje podejmują działania organizując imprezy o charakterze cyklicznym (bezpłatnym), do których należą:

- Dni Zamku Czocha,
- Ogólnopolski Festiwal Zespołów Muzycznych Klubów Abstynenckich,
- Slalom Kajakowy - Mistrzostwa Drużynowe o Puchar Polski,
- Slalom Kajakowy - Młodzieżowe Mistrzostwa Polski o Puchar PKOL,
- Zlokalizowany na rzece Kwisie tor slalomowy kajakarstwa - zawody na torze kajakarstwa górskiego na rzece Kwisie.

Instytucją pełniącą istotną rolę w zakresie upowszechniania i animacji kultury jest Ośrodek Kultury i Sportu. W Ośrodku funkcjonują zespoły amatorskiego ruchu artystycznego (wokalny, taneczne, muzyczne, ludowy, teatralny), pracownia plastyczna, sekcje sportowe (szachy, tenis stołowy), prowadzone są zajęcia z zakresu pedagogiki zabawy, spotykają się ludzie zrzeszeni w kluby, koła i związki (seniorzy, diabetycy, kombatanci, emeryci i renciści, działkowcy, Sybiracy) oraz ludzie kultury i sztuki (animatorzy, artyści, pasjonaci). W Domu Kultury organizowane są imprezy kulturalne i rozrywkowe oraz własne, amatorskie i profesjonalne. Tworzone są różne formy spędzania wolnego czasu dedykowane dzieciom, młodzieży i dorosłym, a dotyczą: projekcji filmów, szkoleń i porad, cyklicznych spotkań, itp.

Ośrodek Kultury i Sportu administruje obiektami:

- Wiejski Dom Kultury w Stankowicach,
- Wiejski Dom Kultury w Grabiszycach,
- Biblioteka w Leśnej,
- filia biblioteczna w Pobiednej,

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

- filia biblioteczna w Kościelniku Średnim,
- świetlica wiejska w Zaciszu,
- świetlica wiejska w Szyszkowej,
- scena plenerowa w Smolniku.

6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń

Dla potrzeb lepszej diagnozy stanu istniejącego w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego oraz w celu sformułowania priorytetów działań władz samorządowych opracowano analizę SWOT słabych i mocnych stron gminy Leśna, a także szans i zagrożeń.

Mocne strony

- 1) bogata i inspirująca historia Miasta i Gminy Leśna;
- 2) upowszechnione medialnie i rozpoznawalne obiekty zabytkowe na skalę krajową i międzynarodową: Zamek Czocho, sztolnie;
- 3) koncentracja obiektów zabytkowych o wyjątkowych walorach historycznych na terenie Gminy Leśna: dwory, pałace, zamki, parki, kamienice;
- 4) bogaty zasób zabytków na terenie gminy, w tym wpisanych do rejestru zabytków;
- 5) dobrze zachowane układy urbanistyczne;
- 6) zachowana architektura budownictwa szkieletowego: domy szachulcowe, przysłupowe;
- 7) lokalizacja wyjątkowych zabytków techniki na terenie Gminy: zapory na Kwisie, wiadukty, sztolnie;
- 8) gminna ewidencja zabytków obejmująca zabytki nieruchome gminy oraz stanowiska archeologiczne;
- 9) liczne miejsca pamięci (kapliczki, figury) sprzyjające rozwojowi turystyki;
- 10) rozpoznany i udokumentowany zasób cmentarzy gminnych;
- 11) obszary chronione oraz walory przyrodnicze na terenie gminy;
- 12) odbywające się imprezy kulturalne;
- 13) tradycje historyczne miasta oraz sołectw związane z przemysłem włókienniczym;
- 14) potencjał intelektualny mieszkańców Gminy Leśna m.in.: historyków, dziennikarzy zaangażowanych w odkrywanie i opisywanie historii miasta;
- 15) działalność artystyczna i rzemieślnicza regionalnych twórców;
- 16) sieć szlaków turystycznych;
- 17) rozwijająca się agroturystyka;

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

- 18) korzystne położenie geograficzne, sąsiedztwo z Czechami;
- 19) sąsiedztwo Gór Izerskich wraz z ośrodkiem turystycznym - Świeradów-Zdrój.
- 20) opracowane i aktualizowane Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego;
- 21) opracowany Lokalny Program Rewitalizacji;
- 22) wyznaczone strefa ochrony konserwatorskiej;
- 23) skuteczność władz jednostki samorządu terytorialnego w pozyskiwaniu środków zewnętrznych,
- 24) przynależność do Lokalnej Grupy Działania - Partnerstwo Izerskie.

Słabe strony:

- 1) postępująca degradacja wielu obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków;
- 2) zły stan techniczny obiektów zabytkowych, wpisanych do rejestru zabytków, znajdujących się przede wszystkim w rękach prywatnych: pałac w Kościelnikach Górnych, Kościelnikach Średnich, Pobiednej oraz będące własnością Gminy pałace w Szyszkowej Górnej i Grabiszycach Średnich;
- 3) stała degradacja niezabezpieczonych obiektów zabytkowych i historycznych: Świątynia Braci Czeskich, Ratusz w Złotnikach Lubańskich;
- 4) postępująca degradacja obiektów przemysłowych i pokolejowych: Fabryka „Dolwis” w Leśnej, Fabryka „Fatma” w Pobiednej, dworzec kolejowy w Leśnej;
- 5) nieuporządkowane tereny zielone - parki i cmentarze np. park przy Mauzoleum Wollerów, cmentarz przykościelny w Kościelnikach Średnich;
- 6) brak inwestorów dla obiektów przemysłowych;
- 7) obiekty sakralne wymagające przeprowadzenia modernizacji oraz prac remontowo-budowlanych: Kościół p.w. Chrystusa Króla w Leśnej, Kościół p.w. Jana Chrzciciela w Leśnej, Kościół parafialny p.w. św. Antoniego Padewskiego w Grabiszycach Górnych, Kościół filialny p.w. NMP w Kościelnikach Średnich, Kościół filialny p.w. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Świeciu, Kościół ewangelicki w Pobiednej, Kościół p.w. Świętego Józefa w Złotnikach Lubańskich;
- 8) brak realizacji postulatów ujętych w poprzedniej edycji Programu Opieki Nad Zabytkami (na lata 2018-2021);
- 9) nieprawidłowe modernizacje obiektów zabytkowych (prowadzone często bez wymaganych zezwoleń) powodujące czasem bezpowrotną utratę wartości historycznych i kulturowych;
- 10) brak możliwości kontroli i nadzorowania działań remontowo-budowlanych przeprowadzanych przez prywatnych właścicieli przy obiektach wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków oraz zlokalizowanych w historycznym układzie

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

ruralistycznym, odbywających się niezgodnie z zaleceniami lub z pominięciem Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków;

- 11) część zabytkowych zespołów przekształcona, z elementami nowej zabudowy, nie liczącej się z lokalną tradycją, architekturą i historycznymi uwarunkowaniami;
- 12) niewielkie zrozumienie społeczne dla problematyki ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego;
- 13) niskie środki w budżecie gminy na wsparcie działań z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego;
- 14) niewielka popularyzacja wiedzy z zakresu ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego,
- 15) brak monitoringu przy obiektach zabytkowych, szczególnie sakralnych.

Szanse:

- 1) dotacje gminne na zabiegi rewitalizacyjne;
- 2) podjęcie starań na rzecz odzyskania świetności zdegradowanych obiektów zabytkowych wysokiej klasy;
- 3) pozyskanie inwestorów zewnętrznych dla obiektów przemysłowych w celu przywrócenia im przemysłowej funkcji lub innej zgodnej z wymogami Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków;
- 4) właściwa adaptacja obiektów zabytkowych, historycznych na cele związane z propagowaniem dziedzictwa kulturowego regionu;
- 5) organizacja paneli dyskusyjnych dla prywatnych właścicieli obiektów zabytkowych, związanych z upowszechnieniem wiedzy na temat możliwości pozyskiwania funduszy unijnych na przeprowadzenie prac remontowo-budowlanych;
- 6) zwiększenie środków budżetowych gminy na działania związane z ochroną zabytków;
- 7) pozyskiwanie wsparcia finansowego z wielu źródeł (w tym unijnych) na prace konserwatorskie zabytków;
- 8) dalszy rozwój agroturystyki;
- 9) szersza promocja walorów kulturowych i przyrodniczych gminy, przyciągająca turystów;
- 10) możliwość wykorzystania dzieł miejscowych twórców, rzemieślników, artystów w promocji miasta;
- 11) wzrastająca świadomość mieszkańców w zakresie poprawy estetyki miejscowości;
- 12) wzrost poszanowania dla obiektów posiadających walory historyczne;

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

- 13) aktualizacja dokumentów strategicznych, które przyczynią się do poprawy warunków życia ludności i stanu dziedzictwa kulturowego;
- 14) współpraca międzyregionalna oraz międzynarodowa (np. w zakresie dobrych praktyk);
- 15) korzystanie ze wsparcia struktur takich jak np. Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich;
- 16) zachowanie tożsamości regionalnej mieszkańców od edukacji szkolnej poprzez festyny, lokalne święta, konkursy itd.;
- 17) komplementarność Programu Gminnego z Programem Opieki nad Zabytkami dla Województwa Dolnośląskiego.

Zagrożenia

- 1) brak przeprowadzanych remontów obiektów zabytkowych przez prywatnych właścicieli, prowadzący do całkowitej degradacji obiektu, a następnie do ruiny;
- 2) negatywne nastawienie części prywatnych właścicieli i użytkowników do ochrony zabytków postrzeganej nie jako szansa zachowania wspólnego dziedzictwa, ale jako źródło konfliktów rodzących represje oraz ograniczenia;
- 3) niewłaściwe stosowanie nowych elementów budowlanych i technologii przy odnawianiu i remontach obiektów zabytkowych;
- 4) niezbyt skuteczna egzekucja prawna w zakresie samowoli budowlanych oraz dewastacji zabytków i środowiska;
- 5) akty wandalizmu: kradzieże, podpalenia, celowe działania dewastacyjne;
- 6) rosnąca komercjalizacja w sferze wykorzystania i adaptacji zabytków;
- 7) zanik tradycji i tożsamości regionalnych;
- 8) niestabilność finansów publicznych i przepisów z nimi związanych.

7. Założenia programowe**7.1. Cele szczegółowe i działania Programu Opieki Nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Leśna na lata 2022-2025**

Założenia programowe przedmiotowego opracowania zakładają kontynuację kierunków działań uwzględnionych w Programie Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Leśna na lata 2018-2021.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025**Priorytet I:****ZACHOWANIE I REWITALIZACJA ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY LEŚNA GENERUJĄCA LEPSZĄ JAKOŚĆ ŻYCIA JEJ MIESZKAŃCÓW**

Kierunki działań:

- 1.1. Prowadzenie prac remontowo-budowlanych zapobiegających degradacji tkanki zabytkowej.
- 1.2. Współpraca z właścicielami obiektów zabytkowych w zakresie związanym z ochroną i trwałym zachowaniem dziedzictwa kulturowego.
- 1.3. Wdrażanie działań i narzędzi związanych z prawną ochroną dziedzictwa kulturowego.
- 1.4. Zachowanie istniejących historycznych układów urbanistycznych i ruralistycznych.

Priorytet II:**WYPROMOWANIE DZIEDZICTWA KULTUROWEGO ORAZ WALORÓW PRZYRODNICZO-KRAJOBRAZOWYCH GMINY LEŚNA JAKO PRODUKTU TURYSTYCZNEGO**

Kierunki działań:

- 2.1. Promocja zasobów dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego.
- 2.2. Rozwój infrastruktury turystycznej.
- 2.3. Działania zwiększające estetykę przestrzeni miejskiej oraz sołectw.

Priorytet III:**PROWADZENIE BADAŃ ORAZ EDUKACJA W ZAKRESIE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO**

- 3.1. Edukacja i popularyzacja wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym.
- 3.2. Budowanie świadomości lokalnej społeczności związanej z koniecznością ochrony dziedzictwa kulturowego.
- 3.3. Badania oraz specjalistyczne opracowania zasobów dziedzictwa kulturowo-przyrodniczego.

Priorytet I:**ZACHOWANIE I REWITALIZACJA ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY LEŚNA
GENERUJĄCA LEPSZĄ JAKOŚĆ ŻYCIA JEJ MIESZKAŃCÓW**

- 1.1. Prowadzenie prac remontowo-budowlanych zapobiegających degradacji tkanki zabytkowej

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

- Realizacja zadań wynikająca z Lokalnego Programu Rewitalizacji związanego z przeprowadzaniem prac remontowo-budowlanych dotycząca zasobów mieszkaniowych. Lista A i B. Należy zwrócić szczególną uwagę, aby prace remontowo-budowlane przy obiektach wpisanych do wojewódzkiej ewidencji zabytków, gminnej ewidencji zabytków oraz obiektach znajdujące się w ścisłej strefie ochrony konserwatorskiej przebiegały zgodnie z wytycznymi Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.
- Rewitalizacja dworca kolejowego w Leśnej i adaptacja na cele związane z propagowaniem dziedzictwa kulturowego.
- Rewitalizacja Mauzoleum Wollerów.
- Kontynuacja prac konserwujących i zabezpieczających prowadzonych w obiektach należących do Fabryki „Dolwis” w Leśnej.
- Kontynuacja działań zmierzająca do pozyskania inwestora z zewnątrz, związana z przywróceniem pierwotnej funkcji produkcyjnej Fabryki „Dolwis” lub jej odpowiedniej adaptacji do pełnienia nowych funkcji.
- Rewitalizacja budynku przemysłowego należącego do Fabryki „Dolwis” w Leśnej (nr dz. 793/29). Adaptacja obiektu na funkcje publiczne związane m.in. z utworzeniem sal rekreacyjno-sportowych, siłowni, pracowni artystycznej, biblioteki lub innych.
- Zabezpieczenie elementów nośnych pozyskanych z Fabryki „Dolwis” w Miłoszowie w przypadku jej ewentualnej rozbiórki.
- Zakończenie rewitalizacji parku zlokalizowanego przy Mauzoleum Wollerów, oczyszczenie stawu.
- Rewitalizacja parku zlokalizowanego przy pałacu w Grabiszycach Średnich. Utworzenie placu zabaw oraz siłowni zewnętrznej.
- Uporządkowanie cmentarza ewangelickiego w Kościelnikach Średnich przy kościele p.w. NMP.
- Kontynuacja prac remontowych pałacu w Szyszkowej Górnej - remont elewacji, założenie izolacji pionowej i poziomej.
- Rozważenie możliwości przeprowadzenia prac związanych z zabezpieczeniem i odwodnieniem Sztolni.
- Podejmowanie działań związanych z uzyskaniem środków zewnętrznych na rewaloryzację zabytków będących własnością Gminy.
- Przeprowadzenie prac remontowo-budowlanych, modernizacyjnych lub zabezpieczających przy obiektach sakralnych - zasoby kościelne.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

- Przeprowadzenie prac remontowo-budowlanych w obiektach architektury rezydencjonalnej - dwory, pałace - własność prywatna.
 - Pałac w Grabiszycach Dolnych
 - Dwór w Grabiszycach Górnych
 - Pałac w Kościelnikach Górnych
 - Pałac w Kościelnikach Średnich
 - Pałac w Pobiednej
- Kontynuacja prac remontowo-budowlanych w obiektach zamkowych - własność prywatna.
 - Zamek w Świeciu,
 - Zamek Czocha.

Priorytet I:**ZACHOWANIE I REWITALIZACJA ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY LEŚNA
GENERUJĄCA LEPSZĄ JAKOŚĆ ŻYCIA JEJ MIESZKAŃCÓW****1.2. Współpraca z właścicielami obiektów zabytkowych w zakresie związanym z ochroną i trwałym zachowaniem dziedzictwa kulturowego**

- Współorganizacja lub uczestnictwo w szkoleniach (użytkowników i właścicieli budynków zabytkowych) dotyczących procedur prawnych związanych z pozyskiwaniem dofinansowania na prace rewitalizacyjne, konserwatorskie przy zabytkach oraz sposobów aplikowania o fundusze.
- Zachęcenie prywatnych właścicieli obiektów zabytkowych poprzez organizację konkursów związanych z zagospodarowaniem bądź rewaloryzacją cennych kulturowo obszarów w obrębie gminy.
- Zachęcenie właścicieli zabytków do wzięcia udziału w konkursie „Zabytek Zadbane” poprzez ogłoszenie i umieszczenie wyników na stronie internetowej urzędu.

Priorytet I:**ZACHOWANIE I REWITALIZACJA ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY LEŚNA
GENERUJĄCA LEPSZĄ JAKOŚĆ ŻYCIA JEJ MIESZKAŃCÓW****1.3. Wdrażanie działań i narzędzi związanych z prawną ochroną dziedzictwa kulturowego**

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

- Coroczna kontrola stanu technicznego zabytków, których właścicielem jest Gmina i sporządzenie oceny stanu ich zachowania.
- Określenie zasad i konsekwentne ich wdrażanie w zakresie umieszczania szyldów i reklam na obiektach zabytkowych.
- Ewentualna weryfikacja miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w zakresie aktualizacji zagadnień związanych z ochroną zabytków oraz obszarów wskazanych do ochrony w studium uwarunkowań i zagospodarowania przestrzennego gminy.
- Opracowanie planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych.
- Oznaczenie obiektów zabytkowych międzynarodowym znakiem ochrony dóbr kultury przyjętym
w ramach Konwencji Haskiej.
- Egzekwowanie zapisów dotyczących działalności inwestycyjnej na obszarach objętych ochroną określonych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego (głównie w zakresie wysokości zabudowy, jej charakteru i funkcji).
- Ochrona stanowisk archeologicznych, historycznych układów urbanistycznych oraz ruralistycznych poprzez uwzględnianie opinii oraz decyzji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w sprawie ewentualnych inwestycji.

Priorytet I:**ZACHOWANIE I REWITALIZACJA ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY LEŚNA
GENERUJĄCA LEPSZĄ JAKOŚĆ ŻYCIA JEJ MIESZKAŃCÓW****1.4. Zachowanie istniejących historycznych układów urbanistycznych i ruralistycznych**

- Zachowanie ładu przestrzennego miasta oraz jednostek strukturalnych poprzez zapobieganie rozpraszaniu osadnictwa.
- Wypełnianie zabudową wolnych działek budowlanych w zgodzie z historyczną kompozycją danego układu i gabarytami oraz formą architektoniczną tworzącej go zabudowy.
- Ochrona historycznie ukształtowanego układu dróg, historycznych podziałów własnościowych
i funkcjonalnych oraz relacji przestrzennych pomiędzy zespołami zabytkowej zabudowy.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

- Wyznaczanie w planach miejscowych nowych terenów pod zabudowę na zasadzie kontynuacji historycznych siedlisk.
- Ochrona panoram oraz przedpoli widokowych osiedli o wartościach kulturowych.

Priorytet II:**WYPROMOWANIE DZIEDZICTWA KULTUROWEGO ORAZ WALORÓW PRZYRODNICZO-KRAJOBRAZOWYCH GMINY LEŚNA JAKO PRODUKTU TURYSTYCZNEGO****2.1.Promocja zasobów dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego**

- Kontynuacja organizowania imprez cyklicznych.
- Umieszczanie informacji o wydarzeniach kulturalnych na stronie internetowej urzędu.
- Adaptacja dworca kolejowego w Leśnej na cele kulturalne, zgodnie z opracowanym projektem rewitalizacji.
- Rozważenie zorganizowania wystawy dotyczącej historii Fabryki „Dolwis” w Leśnej w powiązaniu z historią miłoszowskiego oddziału (szczególnie upamiętnienie istnienia filii obozu koncentracyjnego Gross-Rosen) na terenie jednego z obiektów Fabryki „Dolwis”.
- Wydawanie folderów, broszur promujących dziedzictwo kulturowe, w tym zabytki techniki.
- Wspieranie miejscowych artystów, rzemieślników poprzez promocję ich dzieł na stronie internetowej urzędu, w folderach, broszurach, kalendarzu.
- Promowanie Wolimierza jako sołectwa wiodącego w zakresie kulturotwórczym i artystycznym.
- Rozważenie zorganizowania warsztatów artystycznych, rzemieślniczych, muzycznych angażujących lokalnych artystów.
- Współpraca z partnerem czeskim i niemieckim w zakresie organizacji projektów promujących dziedzictwo kulturowe regionu.

Priorytet II:**WYPROMOWANIE DZIEDZICTWA KULTUROWEGO ORAZ WALORÓW PRZYRODNICZO-KRAJOBRAZOWYCH GMINY LEŚNA JAKO PRODUKTU TURYSTYCZNEGO****2.2.Rozwój infrastruktury turystycznej**

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

- Wspieranie mieszkańców w zakresie tworzenia bazy agroturystycznej oraz gastronomicznej.
- Opracowanie nowych szlaków turystycznych (np. pieszych, rowerowych, konnych, samochodowych) wykorzystujących walory dziedzictwa kulturowego.
- Odświeżenie znaków informacyjnych przy szlakach turystycznych.
- Wyeksponowanie obiektów zabytkowych poprzez wyposażenie ich w tablice informacyjne z kodami QR.

Priorytet II:**WYPROMOWANIE DZIEDZICTWA KULTUROWEGO ORAZ WALORÓW PRZYRODNICZO-KRAJOBRAZOWYCH GMINY LEŚNA JAKO PRODUKTU TURYSTYCZNEGO****2.3. Działania zwiększające estetykę przestrzeni miejskiej oraz sołectw**

- Kontynuacja umieszczania kompozycji kwiatowych w mieście.
- Prace konserwacyjne dotyczące małej architektury np.: odnawianie ławek, lamp, etc.
- Kontynuacja prac porządkujących skwery, zielone bulwary, cmentarze, miejsca pamięci, etc.
- Konsekwentne zwracanie uwagi w pisemnej formie lokalnym przedsiębiorcom na sposób oraz formę umieszczania reklam zakłócających historyczną estetykę miasta Leśna, szczególnie w ścisłej strefie konserwatorskiej.
- Zachęcanie mieszkańców wsi do uporządkowania terenu wokół swoich domostw np. w formie konkursu.

Priorytet III:**PROWADZENIE BADAŃ ORAZ EDUKACJA W ZAKRESIE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO****3.1. Edukacja i popularyzacja wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym**

- Inicjowanie oraz udział w Europejskich Dniach Dziedzictwa.
- Wprowadzenie problematyki związanej z ochroną zasobów dziedzictwa kulturowego oraz krajobrazowego do szkół.
- Przyznanie nagrody za prace licencjackie, magisterskie, doktoranckie ujmujące tradycję, historię, przyrodę oraz zabytki Gminy Leśna.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

- Monitoring i aktualizacja strony internetowej urzędu w odniesieniu do zagadnień związanych z historią miasta, gminy oraz regionu, walorami przyrodniczo-kulturowymi.

Priorytet III:**PROWADZENIE BADAŃ ORAZ EDUKACJA W ZAKRESIE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO****3.2. Budowanie świadomości lokalnej społeczności związanej z koniecznością ochrony dziedzictwa kulturowego**

- Organizowanie spotkań z mieszkańcami obiektów zabytkowych w celu budowania świadomości i odpowiedzialności za zrewitalizowane obiekty oraz otaczającą ją zabytkową zielenią.
- Informowanie mieszkańców Gminy Leśna o aktach wandalizmu dotyczących obiektów zabytkowych na stronie internetowej urzędu.

Priorytet III:**PROWADZENIE BADAŃ ORAZ EDUKACJA W ZAKRESIE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO****3.3. Badania oraz specjalistyczne opracowania zasobów dziedzictwa kulturowo-przyrodniczego**

- Rozważenie opracowanie dokumentacji Fabryki „Dolwis” w Leśnej w formie spaceru wirtualnego, zdjęć panoramicznych wskazujących na rozwiązania architektoniczne użyteczne w procesie ewentualnej adaptacji lub przywrócenia jej pierwotnej funkcji.
- Przygotowanie procedur oraz dokumentacji związanych z przeprowadzaniem prac badawczo-eksploracyjnych sztolni w Leśnej i w Miłoszowie, we współpracy z Nadleśnictwem.
- Rozważenie opracowania katalogu budownictwa obejmującego architekturę rezydencjonalną - dwory, pałace, mieszkalną - domy o konstrukcji szkieletowej.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025**7. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami**

Zadania określone w *Programie Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Leśna na lata 2022 - 2025* będą wykonywane za pomocą następujących instrumentów:

- 1) prawnych - wynikających z przepisów ustawowych, obejmujących między innymi uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, stref ochrony konserwatorskiej, budowę parków kulturowych, wnioskowanie o wpis do wojewódzkiego rejestru lub włączenie do wojewódzkiej ewidencji zabytków obiektów będących własnością gminy, wykonywanie decyzji administracyjnych wojewódzkiego konserwatora zabytków;
- 2) finansowych - obejmujących między innymi finansowanie prac konserwatorskich, remontowych i archeologicznych przy obiektach zabytkowych będących własnością gminy lub znajdujących się w trwałym zarządzie jej jednostek lub zakładów budżetowych, korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje, subwencje, dofinansowania, nagrody, zachęty finansowe dla właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych, w zależności od możliwości finansowych gminy;
- 3) koordynacji - obejmujących między innymi realizację zapisów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w dokumentach strategicznych województwa i gminy, współpraca z ośrodkami naukowymi i akademickimi, współpraca z organizacjami wyznaniowymi w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami;
- 4) społecznych - obejmujących między innymi działania edukacyjne promocyjne, współdziałanie z organizacjami społecznymi, działania prowadzące do tworzenia miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami;
- 5) kontrolnych - obejmujących między innymi aktualizację gminnej ewidencji zabytków, monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego.

8. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Leśna na lata 2022 - 2025 po zaopiniowaniu przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, zostanie przedstawiony Radzie Miejskiej, w celu przyjęcia go Uchwałą. Program został opracowany na okres czterech lat i stanowi dokument uzupełniający w stosunku do

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

innych dokumentów planistycznych i aktów prawa miejscowego. Co dwa lata Burmistrz będzie sporządzał sprawozdania z realizacji zadań programu i przedstawiał je Radzie Miejskiej.

Tabela 4. Wskaźniki monitoringu realizacji założeń w ramach Programu Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Leśna na lata 2022 - 2025.

Miernik	Ilość w skali 4 lat
PRORYTET I ZACHOWANIE I REWITALIZACJA ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY LEŚNA GENERUJĄCA LEPSZĄ JAKOŚĆ ŻYCIA JEJ MIESZKAŃCÓW	
1.1.Prowadzenie prac remontowo-budowlanych zapobiegających degradacji tkanki zabytkowej.	
Liczba obiektów zabytkowych, w których zostały przeprowadzone prace remontowo-budowlane	7
Liczba prac rewitalizacyjnych na terenach zielonych, parki, ogrody, skwery	4
Ilość uporządkowanych cmentarzy, miejsc pamięci	2
Ilość zabezpieczonych obiektów zabytkowych zagrożonych degradacją	3
1.2.Współpraca z właścicielami obiektów zabytkowych w zakresie związanym z ochroną i trwałym zachowaniem dziedzictwa kulturowego	
Liczba zorganizowanych lub współorganizowanych szkoleń dla właścicieli zabytków w zakresie ochrony jak i pozyskania funduszy	4
Ilość konkursów zorganizowanych przez samorząd skierowanych dla właścicieli obiektów zabytkowych promujących efekty właściwie przeprowadzonych prac konserwatorskich	4
Liczba przyjętych wniosków dot. dotacji na przeprowadzenie prac remontowo- budowlanych przy obiektach zabytkowych wpisanych do wojewódzkiego rejestru zabytków złożonych przez prywatnych właścicieli,	4

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

Miernik	Ilość w skali 4 lat
wspólnoty mieszkaniowe, parafie. (pomoc pod względem merytorycznym)	
1.4.Wdrażanie działań i narzędzi związanych z prawną ochroną dziedzictwa kulturowego	
Liczba przeprowadzonych kontroli technicznego stanu zachowania obiektów zabytkowych będących własnością Gminy	4
Monitoring GEZ-u, ewentualne wprowadzenie nowych elementów	Ilość zależna od wyników monitoringu
Ilość opracowań uwzględniająca ochronę dziedzictwa kulturowego w tym m.in. weryfikacja miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego	4
Liczba tablic umieszczonych przy pomnikach przyrody lub odświeżenie oznaczeń	4
PRIORYTET II WYPROMOWANIE DZIEDZICTWA KULTUROWEGO ORAZ WALORÓW PRZYRODNICZO-KRAJOBRAZOWYCH GMINY LEŚNA JAKO PRODUKTU TURYSTYCZNEGO	
2.1.Promocja zasobów dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego	
Liczba zorganizowanych cyklicznych imprez	16
Ilość projektów związanych z promocją dziedzictwa kulturowego zorganizowanych z czeskim partnerem	2
Liczba zorganizowanych konkursów, wystaw	4
Ilość obiektów zaadaptowanych do pełnienia funkcji kulturotwórczych	2

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

Miernik	Ilość w skali 4 lat
Liczba broszur, folderów, przewodników promujących dziedzictwo kulturowo-przyrodnicze regionu	6
2.2.Rozwój infrastruktury turystycznej	
Liczba utworzonych szlaków turystycznych	1
Ilość uporządkowanych i odświeżonych (znaki) szlaków turystycznych	1
Liczba tablic informujących o siedliskach przyrodniczych i atrakcjach turystycznych	2
Działania porządkujące estetykę miasta przeprowadzane kompleksowo w tym m.in.: (odświeżenie małej architektury, nowe kompozycje kwiatowe, etc.)	4
Porządkowanie skwerów i bulwarów miejskich i wiejskich	4
PRIORYTET III PROWADZENIE BADAŃ ORAZ EDUKACJA W ZAKRESIE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO	
3.1.Edukacja i popularyzacja wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym	
Ilość szkoleń organizowanych dla pracowników Urzędu Miejskiego we współpracy z Narodowym Instytutem Dziedzictwa oraz z partnerami z regionu	2
Liczba pracowników Urzędu Miejskiego biorących udział w szkoleniach, konferencjach z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego	2
Proces uaktualniania strony internetowej urzędu o informacje dotyczące wydarzeń kulturalnych, historii, wyników konkursów	8
3.2.Budowanie świadomości lokalnej społeczności związanej z koniecznością ochrony dziedzictwa kulturowego	

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

Miernik	Ilość w skali 4 lat
Ilość zorganizowanych spotkań z mieszkańcami zrewitalizowanych obiektów będących własnością Gminy Leśna	2
3.3.Badania oraz specjalistyczne opracowania zasobów dziedzictwa kulturowo-przyrodniczego	
Liczba opracowań specjalistycznych dokumentujących dziedzictwo przyrodniczo-kulturowe Gminy Leśna	1

10. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami

Obowiązującym wyznacznikiem sposobu finansowania opieki nad zabytkami są zasady, które zawiera Rozdział 7. ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2021 poz. 710 z późn. zm.). Nakładają one obowiązek finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku na osobę fizyczną, lub inną jednostkę organizacyjną w tym także na jednostki z sektora finansów publicznych, posiadające tytuł prawny do zabytku.

Dotacje udzielane przez ministra i wojewódzkich konserwatorów zabytków mogą być przeznaczane na szereg działań przy zabytkowych obiektach wpisanych do rejestru zabytków, niezbędnych dla zachowania i poprawy stanu technicznego oraz substancji zabytkowej obiektu. Do katalogu prac i działań należą: techniczne i konserwatorskie ekspertyzy, konserwatorskie lub architektoniczne badania i dokumentacje, opracowania programów prac konserwatorskich, projekty budowlane, zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku, stabilizacja konstrukcyjna części składowych zabytku lub ich częściowe odtworzenie, odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności; uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej, zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej [23].

Dodatkowo dotacje na działania przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub gminnej ewidencji zabytków mogą być udzielane przez organy stanowiące jednostki samorządu terytorialnego (gminy, powiaty województwa) na zasadach określonych w podjętej przez dany organ uchwale.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

Zgodnie z nowelizacją ustawy z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o zabytków i opiece nad zabytkami, utworzony został Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków - państwowy fundusz celowy. Głównymi wpływami Narodowego Funduszu Ochrony Zabytków są administracyjne kary pieniężne nakładane w wypadkach, które dotychczas stanowiły wykroczenia. Są to środki z administracyjnych kar, które nakładane mogą być w ściśle określonych przypadkach. Karom pieniężnym podlegać mogą osoby, które bez uzyskania pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków (lub niezgodnie z zakresem określonym w pozwoleniu wojewódzkiego konserwatora zabytków) wykonują np.: prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru, roboty budowlane w otoczeniu zabytku; prowadzą badania konserwatorskie archeologiczne lub architektoniczne przy zabytku wpisanym do rejestru. Kary pieniężne, nakładane są przez organy ochrony zabytków.

Wpływami do Funduszu mogą też być zasądzenia przez sąd w sprawach przestępstw zniszczenia lub uszkodzenia zabytku. Środki, zgromadzone na koncie Narodowego Funduszu Ochrony Zabytków w pierwszej kolejności przeznaczone są na ratowanie zabytków zagrożonych lub zniszczonych.

Najważniejsze potencjalne źródła dofinansowania działań i zadań z zakresu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami dla Gminy Leśna w latach 2022-2025 przedstawiono w poniższej tabeli. Zaznaczyć należy, iż są to wybrane źródła możliwości pozyskania dofinansowania.

Tabela 5. Wybór możliwości pozyskania dofinansowania działań ujętych w Programie Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Leśna na lata 2022 - 2025.

Źródło dofinansowania	Cele i przedmiot dofinansowania
Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego	- Ochrona zabytków Strategicznym celem programu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne. Kluczowe dla realizacji celów programu są zadania prowadzące do zabezpieczenia, zachowania i utrwalenia substancji zabytku. W ramach programu dofinansowania nie mogą zaś uzyskać projekty zakładające adaptację, przebudowę obiektów zabytkowych lub ich znaczącą

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

	rekonstrukcję. Duży nacisk kładziony jest na dofinansowanie prac przy obiektach najbardziej zagrożonych oraz zabytkach najcenniejszych - wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego Ludzkości UNESCO, uznanych za Pomniki Historii oraz tych, posiadających wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową. Istotnym celem programu jest również zwrócenie uwagi na obiekty, mające szczególne znaczenie dla dziedzictwa kulturowego - zarówno w kontekście ogólnoswiatowym, jak lokalnym, gdzie pełnią ważną rolę nośnika historii i tradycji. Istotnym celem programu jest poprawa stanu instytucji kultury mieszczących się w zabytkowych siedzibach, których remonty ze względu na intensywność użytkowania są szczególnie potrzebne. O dofinansowanie w ramach programu mogą ubiegać się podmioty prawa polskiego, osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego lub inne jednostki organizacyjne, będące właścicielem lub posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadające taki zabytek w trwałym zarządzie. - Ochrona zabytków archeologicznych Strategicznym celem programu jest ochrona dziedzictwa archeologicznego poprzez wspieranie kluczowych dla tego obszaru zadań, obejmujących niedestrukcyjne rozpoznanie i dokumentację zasobów dziedzictwa archeologicznego oraz opracowanie i publikację wyników przeprowadzonych badań archeologicznych. Zadaniem programu jest wspieranie i promocja badań prowadzonych metodami niedestrukcyjnymi, wykorzystującymi techniki tradycyjne oraz nowoczesne osiągnięcia techniczne, a także opracowanie i publikacja ich wyników. W obu grupach zadań na wsparcie mogą liczyć przede wszystkim projekty, które zakładają prowadzenie badań na obszarach (lub w dziedzinach) niewystarczająco rozpoznanych lub upowszechnionych, promujących nowe kierunki badawcze, a także

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

	opracowanie i publikację wyników badań archeologicznych, zwłaszcza zakończonych przed 2010 r. O dofinansowanie w ramach priorytetu ubiegać się mogą następujące podmioty prawa polskiego: samorządowe instytucje kultury, państwowe instytucje kultury, organizacje pozarządowe, publiczne uczelnie akademickie, niepubliczne uczelnie akademickie, podmioty prowadzące działalność gospodarczą. - Kultura Ludowa i tradycyjna Strategicznym celem programu jest wspieranie zjawisk związanych z kulturami tradycyjnymi funkcjonującymi na poziomie lokalnym, regionalnym i ogólnopolskim (oraz narodowym), które występują zarówno na obszarach wiejskich, jak i miejskich. Dofinansowane będą przedsięwzięcia związane ze spuścizną kultur tradycyjnych, transformacjami (przekształceniami i przemianami) poszczególnych ich elementów oraz współczesnymi kontekstami ich występowania, w tym odnoszących się także do kultur mniejszości narodowych i etnicznych oraz tradycji środowiskowych. Szczególny nacisk w programie zostaje położony na projekty kompleksowe, integrujące zarówno nadawców - twórców depozytariuszy i nosicieli treści kultury wywodzących się ze społeczności lokalnych i regionalnych oraz profesjonalistów i znawców w swoich dziedzinach, jak i odbiorców (indywidualnych i zbiorowych). Istotne jest rejestrowanie, dokumentowanie i archiwizowanie materialnych i niematerialnych przejawów kultur tradycyjnych; tworzenie odpowiednich metod i narzędzi służących ich ochronie i upowszechnianiu; wypracowywanie i dzielenie się dobrymi praktykami oraz nawiązywanie interdyscyplinarnych i międzyśrodowiskowych kontaktów; wykorzystywanie wszelkich form i sposobów promocji podejmowanych działań, w tym tworzenie ogólnodostępnych repozytoriów związanych z zasobami

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

	kultur tradycyjnych i ich transformacjami. O dofinansowanie w ramach programu ubiegać mogą się następujące podmioty prawa polskiego: samorządowe instytucje kultury (z wyjątkiem instytucji współprowadzonych przez ministra i jednostki samorządu terytorialnego); organizacje pozarządowe; podmioty prowadzące działalność gospodarczą: kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne. - Wspieranie działań muzealnych Celem programu jest wspieranie działalności w zakresie opieki konserwatorskiej nad muzealiami, archiwaliami i księgozbiorami, a także - prezentacji zbiorów w postaci atrakcyjnych poznawczo projektów wystawienniczych i wydawniczych. O dofinansowanie w ramach programu ubiegać mogą się następujące podmioty prawa polskiego: samorządowe instytucje kultury - z wyjątkiem instytucji współprowadzonych przez ministra i jednostki samorządu terytorialnego; organizacje pozarządowe; kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne. - Miejsca pamięci i trwałe upamiętnienia w kraju Strategicznym celem programu jest wspieranie samorządów w zapewnianiu stabilnej opieki nad najważniejszymi miejscami pamięci na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, stanowiącymi materialne świadectwo wydarzeń kluczowych dla narodowej tożsamości. Program ma za zadanie stworzenie możliwości sprzyjających otoczeniu tych miejsc stałą i stabilną opieką, polegającej w szczególności na zapewnieniu warunków: naukowego badania i dokumentowania miejsca pamięci oraz wydarzeń i osób z nim związanych; prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy miejscu pamięci; zabezpieczenia i utrzymania miejsca pamięci oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystania z miejsca pamięci w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

	i autentyzmu; popularyzowania i upowszechniania wiedzy o miejscu pamięci oraz jego znaczeniu dla historii, dziedzictwa i tożsamości narodowej. - Kultura dostępna Celem programu jest wspieranie zadań służących ułatwieniu dostępu do kultury, skierowanych do szerokiego grona odbiorców i sprzyjających integracji społecznej. Działania te powinny służyć osiągnięciu realnych, systemowych i długofalowych efektów w niwelowaniu barier w dostępie do kultury w wymiarach: przestrzennym, ekonomicznym, społeczno -mentalnym i kompetencyjnym ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb osób z miejscowości pozbawionych bezpośredniego dostępu do narodowych zasobów dóbr kultury, instytucji kultury oraz instytucji artystycznych. O dofinansowanie w ramach programu ubiegać się mogą m.in. następujące podmioty prawa polskiego: państwowe instytucje kultury; samorządowe instytucje kultury; jednostki samorządu terytorialnego wyłącznie jako organy prowadzące publiczne szkoły artystyczne, w przypadku szkół nieprowadzących samodzielnej księgowości; organizacje pozarządowe; kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne, podmioty prowadzące działalność gospodarczą [21].
Dolnośląski Wojewódzki Konserwator Zabytków	Środki Dolnośląskiego Konserwatora Zabytków przeznaczone są na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków położonych na terenie województwa dolnośląskiego. Podmioty uprawnione do złożenia wniosku o udzielenie dotacji: Osoba fizyczna, jednostka samorządu terytorialnego lub inna jednostka organizacyjna, będąca właścicielem lub posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadająca taki zabytek w trwałym zarządzie.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

	Szczegółowe informacje dotyczące terminów składania wniosków; wyszczególnienie rodzaju dokumentacji, prac oraz materiałów, na które może zostać udzielona dotacja; wnioski oraz niezbędne dokumenty, które należy złożyć w celu ubiegania się o dotację dostępne są na stronie internetowej: http://wosoz.ibip.wroc.pl/public/?id=2532
Ministerstwo Spraw Wewnętrznych - Fundusz Kościelny	Powołany Fundusz Kościelny udziela dotacji na konserwację i remonty obiektów sakralnych i kościelnych o wartości zabytkowej w szczególności dotyczących: remontów dachów, stropów, ścian i elewacji, osuszania i odgrzybiania, izolację, remonty i wymianę zużytej stolarki okiennej i drzwiowej, instalacji elektrycznej, wodnej, kanalizacyjnej, (odgromowej). W szczególnie uzasadnionych przypadkach może nastąpić finansowanie z Funduszu Kościelnego remontu ruchomego wyposażenia obiektów sakralnych (takich jak np.: instrumenty muzyczne, dzwony) oraz stałych elementów wystroju wewnątrz (takich jak np.: ołtarze, polichromie, freski, posadzki). Więcej informacji na temat możliwości dofinansowania można pozyskać ze strony: https://www.gov.pl/web/mswia/fundusz-koscielny
Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnoprawnych	Dotacje w ramach działalności funduszu udzielane są na m.in. likwidację barier architektonicznych (w tym, także w obiektach zabytkowych) w myśl projektu Dostępna przestrzeń. Podmiotami uprawnionymi do otrzymywania środków są właściciele obiektu wymagającego likwidacji barier. Dotacja może być udzielona w wysokości do 50% wartości dla podmiotu, który nie jest przedsiębiorcą oraz do 30% wartości dla przedsiębiorcy.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027	Na dzień sporządzania dokumentu trwają prace związane z określeniem zasad pozyskania dofinansowania, także związanych z opieką nad zabytkami.
Program Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027	W lipcu 2021 roku rozpoczęły się konsultacje społeczne założeń programu na lata 2021-2027. Wyznaczono Priorytet VII: Kultura, w ramach którego określono cel szczegółowy 4.6: Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych Wsparciem w ramach określonego priorytetu zostaną objęte państwowe i współprowadzone instytucje kultury, biblioteki przechowujące Narodowy Zasób Biblioteczny oraz publiczne szkoły i uczelnie artystyczne. Ponadto o wsparcie będą mogły ubiegać się jednostki samorządu terytorialnego oraz kościoły i związki wyznaniowe w zakresie prowadzonej działalności kulturalnej, zlokalizowane na obszarach wpisanych na listę UNESCO lub Pomników Historii.

11. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków

W okresie obowiązywania *Programu Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Leśna na lata 2022 - 2025*, gmina przeznaczy środki na konserwację zabytków zdobyte ze źródeł publicznych lub prywatnych. Będą one przeznaczane na cele wyznaczone przez administrujących zabytkowymi obiektami. Na bieżąco wg potrzeb wykonywane będą prace renowacyjne obiektów umieszczonych w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Biorąc pod uwagę korzystne położenie gminy oraz dużą ilość obiektów posiadających wartości zabytkowe Gminny Program Opieki nad Zabytkami stanowić będzie pomocne narzędzie w ukierunkowaniu polityki gminnej w zakresie rozwoju turystyki, promocji i ochrony dziedzictwa kulturowego, prowadzonej w sposób uporządkowany i długoterminowy.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025**Spis tabel**

TABELA 1. ZABYTKI NIERUCHOME NA TERENIE MIASTA LEŚNA WPISANE DO REJESTRU ZABYTKÓW.	90
TABELA 2. ZABYTKI NIERUCHOME NA TERENIE GMINY LEŚNA WPISANE DO REJESTRU ZABYTKÓW.	93
TABELA 3. WYKAZ ZABYTKÓW ARCHEOLOGICZNYCH Z TERENU GMINY LEŚNA.	100
TABELA 4. WSKAŹNIKI MONITORINGU REALIZACJI ZAŁOŻEŃ W RAMACH PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022 - 2025. ...	121
TABELA 5. WYBÓR MOŻLIWOŚCI POZYSKANIA DOFINANSOWANIA DZIAŁAŃ UJĘTYCH W PROGRAMIE OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022 - 2025.	125

Spis rysunków

RYSUNEK 1. GRANICE ADMINISTRACYJNE GMINY LEŚNA.	33
RYSUNEK 2. POŁOŻENIE GMINY LEŚNA NA TLE POWIATU LUBAŃSKIEGO.	33
RYSUNEK 3. WIDOK NA KOŚCIÓŁ P.W. CHRYSYTA KRÓLA W LEŚNEJ.	56
RYSUNEK 4. WIDOK NA KOŚCIÓŁ P.W. ŚW. JANA CHRZCICIELA W LEŚNEJ.	57
RYSUNEK 5. WIDOK NA MAUZOLEUM RODU WOLLERÓW.	57
RYSUNEK 6. WIDOK NA KOŚCIÓŁ PARAFIALNY ŚW. ANTONIEGO PADEWSKIEGO W GRABISZYCACH ŚREDNICH.	58
RYSUNEK 7. WIDOK NA ZBÓR BRACI W GRABISZYCACH ŚREDNICH.	59
RYSUNEK 8. WIDOK NA WNĘTRZE ŚWIĄTYNI.	59
RYSUNEK 9. WIDOK NA KOŚCIÓŁ P.W. PODWYŻSZENIA ŚW. KRZYŻA W KOŚCIELNIKACH ŚREDNICH.	60
RYSUNEK 10. WIDOK NA KOŚCIÓŁ FILIALNY PW. NMP W KOŚCIELNIKACH ŚREDNICH.	60
RYSUNEK 11. WIDOK NA KAPLICE GROTA W KOŚCIELNIKACH GÓRNYCH.	61
RYSUNEK 12. WIDOK NA KOŚCIÓŁ FILIALNY PW. MB.	63
RYSUNEK 13. WIDOK NA KOŚCIÓŁ FILIALNY PW. NAJŚWIĘTSZEGO SERCA P. JEZUSA W ŚWIECIU.	63
RYSUNEK 14. WIDOK NA KOŚCIÓŁ WNIEBOWZIĘCIA NMP W WOLIMIERZU.	64
RYSUNEK 15. WIDOK NA KOŚCIÓŁ P.W. ŚWIĘTEGO JÓZEFA W ŻŁOTNIKACH LUBAŃSKICH.	65
RYSUNEK 16. WIDOK NA ZAMEK CZOCHA.	65
RYSUNEK 17. WIDOK NA RUINY ZAMKU W ŚWIECIU.	67
RYSUNEK 18. WIDOK NA PAŁAC W BAWOROWIE.	68
RYSUNEK 19. WIDOK NA PAŁAC W GRABISZYCACH DOLNYCH.	69

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY LEŚNA NA LATA 2022-2025

RYSUNEK 20. WIDOK NA PAŁAC W GRABISZYCACH ŚREDNICH.	70
RYSUNEK 21. WIDOK NA WILLE W GRABISZYCACH GÓRNYCH.	71
RYSUNEK 22. WIDOK NA PAŁAC W KOŚCIELNIKACH GÓRNYCH.	71
RYSUNEK 23. WIDOK NA DWÓR W KOŚCIELNIKACH ŚREDNICH.	72
RYSUNEK 24. WIDOK NA PAŁAC W POBIEDNEJ.	73
RYSUNEK 25. WIDOK NA PAŁAC W SZYSZKOWEJ GÓRNEJ.	74
RYSUNEK 26. PRZYKŁAD KAMIENIC MIESZCZAŃSKICH NA TERENIE LEŚNEJ - OD LEWEJ RATUSZ W LEŚNEJ, PO PRAWEJ KAMIENICA PRZY UL. ŻEROMSKIEGO 2.	75
RYSUNEK 27. WIDOK NA BUDOWNICTWO ZLOKALIZOWANE W ŻŁOTNIKACH LUBAŃSKICH - OD LEWEJ ZDEGRADOWANY BUDYNEK RATUSZA, OD PRAWEJ KAMIENICA ZLOKALIZOWANA PRZY UL. RYNEK 9 W LEŚNEJ.	76
RYSUNEK 28. PRZYKŁAD BUDOWNICTWA O KONSTRUKCJI SZKIELETOWEJ - BUDYNEK MIESZKALNY W GRABISZYCACH DOLNYCH 21.	77
RYSUNEK 29. WIDOK NA ZAPORĘ I ELEKTROWNIĘ WODNĄ NA KWISIE.	78
RYSUNEK 30. WIDOK NA SZTOLNIĘ OBIEGOWĄ (OD LEWEJ) ORAZ DOMEK ZASUW DENNYCH (PO PRAWEJ).	79
RYSUNEK 31. WIDOK NA BUDYNEK ELEKTROWNI LEŚNA (OD LEWEJ) ORAZ WNĘTRZE ELEKTROWNI (PO PRAWEJ).	79
RYSUNEK 32. WIDOK NA ZAPORĘ (OD LEWEJ) I BUDYNEK ELEKTROWNI (OD PRAWEJ) NA JEZIORZE ŻŁOTNICKIM.	80
RYSUNEK 33. WIDOK NA TUNELE PROWADZĄCE NAD ZAPORĘ ŻŁOTNICKĄ.	81
RYSUNEK 34. WIDOK NA BUDYNKI FABRYKI TKANIN MEBLOWYCH „FATMA”.	84
RYSUNEK 35. WIDOK NA BUDYNEK DWORCA PKP W LEŚNEJ.	85
RYSUNEK 36. WIDOK NA WIEŻĘ CESARZA WILHELMA.	87
RYSUNEK 37. WIDOK NA MŁYN W SZYSZKOWEJ GÓRNEJ.	88
RYSUNEK 38. WIDOK NA KAMIENIĄ SZUBIENICĘ.	89